

L'Envòl de la tartana

1986

I – De vent dins las velas

Las carrièras èran vuèjas. Ren que quelques fanals escliravan la nuèch de la vila. Pèire-Joan conoissiá tant lo camin, qu'auriá poscut anar a palpas dusc'a l'ostal. Dempuèi sa sortida del cinemà, aviá pas crosat degun. Los espectators s'èran lèu esparpalhats a través las ronfladas del vent. Fant, las gents an gaire de vòlha ! Los uns crentavan la nuèch, los autres los corrents d'aire o lo freg. Quand lo mistral bufa, a mièjanuèch, fa las plaças netas. Pèire-Joan trobava al cop gostós e un pauc tristonet d'èstre sol. Virèt a drecha après los cinemàs, endralhèt la carrièra pedonièra clafida de botigas, copèt per lo quartier dels atalhièrs ont se sentissiá l'odor de la fusta e del cambolh, e pleguèt l'esquina, cara al vent, de long de l'avenguda. Arribat sus l'esplanada, corriguèt entre las platanas, braces dobèrts, camisa badanta, per esquichar lo vent a plen de fòrça, sentir sa butada, e quand molissiá, sa caressa. Puèi s'assetèt sus un banc. Aquel grand diable de vent, que se n'anava tot nus e tot crus de per lo mond, deviá ne'n veire e ne'n conóisser... e pasmens totjorn gingolava, lo manja-fanga, lo manja-camin. Pèire-Joan sabiá pas se lo pichòt tristum que sentissiá èra aquel del vent, o ben s'èra lo sieu que lo vent desrevelhava.

Al sòl, a l'entorn dels pecols verds del banc, revolumavan las primièras fuèlhas jaunatas tombant de las platanas. La mièja de setembre se sarrava. D'aquí quelques jorns, las vendémias. Per lo primièr còp, l'auton marcava pas lo retorn a çò conogut. En plaça de la resignacion de retrobar la classa, mesclada a l'espèra de reveire los collègas, luòga de la pichòta malanconiá de fin de vacanças, sentissiá una paur. Finida, la vida d'escolan. Trobar quicòm a far. E ren se mostrava. Son pitre se quichava. S'aviá poscut aver la libertat del vent, lo rire masc, lo còs passa-muralhas, sens ren deure a degun... Mas las galipetas del mistral, deviás lèu te n'assar. Tot ben comptat, tant valíá èstre Pèire-Joan amb totes sos pensaments, mas que sabiá tirar de plans.

En bas, Mièjavila fasiá parpelejar sos lums dins la sornura. Lo grand immòble de la Pòsta e las torres dels quartièrs nòus retenían un pauc del rebat de la luna sus sas façadas blancas. Semblavan de fusadas en rengueta, de vaissèls a l'espèra, coma dins lo film de totara. Davalèt los escaliers de la Ciutadèla, passèt la palanca en subre del camin de fèrre, e tombèt dins lo relarg de la gara. Aquí nimai, pas degun.

Ges de viatjaires. Un can forfolhava dins un grand ferrat d'escobilhas, e lo vent fasiá batre sas aurelhas coma d'alas, parièr que dins los dessenhats animats. Pèire-Joan aguèt un rire. Las ensenhas dels bars cracinavan. De papièrs volavan al ritme dels refulèris del mistral. Los batedisses fasián coma d'ondas sus los rocasses, quand entendes la mar sens la veire. Davant lo supermercat, la cartonilha escampada laissava escapar de ribans de papafard, e de grandas sacas de plastic bacelavan coma una vela. Alara, sul pic, aguèt la garganta gonfla. Per associacion d'idèas, d'images s'èran meses a passar dins sa tèsta. Restèt aplantat, las mans dins las pòchas, e agachèt. Reviviá una altra nuèch de vent, amb d'autras velas que flotavan. Èra dos meses abans, dins l'estiu. Amb d'amics, avián tot lo jorn navegat sus lo pichòt batèu *l'Intrigant*. La setmana, fasiá servicjal al restaurant

del pòrt just en fàcia de la mar. Dos meses de trima, mas ben pagats. Lo lotjavan, trabalhava tard. Mas lo dimenge, podíá sortir coma voliá. S'èra fach d'amics, qu'un èra monitor d'una escòla de vela e aviá un cruvèl de nose a posita. Pèire-Joan s'èra mes de temps en temps a far lo marin, apreníá la manòbra de las velas, sa tinhasa veníá blanca de la sal, negra del solelh. Se regalava. A la fin d'agost, èran partits un parelh de jorns, avián dormit dins un pòrt pichòt de la Costiera, e lo mistral s'èra levat mentre qu'èran dins la gabina. Los quatre companhs, fumavan una clòpa en escotant lo bruch dels aubres dels batèus, vesíán per los fenestrons redonds las velas rotladas e estacadas far, de còps, de bullas de vent. Aquel sentiment d'amistat, de mar desliura e de camins dobèrts, regisclava dins el coma un parfum enchusclant. Aquí a Mièjavila, dins la nuèch d'auton, lo retrobava estèrs e entièr. Puèi la jòia del remembre venguèt languison, pasmens aviá agut lo temps d'estraçar l'ànsia de totara e d'abrivar una enveja, una fòrça. Lo sòmi escafet, las veladuras tornèron sacas de plastic. Lo jovent sabíá ara que se despatolhariá. Se laissariá pas embarrar per l'acostumança. Averariá tornarmai la libertat del viatge, retrobaríá aquel batèu bolegat de mistral que li tornava a la mementa. Las mans dins las pòchas, Pèire-Joan reprenguèt son caminar, seguit per la tirassiera del vent.

-:-

La mièja d'onze oras tindava al relòtge de la Comuna. Un dròlle piquet a la pòrta de servici de l'*Hôtel des Voyageurs*. Èra pro grand, pels negres espelofits, nas relevat. Los uèlhs avenents e secrets pasmens. Vestit d'una jaca d'espòrt, d'un jean delavat e de baskets blancas. Esperèt un momenton, en laissant córrer son agach sus la carrièra a son entorn. Al cap de tres minutas, una femna entre dos atges venguèt dobrir.

– Sès tu ?

– Lo film a durat un pauc mai...

Bruch de claus.

– Dintra, sèm encara dreches. Ai tos sòus.

Pèire-Joan seguiguèt la femna dins las cosinas de l'ostalariá. Madame Voyageur (atal apelavan la patrona, del nom de son ostal) mostrèt la granda taula, davant los fornèls amorçats e netejats.

– Acabi de pesar la banasta. N'i a vint quilòs. Deman avèm una nòça, e vòlon pas de *Champignons de Paris*. Son pas niaisses... Son bèls, uèi, los bolets. A... s'aviam lo temps de n'anar acampar, coma tu ! Me regali tant coma de los manjar.

La banasta èra comola de bolets de castanhièr, ben arregats. La patrona balhèt las bilhetas. Aqueste auton, lo papet l'aviá pas acompanhat un sol còp. E pasmens èra un bon cap d'expedicion. Amb un nas de primera. O puslèu un don, un tresen uèlh, coma los fontanièrs... Madame Voyageur sortiguèt la botelha rituala de siròp de menta. Pèire-Joan espinchava lo muscat al canton de la taula. La patrona, se n'avisèt e li'n serviguèt un veire, parièr coma sa grand li servissiá la gota, per los grands jorns, sens o dire a sos parents.

Aviá regretat lo papet, dins los castanhals de la Pèira-Ficada. Mas son reumatisme... Benlèu abans la fins de l'auton, per los sanguins, poiariá caminar. Entretèms, caliá far profièch de las ensenhanças passadas. Urosament, la sason èra bona. E als *Voyageurs*, cromptavan tot çò que portava. E puèi, de trevar los bòsques lo desliurava un pauc de sos pensaments.

– M'atardi pas, qu'a l'ostal m'espèran.

Tant valiá arribar tant que sos parents acabavan d'agachar la television : atal los desrevelhariá pas. Lo paire, borrolat de socits financièrs, aviá d'aquesta passa la sòm leugièra. E las umors rufas. Ribon-ribanha, las causas se passavan plan, a l'ostal. Una familha que va son trin. Ont Pèire-Joan e son fraire Bernadon se sentissián airnats, en seguret. Malgrat qu'aquò bramèsse quand fasián pas miranda a l'escòla, o que rintravan mai tard qu'a l'ora prevista. Dempuèi pichòt, Pèire-Joan ajudava son paire fustièr una part de las vacanças. Mas li disiá res de prene la seguida. L'avián mes al tecnic. Fariá ben sa traucada. De cops, lo paire romegava que son filh lo compreniá pas, mas el cercava gaire de comprene son filh. Quand caliá, la maire restabliá la patz entre sos òmes ; dins son còr, Pèire-Joan li'n sabiá grat.

Amb lo papet e la mamet, aquò èra mai simple. Vivián dins un ostalet a pauc de distància, amb un òrt, un ermàs darrièr un grand cerièr, e una remesa que servissiá per lo bricolatge e los otisses. Lo jovent los anava veire un pauc per abitud, e mai que mai per gost. Sentissiá amb eles una complicitat delai del ligam de familha. Caliá, de còps, copar cort a de sovenirs de viatge o de caça un pauquet repapiats. Mas quand l'avi èra en forma, aviá tant lo biais de contar, que t'emportava dins de pantalisses d'aventura. De son costat, Pèire-Joan podiá far sas confidèncias. De l'entendre, lo papet e la mamet revenián joves. Amb eles preniá de quora en quora, una leiçon. Un estiu, los èra anat veire amb de joves Olandeses en vacanças rescontrats a la vòta. Parlavan per gèstes, risián, se comprenián coma podián. Los autres sabián l'Anglés. Mas la lenga dels Beatles èra per Pèire-Joan de chinés, e mai l'aprenguèsse a l'escòla. Lo papet faguèt manjar als dròlles de frucha de l'òrt, e parlèt amb eles, amb un peçuc d'amusament dins l'agacha ; es que, del temps de la guerra, presonièr escapat, aviá corregut tota Euròpa e après doas o tres lengas, sus lo terren. Pèire-Joan ne restèt tot colhon. Aganta ! L'an d'après, se i metèt. Se lo papet podiá, perque pas el ? E, las lengas, se viatjava, li farián besonh...

I aviá tanben los bolets. Aquò èra un rite annadièr, e amb lo papet, i aviá pas la risca de tornar saca vuèja. Lo baston de bois èra masc. Lo papet teniá lo baston fèrm, mas fasiá coma se lo baston lo menèsse. Sota lo cobèrt de castanhièrs, de faus o de brugas de l'ubac, dins los roires, los pinièrs e los euses de l'adrech, las boletièras se laissan veire ren que s'as la gràcia. Bolets negres, sanguins, crestas-de-gal, aurelhetas, cantarelas, se sabon far invisibles, o al contra te far la guinchada. Pòdes fregar una tribú encapelada, virar a l'entorn, e tirar camin. O venir un vèspre per pas res, e tornar l'endeman e far una culhida miraclosa. Cal per aquò que las bonas vibracions del campairòl e aquelas del cercaire – del romieu, quasi – s'encapiten. Lo baston del papet, assabentat per d'annadas de quista, lo baston lisc soslèva un jaç de fuèlhas moflas ; e dessota, espompits coma un vilatge de patufets blaus, as un cercle de bolets que t'espèran a tu, ren qu'a tu.

De còps ne veses, pecaire, dos o tres pichòts, amb la boneta bruna enfonzada sus los uèlhs, e lo pè ben fèrm. A... segon las leis de la selva, caldriá esperar a deman, que vengan gròsses. Fas un pas, o dos, regretós de partir. Puèi te ravisas. Se lo pichon anava èstre manjat per una gròssa cagaraula ? O s'un profan, un gròs caçaire, l'acampava darrièr ton esquina ? E zo, de copar lo pè amb la poncha del laguiòla, e de metre lo bolet caga-nis dins ton panièr. Aital contunha la culhida, de bòsc en bòsc, a pas de lop, mentre que l'aura dintra per una aurelha e sortís per l'autra, en laissant dins ta tèsta los mormolhars del Temps...

– E, lo correire de bòsques... David Crocket !
Una man se pausèt sus son espalla. Se revirèt.
Somiavas ? contunhèt l'autre.

Pèire-Joan rigolèt e agantèt la man del dròlle en blanc que, per jòc, sautèt sus lo costat. S'emponhèron dins una sembla-batèsta, amb de cacalasses.

Del temps que Pèire-Joan s'èra ipnotizat sus la banasta de bolets, Madame *Voyageur* se n'èra anada. Lo Gafet aviá dintrat sens bruch. Mas fasiá jamai de bruch en caminant : aviá una soplesa de cat. Quand s'èra logat, la patrona li aviá dich : « Sès tu lo novèl gafet ? » L'escais nom li èra demorat. Pèire-Joan sabí pas son nom de familha. Mas per el èra lo Gafet, lo mot li plasiá, e lo dròlle tanben, amb son èr finòcho, sos vestits blancs de gasta-salças, e sos gèstes escarrabilhats.

David Crocket, o pus brèu : David – atal lo Gafet sonava Pèire-Joan. Per el, qu'aviá totjorn viscut en vila, qu'aviá pas dins la familha de papet un pauc indian, acampar de bolets dins los bòsques fasiá un pauc aventurièr, coma de caçar de bèstias fèras o barrutlar dins lo desèrt. En mai d'aquò quand o fasiás discretament, que vendiás ta recòrda coma s'èran d'uòus, aviás l'eroïsme pudic, e aquò t'a una classa qu'es pas de dire.

– David, crei-me o crei-me pas, ai fach uèch cents mila a la babassa.

– Uèch cents mila ? Perqué pas trenta milhons ?

– T'ai espantat ! Bon. Te vau dire : es una babassa nòva.

« Encara plus electronica que l'autra », ditz la patrona. A un biais de renegar quand fas pas res, e de sospirar d'aise quand fas de marcas... Quand jògas, cabussas dins la veira coma se sortissiás dins l'espaci.

Anèron assajar la babassa nòva, dins la sala del bar qu'aviá l'èr grandarassa en estant vuèja, poblada de fautuèlhs-fantaumas, esclarada ren que per las vilhòlas de las pòrtas e lo lum blavinèl de l'ecran.

– Per la fusada, soi en forma. Aqueste còp, passarai lo barratge de las meteoritas.

Après lo novèl jòc videò, anèron a l'ancian, lo dels Piratas. De còps, Pèire-Joan s'i cresiá e somiava qu'èra en trin de menar un vaissèl. Mas verai qu'aquela babassa èra pas tan soplà, e subretot, sabí pas parlar.

Èra tard, mas ni un ni l'autre trabalhavan l'endemana. Pasmens quand badalhèron sens poder s'arrestar, se quitèron per anar ai lièch. Es al moment que Pèire-Joan passava la pòrta, que lo Gafet li lancèt :

– Anavi oblidar. António vòl que lo sonès al telefòn. Lèu-Lèu. Anuèch es trop tard. Mas deman de matin, m'a dich, abans sèt oras.

Tè, Pèire-Joan èra un pauc trebolat. Un còp de telefòn tant preissat, demandat per un collèga sortit de l'escòla dos ans abans el, e qu'aviá perdut de vista, de qu'es aquela istòria ? Sa situacion d'incertesa li revenguèt d'un còp. Son present èra fach d'espèra, son avenir desconogut... Un pichòt prusiment de mai fasiá remontar totes los autres. A l'ostal, totes dormissián. Montèt pèdescauç per pas far de bruch, amb lo can que li fasiá de fèstas. Quand cabussèt dins la sòm, tombèt dins un sòmi ont de fusadas e de velas blancas s'anavan pèdre dins lo solelh, mentre que lo vent fòl bolegava la luna e las estelas.

II – Lo Chantier del Bot del Mond

Lo temps èra gris. Lo vent aviá calat dins la nuèch, e l'aire umidós de la mar remontava. Uèi, las velas blancas, aquò èra las nívols. Pèire-Joan las regardava per las vitras de la sala de sojorn, tot fasent son numerò de telefòn. Èra sièis oras del matin, lo mond entièr pareissiá las e desolat.

– Adieu, Pèire-Joan... faguèt dins l'aparelh una votz dinamica. L'autre semblava tot fresc, tant de bona ora.

– Adieu, Antònio. Te desrevelhi pas ?

– Nani ! Tombas plan, qu'a sèt oras preni l'avion.

– Te'n vas luènh ?

– Òc, e per longtemps... (risiá de contentament dins lo telefòn), dins mon país, en America del Sud. Ara qu'an escampat los marcamals del govern, los exilhats, tornam. Aurai de trabalh. E tot a descobrir. Èri tan pichòt quand partiguèrem... Per ieu, sera un novèl mond.

– Bon astre, Antònio. Pèire-Joan sentissiá l'estrambòrd de l'autre lo ganhar, del temps que parlava. Mas... aviá quicòm a me dire abans de partir ?

– Justament. Cèrcas totjorn per trabalhar ?

– Totjorn.

– Te fa pas paur, mandbra ?

– Que que siá, per depanar...

– Alara pòdes prene ma plaça al chantièr del barratge. I faguèri sièis meses per me pagar la bilheta d'avion. Sens te descoratjar, son pas del genre « lo còr sus la man ». Es puslèu la galèra...

– Qual devi anar veire ?

– L'engenhaire, dins la barraca a l'entrada del chantièr. Pòrta tos papièrs. Li ai parlat de tu. T'i cal èstre deman a sèt oras.

– Per començar subte ?

– Subte... Regarda coma fan : cadun es recomandat per qualqu'un que trabalha ja, un amic o un parent. Ai comprés qu'atal tenon lo mond. Se fas una bestiesa, quichan sus lo « pairin » o sus lo pairin del pairin. Benlèu per empachar los raubatòris de material, ne sabi ren. Se per accident fasiás tot sautar a la dinamita, i soi per pas res... (riguèron) sarai a l'autre bot del mond.

– Es de roman negre, aquela istòria... Enfin, bota, s'aquò's pagat.

– Mal o ben, segon los prètzfaches. Te cambian de pòste sens ren te dire d'avança. Lo mai que paga, es dins la Cambra Freja.

– De qu'es aquò ? La cròta de Barba-blava ?

– La Cambra Freja, es ansin que disiam, ailà. Es quicòm ! Veiràs. Ai pas léser per te'n dire mai. Fai mèfi a las règlas de seguretad... Bon, landi a l'aeropòrt. *Te abrazo. Te escribiré.*

– *Te abrazo, Antònio. Hasta la vista.*

*

La jornada passèt dins la fèbre. Pèire-Joan anoncièt la novèla al repais de miègjorn. « Es pas malurós », faguèt son paire coma primièr comentari, abans de li demandar qualques detalhs. « Sus un chantièr, cal jamai quitar son casco, qu'es dangeirós » ajustèt la maire, un pauc socitosa, quand lo paire foguèt partit. Pèire-Joan sabia que « montava al barratge » per un o dos meses, lo temps de trobar melhor emplec. Crentava aquela espectaculara formiguièra dins la montanha, coma l'imaginava, pasmens avia l'enveja de la descobrir del dedins, e coma una fiertat de i anar. Repensava a António : « per ieu, sera un novèl mond »...

L'endrech èra luènh, avia besonh d'èstre motorizat. Passèt l'après-dinnar a preparar sos afars. Netejèt lo carbú de son petarèl amb un pincèl e un tian d'esséncia. Faguèt lo compte de sos vestits. E rasèt ambè regret sa barba de quatre jorns que li donava un pichòt èr d'aventurièr.

*

Una albeta salla montava de la nuèch. Una marinada pegosa bacelava Pèire-Joan sus sa mobileta, e fasiá batre lo nilon de son sac d'esquina, ont èran la biaça e lo blu de trabalh. Darrièr, Mièjavila e sos lums pallinèls. Sus la pichòta rota de garriga, se fasiá despassar per d'autòs. Sentissia s'aprochar lo chantièr coma una espròva indefugibla. Après vint quilomètres, la rota dintrèt dins una val clausa, pestelada per un bauç gigant. Un « bot del mond ». D'aquí venia lo nom de la Val, e del chantièr.

Al fons, l'anfiteatre de paret de ròc fasiá ben tres cents mètres d'auçada. Al pè, las estalacions, minusculas a costat de la montanha. Sus lo sòl terralhonat, blanc, polsós, los bulldozers, los gròsses cavaires, èran de mostres al jaç, d'esclaus de fèrre esperant l'ora en fasent rondinar son motor. Pèire-Joan passèt lo grilhatge per un portanèl. Los òmes arribavan sens dire ren. Pausavan son saquet dins lo prefabricat, metián lo casco. De-còps se sonavan, escambiavan una cigarreta. Los bailes formavan sas còlas : d'emigrats e d'òmes joves del país. Los menaires d'engents avian l'èr al còp decidit e absent. Degun li parlèt. Qualques uns semblavan de l'escandalhar, pas mai. A la barraca marcada « Capolièr del chantièr », mostrèt sa carta d'identitat, empliguèt un questionari, prenguèt son casco. L'engenhair lo mandèt defora en li diguent, sens auçar la votz :

– Fai çò qu'òm te ditz, pas mens, pas mai. Vai aquí ont òm te ditz, e ren qu'aquí.

La còla sieuna se'n anava cap a las maquinas cavairas. Mas a Pèire-Joan, lo baile donèt la tasca dels novels, aquela que te lessiva los muscles e l'esperit, que te vuèja, que te condiciona puèi a o acceptar tot : lo metèt a servir la betumaira. La fabricacion del betum èra automatizada, tant ne caliá a l'escala de la montanha. Mas per los racòrds, i avia besonh d'un òme per noirir la boca d'una grassa maquina rotativa. Pèire-Joan passèt la jornada a montar e davalat de molons de cement, de gravas, de sabla, en guidant una gròssa pala tenguda per una còrda d'acièr. Li caliá quichar de son pes sus un araire, per que la pala s'emplisca, puèi totjorn a la lèsta, la vuejar dins un grand embut, e la boca badanta de la betumaira mastegava sa pitança amb un bruch de mitralheta. Tot lo jorn caminèt ansin en cercle, guidat e preissat per la còrda tibada. Èra un ase estacat a sa posa-raca. Un esquiròl engabiat dins una ròda. Cercava de pensar a outra causa, trobava dins el ren qu'un gorgalhon de lassièra

ont nadava amb desesper, e dins sa garganta nosada aviá set.

Lo ser foguèt benesit. « Puta de chantièr ! Se me laissan a aquel pòste, foti lo camp. » En s'endormiguent, arrendut, pensava de pas i tornar l'endeman. Mas, quicòm de mai fòrt que la lassièra lo butava. Un testarditge. I anariá qualque temps. Puèi veiriá venir...

Lo temps cobèrt durèt quasiment tota la setmana. E mai, un jorn, ploguèt a raissa. Aguèron sa jornada liura. Pèire-Joan aviá quitat après dos jorns son ròtle de rodeta umana al servici de la maquina. Ara l'emplegavan en equipas, per lo cofratge del betum, als traucs per las minas, a la cavaira pneumatica. E mai, de còps, li fasián menar los vagonets electricus que sortissián los gravièrs de la « Cambra Freja ». Mas dins la Cambra, i èra pas encara dintrat. Sonque vesia aquel trauc de bauma dins lo roc, negre, esclarat per de rampas de projectors, pro larg e naut per que dos camionasses se crosèsson. Après, èra lo mistèri. Los camions vovejavan sa pastiera dins los vagonets, puèi Pèire-Joan menava lo carreg a l'entrada de la val, aquí ont preniá forma la levada enòrma que restancariá l'aiga.

En vila, a son entorn, las gents se fasián una idèa vaga del Chantièr del Bot del Mond. De qué se trafegava ailà ? Cocanha, i aviá pas degun dins aquela montanha secarosa, e Mièjavila se virava puslèu devèrs la plana e la mar... Los jorns passavan. Vesia pas fòrça mond, tornava tard. Un ser qu'èra anat veire lo Gafet, s'èra endormit sus la babassa que rondinava coma un cat. Aviá fach qualques conoissenças al barratge, se saludavan lo matin, charravan un pauc a miègjorn. Aviá après a èstre discret coma los autres, a pausar pas de questions.

Es lo diluns de la tresena setmana qu'aquò arribèt. Que tot dins sa vida faguèt la galipeta. Aquel jorn, la calorassa aviá tornat. Lo cèl èra de fuòc, un segond estiu. A la pausa de miègjorn, aviá ja begut sa bota. S'alonghèt del prefabricat per s'abeurar al riu. Mas la terra caucada fasiá l'aiga trebola. Pus naut, segur, la trobariá clara. Del mai anava, del mai lo penjat venia regde. Lo riusset, de cascada en cascada e d'embut en degolòus, davalava dempuèi la cima dels baucos aprofèchant una encisa. Pèire-Joan s'estonèt. Per lo primièr còp vesia l'endrech en defòra dels automatismes del temps de trabalh, e i aviá quicòm que l'entrigava. Cossí un tan magre fiulet d'aiga, tot bèl just convenient per asagar un òrt, poiriá emplir una tan granda val ? D'un còp lo barratge li pareguèt fòl, esfraiós de desrason. Una mena de Torre de Babel, sens tòca, sens besonh, e que poiriá s'escrachar sus los òmes. La curiositat aviá remplaçat la set. Montava totjorn. La falha èra pas verticala. Revertava un camin de cabra que l'aiga auriá seguit. En s'ajudant de las mans, servit per son acostumança de las barrutlas en montanha, seguiguèt la maire aeriana del gaudre, e treme d'aiga e de susor, arribèt a la cima.

Un vertigi lo prenguèt quand s'aplatèt per polsar e per espinchar. Dos monds se rejonhián. A sos pès, pichonèls e escrachats per lo vuège, lo chantièr amb los òmes e las maquinas dins la polsa blanca. E davant el, sus la cima, un país. Oc, un país novèl, desconogut. Pensava qu'amont, i aviá ren d'autre qu'un suc, o de pics de rocasses. Mas nani. Ara vesia un planastèl verdejant a pèrda de vista, amb qualques còlas cobèrtas de boisses e de bosquets. A la tèrra peirosa s'arrapava una èrba nauta, que lo vent plegava. Lo riusset corriá entre doas ribas, e semblava sortir d'un laquet, a qualques centenats de metres. Après un darrièr passatge dins las pèiras, foguèt al mièg de la prada que s'espandissiá fins a l'horizont. Dins son esquina, lo barrenc vertiginos. Se revirèt pas pus. Avancèt. Aviá l'impression d'èstre arribat sus lo tech del mond. Lo vent vonvonejava coma un milion d'abelhas. De flors creissián en matas. Aquel país semblava de se negar dins lo cèl coma dins una mar de lutz e de solesa. Quitèt sos sabatons de gros cuèr e sas caucetas polsosas per caminar pè-descauç en fasant mèfi a las brancas de cade e als solelhs que dobrissián al ras del sòu sos còrs armats d'espinas. Ara se situava. Aviá ganhat lo Causse. Sabia qu'aqueles nauts desèrts d'erbum èran darrièr las garrigas, e mai conoissiá lo Larzac e lo Mejan. Mas

s'imaginava pas qu'en qualque endrech las garrigas e lo mond dels planastèls se jonhèsson d'un biais tan perfiech. Èra coma s'aguèsse passat per una pòrta secreta e encantada.

Beguèt d'aiga en s'amorrand al laquet. S'avisèt que lo fons, tan clar sus los bòrds, veniá negre al mitan coma s'embarrava la nuèch. L'aiga montava d'un gorg tan prigond coma la terra. N'aguèt un frejolum. En se tornant auborar, veguèt la lavanha a costat, caladada, per far beure las fedas, amb una baranha d'agreniers per l'aparar del vent. S'acoconèt darrièr los bartasses. E dins un plec de terren, vegèt l'ostal. A mitat rescodut. Tot de pèiras, e vestit de liquens. Amb davant una forma umana. Un jove. O una joventa. D'esquina. Avia lo baticòr : trantalhèt, puèi s'avancèt...

*

A la fin de l'après-dinnar, un baile que sortissiá de la Cambra Freja avisèt un obrièr desocupat assetat sus una pèira.

– As fenit ton pòste ? Qual te manda ?

Pèire-Joan saupet jamai çò qu'aviá respondut. Mas melhor que tot calcul, son instinct li venguèt a l'ajuda. Se desdoblava. Una part d'el tornava veire lo camin del riu, tan malaisit a la davalada qu'aviá mancat se copar lo morre, e mai que tot pensava amb fèbre al rescontre del planastèl e al misteri que se dessenhava ; l'autra part d'el fasiá fàcia, preniá l'èr natural, donava una explica. E aquò aviá rnarchat. Lo baile lo prenguèt dins sa chorma.

Es atal que dins la Cambra Freja, un novel remplacèt las balisas gastadas per lo passatge dels camions. Degun lo regardava. S'èra aquí es qu'aviá de i èstre. De balisa en balisa, remontèt lo pertús dusc'a la quita cambra. Aquí vegèt. La galariá d'entrada aviá pro d'ample. Pèire-Joan cresiá que la Cambra, èra aquò. Mas dos cents metres pus luènh, l'immensitat de la cauna ont dintrèt fasiá de la galariá un simple corredor. La mitat de Mièjavila auriá poscut caupre dins aquela peirièra ont, nanets, camionasses e maquinas cavairas s'afanavan dins la lutz dels projòs. D'autres galariás se dobrissián dins la mièja-ombra. S'aprechèt. L'espant l'aviá vuejat de tota prudéncia. Quatre equipas d'òmes sus de plancats cofravan e betumavan las parets d'un potz ; d'aiga rajava de l'un dels bòrds e se perdiá dins l'ombra. Se clinèt, espinchèt en bas, e vegèt pas lo fons. Demorèt longtemps aplantat. Remarquèt pas l'òme que veniá amb un talkie-walkie a la man.

La votz que lo questionava èra mecanica. Puèi se faguèt rufa. E davant lo silenci del jovent, i aguèt un còp de siblet. Quatre gardas s'avancèron. Pèire-Joan se creguèt perdut. Se trobèt a la barraca de l'entrada, ben enquadrat. L'engenhair li paguèt sa jornada sens una paraula. Lo butèron puèi vers son petarèl amb de moviments secs qu'aurián poscut se mudar en baceladas, aguèsse resistit. Barrèron lo portanèl darrièr el. Demandèt pas son rèsta. Lo ser, a l'ostal, èra entre la velha e la sòm quand lo telefòn tindèt. La votz èra sens replica, e lo messatge, cortet : « Sètz licenciat per falta professionala. Vos aprochetz pus jamai del chantièr del Bot del Mond. S'oblidatz tot, farem parier. Soi segur que m'avètz plan comprés. Adieu-siatz. »

III – « Un castel cobèrt de palha »

*Al camin de l'agrenièr,
l'un i pèrd, l'autre i ganha
ieu i ai jamai ren ganhat*

D'ont li sortiá aquela cançon ? Pèire-Joan remontava d'un temple de sòm, las cervèlas moligassas, los muscles enneblats. Avíá fach lo torn del quadrant. Miègjorn. Dins sa memòria, una escruma de caras, de bruches, d'images, de movements, fondiá d'una segonda a l'autra.

*ieu i ai jamai ren ganhat
i ai perduda la miá Joana...*

Una preséncia l'aviá poblat... ara pus ren qu'una ombra que podíá pas agantar dins sos braces, que se recauquilhava al fons d'el, li laissant al còr una manca. Èra un gost d'aura, un agach clar... Lo rescontre de l'ostal perdut ! Pantais e remembre entremesclats. E un gost d'aiganèu dins la boca.

*Per dire de la trobar,
soi partit dins la montanha*

A la cosina, faguèt a sa maire un poton de somnanbul, manquèt de s'espatarrar en marchant sus lo can, se faguèt caufar de cafè e virèt lo culhièr vint còps dins la taça, en badant a las moscas.

– Mon bel, sès desvariàt. La maire s'inquietava.

Diguèt un non inchalhent amb la tèsta. Entendiá la vida en bruch de fons, tant coma las informacions del pòste que barjacavan sus totas las misèrias del mond.

– Mancavi de sòm, pas mai. Ai recuperat.

– T'ai fach de leumes cruses, plens de vitaminas... Per de qué t'an escampat, al Bot del Mond ?

– Pas ges... avián pus besonh de ieu.

– T'i caldrà anar te far far un papièr, aquò pòt servir, per ton caumatge.

Pèire-Joan aguèt de glaç al còr. Vegèt la Cambra Freja, dins un long travelling, coma se remirava lo quite infèrn.

– Jamai ! Vòli dire... n'i a pas besonh – m'an pagat. E ren que per tres setmanas, los papièrs... Saupèt pas acabar sas explicas. Volíá pas far inquietar sos parents amb aquelas embrolhas. Sa maire insistèt pas.

Èra ara ben desrevelhat. La docha acabèt la metamorfòsi. Tot plen de vam, après una mièjora tornèt a la cosina, lo pel pas 'ncara sec pegat tot a l'entorn de la cara.

– Ve, semblas un cat banhat !

– 'Mà, los leumes los manjarai anuèch. Promés. A miègjorn devi veire de collègas.

A la pòrta, crosèt son paire que dintrava.

– 'jorn, 'pà. A totara.

Zo ! Dins lo fons la vida èra bèla. Coma una aventura. Avíá decidit d'anar veire son amic lo jornalista.

*

Dins lo quartièr del flume, la filatura alongava sos bastiments basses amb de grandas fenèstras arcadas. Bricas rojas, crespiments blancs passits, lençòls que secan, bandas de pichòts sus los escalièrs, autòs garadas dins la cort de tèrra negra, sota dos falabreguièrs la granda fabrica que de luènh semblava abandonada, èra en fach un vilatge plen de vida. Pèire-Joan se soveniá de quand avián fach quincanèla. I fasián de pèças de cotonalha e de teissut sintetic. Los metòdes de trabalh avián pas gaire cambiat dempuèi la debuta del sègle. D'aquel temps, amb los obrièrs de la Fabrica, Mièjavila se bolegava. De vièlhs se sovenián de quand Jaurès èra vengut per un meeting. La fabrica aviá fach la fortuna de sos patrons, una dinastia de la vila. Ben pus tard, los accionaris, la volguèron vendre, ara que fasiá la palma. « Concurréncia japonesa... còstes trop nauts... manca d'argent per modernizar... » Los cinc cents obrièrs e obrièras ocupèron tres meses. Manifestavan, bolegavan lo país. Pèire-Joan èra pichòt, mas aviá vist la cauma de pròche, que son oncle èra un dels menaires. Dins Mièjavila, fasián de collèctas, de-còps d'espectacles de sosten dins l'usina. « Son de descaladaires » disián qualques uns. « Son dins son drech, mas capitaran pas, an perdut d'avança. Cal puslèu butar a la ròda per la reconversion » pensava lo gròs de la poblacion. Pro de familhas avián qualqu'un dins la grèva. « Mièjavila : la colèra dels abandonats » titolèron los jornals. E après lo carbon o los taulièrs navals, las plancardas « nos laissarem pas tòrcer » floriguèron per una darrièra resisténcia. Lo mond cambiava. A la filatura èran mal pagats, d'unes fasián de trabalh negre, la dimenjada. Las cadéncias, los atalhièrs crassoses, la tissa dels susvelhants, tota aquela vida de pena e de grimum fasiá dire a l'oncle Jiròni : « la puta de galèra ! ». Pèire-Joan, dins sa logica ninòia, compreniá pas : ara que la galèra anava al fons, Jiròni e sos companhons fasián tot per la gardar a flòt. Aviá realizat pus tard. Per de gents joves, èra una chança de refar sa vida. Mas per de gents pro vièlhs, coma Jiròni, la galèra èra venguda son quite mond. I èran encadenats. Cada còp qu'anava a la fabrica, èra envasit per de trèvas. Entendiá de ressons. E cada còp, èra segur d'una causa, que lo desliurava dels fantaumas del passat : jamai acceptariá çò qu'aviá acceptat tota la vida l'oncle Jiròni. Se fariá puslèu chaplar, o se'n aniriá, ont que siá.

Dins la cort fasiá bon. Un pichòt caraco dels pels longs jogava de la guitarra. De cans se solelhavan. Un còp barrada, la filatura èra estada logada per i adobar d'apartaments. Las familhas del país avián evitat l'endrech. Volián oblidar. Mas los emigrats, qualques familhas bomianas, de gents de passatge e de joves sens tròp de sòus s'èran installats. Aquò sentissiá la bona franqueta, l'umiditat dels vièlhs murs e la mangiscla miègterrana. D'una fenèstra veniá una cançon de Bòb Marley. Èra a l'apartament del jornalista. Vibracions dins l'aire, patz de miègjorn. Pèire-Joan cançonajèt. Prenguèt los escalièrs grands. Sornura del pòrge, pèiras usadas. Sus los murs, la salpètra mossosa e los grafittís dels pichòts. Aviá ajudat per refar las pèças : tombèron la vièlha crosta, remontèron los bugets, faguèron los gips. Mas dins las partidas comunas, lo bastiment se degalhava coma un batèu a l'estaca d'umiditat. Las gents manjavan. Aicí de peis, ailà de fritas. Una mosaïca d'odors. S'entendiá la radiò e la telé a través pòrtas e fenèstras en cabana. Los bruches de siètas e de voses èran amplificats per la caissa de resson de la granda fabrica, coma quand parlas dins una cistèrna. Dins los escalièrs qualques moscas vonvonavan, presonièras d'un rai. Veguèt lo cat sus una balustrada. Un catarassàs del morre raiat, assetat coeta en redond coma dins los dessens de dròlles. Los uèlhs d'aur, impenetrables, lo seguissián. S'imaginava la bèstia lèsta a sautar, coma un laupard. De còps èra un cat. De còps un mostràs que gardava lo Corredor. Pas marrit, se te laissavas pas espaurugar. A de moments d'aquel jòc-espròva, perdiá pè e aviá vertadièrament paur. Se lo cat sentís ma paur, se disiá, me va sautar a la garganta... Dins un esfòrc grand, repreniá lo contraròtle de la Fòrça. Se fasiá son cinemà. Despassèt lo cat, e lo vegèt dins un rebat de jorn coma una bèstia bonassa, que caça las ratetas e se regala amb de lach. Èra passat sens entramble. Lo jòc l'aviá apasimat.

*

Al segond estanci, piquèt a una pòrta espessa que se dobriguèt lèu.

– Pèire-Joan, sès pas mòrt !

– E tu, sès pas en barrutla...

Èran gaujoses de se veire. Alan Salgàs, lo jornalista, los trenta ans joves, pel cort, aviá totjorn un èr salvatjós dementit per las doas crosetas de sas gautas quand se botava a rire. Èran amics dempuèi dos ans. L'apartament s'encombrava de sacas de viatge, de libres, de fotòs. A costat del magnetofòn e d'un amolonament de caissetas, un fetiche polinesian de bòsc plen, naut come un òme e pausat sus los malons, te regardava coma se te fasiá las onors de l'ostal. Las pèças portavan la marca de qualqu'un de preissat, bolegaire, mas qu'ama ben de retrobar son nis. Una personalitat plena de contrastes. E tanben de soliditat. Per Pèire-Joan, l'ostal de la fabrica èra una pòrta dobèrta sus lo viatge.

Sus la taula un aparelh de fotò vesinava amb tot un forfolh d'objectius e de pelliculas.

– As un reportatge ?

– Pas res... Me torni metre a la fotò per ieu, coma aquò.

Pèire-Joan remirèt un negatiu al jorn de la fenèstra.

– Me remembra quicòm. Una vila de mar... Las carrièras de Nàpols ? Conoissi pas, mas m'imagini... Pas mal. Las gents an l'èr mai decontractats qu'aquí.

Sus la cara d'Alan un risolet s'esperlongava.

– Aquò's... Mièjavila. Causissi los moments, preni mon temps. Aquò me càmbia dels reportatges preissats a drecha o a senèstra.

– As l'uèlh en emboscada, tu. M'agradariá de t'acompanhar, per veire se vesèm parièr. Serás longtemps sens partir ?

– Me vau rovilhar. M'an mes a espelucar las despachas d'agèncias. Un remplaçament. E tu ? Aquei chantièr ? As ja pres la retirada ?

– Quasiment. Te vau contar. Lo primièr jorn, ne susèri...

– T'an mes a la betumaira.

– Cossí o sabes ?

– Foguèt parièr, quand me loguèri sus un chantièr. Après, te càmbian. Puèi al moment que sès acostumat, te'n vas qu'as trobat un autre trabalh... Riguèron d'aver partejat la meteissa galèra a dètz ans de distància. Alan Salàs, après los estudis, aviá tastat de totes los mestiers. Aquò èra estat son temps de vaca enrabiada. Voliá a tot pèdre far de fotòs e de « papièrs ». Èra segur de sa passion, e de tant butar las pòrtas, las pòrtas se dobriguèron. Ara fasiá reporter al *Diari* de Mièjavila. Benlèu ren que per un temps, que voliá se metre a son compte. Mas caliá esperar qu'un *scoop* o dos lo faguèsson conóisser e lo sortiguèsson de la rutina.

Bòb Marley s'èra arrestat sus la platina del temps qu'Alan èra anat far de tè. Del fons del silenci una sansonha prenguèt la seguida.

*...per dire de la trobar,
soi partit dins la montanha.
En camin ai rescontrat
un Castèl cobèrt de palha...*

Lo còr de Pèire-Joan se quichava. En cançonejant, repensava al planastèl. L'esmòu li montava a las bocas. Alan tornèt amb dos veires e una teièra roja redonda coma un pebron.

– Alan, ai d'embestiaments...

Contèt tot l'afar.

Lo chantièr amb sas reglas estranhas, los mistèris de la Cambra Freja.

Puèi l'azard de l'aiga e de la montanha, lo camin dels agreniers. Amont, l'esbleugiment del País d'èrba. E lo rescontre que podiá pas doblidar.

*Tres dròllas me van dobrir,
 totas tres s'apèlan Joana.
 Mas la Joana que me cal
 luènh de ieu se n'es anada.
 « Jovent, dormiretz aquí,
 al Castèl cobèrt de palha ».
 Èra ren qu'un paure ostal
 sul camin d'epinas blavas".
 Al bel mitan de la nuèch,
 i aguèt de lutz dins la cambra.
 ... « Lo solelh a Mièjanuèch ?
 Non, 'quò's lo fuòc a la palha !
 Perqué tan lèu te vestir ?
 Laissa flamiar çò que flàmia »...*

Li reveniá la cançon tota, coma una rota de mots e de sons ont son èime caminava. L'aviá aguda entenduda sus Aubrac, en camp d'estiu. Un jove d'ailà la cantava davant lo fuòc, en s'arrestant per beure sa boita de bièra. La nuèch tombava sus los ostals de granit gris esparpalhats dins lo silenci. D'Aubrac al Causse, lo fil d'Ariana acompanhava los viatges de l'inconscient. Amont i aviá lo Castèl de Palha, ben real

aquel d'aquí. E i aviá Joana, perduda. Enfin, Joana dins l'ostal caussenard s'apelava Catarina.

– Te sès afogat per son nom, per son èr, o per son ostal romantic ? galegèt Alan.

– Te trufes pas... Quand la vegèri de darrièr los bartasses, èra d'esquina, e pro luènh. Destriavi sos pels blonds copats a la bola, son gròs pull blau e sas bralhas negras. Bolegava pas. Quand se revirèt, aviái paur que me veja. E pasmens sentissiái coma una rampelada silenciosa. Me soi decidit. Ai avançat. /

...Sos uèlhs blaus, èran coma lavats. Vòli dire que se'n servissiái pas per contar d'istòrias, per far passar de pensadas o d'emocions coma tantas gents. S'acotentava d'èstre ela. Emai quand risiái, risiái pas de quicòm, risiái, es tot. La regardavi. Dins sos uèlhs auriái volgut nadar coma dins l'aiga.

– Contunha, faguèt Alan, emportat dins l'istòria.

– Sèm restats benlèu doas oras ensemble. Es una filha, coma dire ? Dobra. Un gaubi de natura, e un mistèri, mesclats. Un biais de dròlle mancat, e d'un còp una elegància que li escapa. Amb l'èr d'èstre dins son mitan, e pasmens te juri que la sentissiái coma embarrada dins un ostal de trèvas.

– I aviá degun mai ?

– Non. M'aculhissiái coma se ma venguda èra sens importància, coma un can de pastre que passava, o ben coma s'èra un eveniment, una ora marcada. Un còp aviái una impression, un còp l'autra.

...Me sentissiái dins una realitat segonda. Mas sens ges de crenta. Li diguèri que veniái d'aval. Aviá una mesfisança. Li expliquèri la set, l'azard, lo chantièr abandonat. Parlavi gaire, coma per pas rompre l'aire que respiràvem. Me faguèt veire l'ostal, me donèt per beure. Parlèt de son paire. Dins la sala granda de la bòria, i aviá just una taula, de bancs, un bufet vièlh, una cheminièra. D'escalièrs davalavan vèrs un croton. La pòrta, en bas, èra entredobèrta. Sabi pus çò que diguèri alara. Una curiositat bèstia, una question, l'enveja d'anar veire. Esitèt una segonda. Respondèt pas. Un tristum me prenguèt, lèu passat, un rebat d'ombra. Per la fenèstra, m'avisèri que lo solelh aviá baissat, que l'ora virava...

I vòli tornar.

Mas ai paur del chantièr, t'ai contat. Me cal trobar una altra rota...

Beguèron lo tè en silenci. A la fin de l'après-dinnar, avián tirat de plans, s'èran promeses de far equipa. L'uèlh d'Alan s'alumava e son vam de caçaire de novèlas s'èra revelhat : aquela Cambra Freja, sauprián çò qu'aviá dins lo ventre. En rèire-fons, lo rescontre de Catarina esclairava las causas d'un lum de sòmi, al còp penetrant e freule. Pèire-Joan deviá mesclar sas imaginacions, sos desirs, e la realitat.

– Comenci diluns mon enquèsta, faguèt Alan. Cap al chantièr. Se i a quicòm, veirem ben ; se i a ren, al *Diari* me prendràn l'article coma un « dorsier »...

– Veni amb tu.

– Malurós, sai que non ... T'an reperat. Ja que t'an trobat tròp curiós, se nos veson ensemble sèm cueches.

– Creses que nos tabassarián ?

– Sabi pas, mas nòstras chanças son cuèchas de poder anar e venir sus lo chantièr. Fasèm çò qu'avèm dich : vau al Bot del Mond ; te teni al fil ; e un còp qu'ai mas entradas, anam amont a ton País de las Meravilhas.

Lo diluns, l'accion comencèt. Lo *Diari* acceptava d'Alan Salgàs un reportatge al Bot del Mond, mas sens estrambòrd. Aquel chantièr perdut deuriá gaire interessar los legeires. Degun a la redaccion poguèt l'endralhar sus de gents a veire. Alan cerquèt. Questionèt de mond de la premsa, de la radiò, dels sindicats, de las cambras economicas, legiguèt de revistas ensucantas e de bulletins confidencials, dintrèt dins lo mond secret de la finança. Finiguèt per aprehe que la Companhia del Barratge, darrèr de societats-ecrans e de bancas d'afars, èra tenguda majoritàriament per la Societat Novela d'Amainatjament. La Sonovam aviá son sèti al Lichtenstein, paradís fiscal e boita de letras per d'entrepresas mièg fantaumas. Ges d'encomandat de la Sonovam podí donar l'autorizacion de visita.

Recentrèt son enquèsta. Anèt a de cocktails, a d'inauguracions, se mesclèt a de dinnars, ensajèt la dralha de las relacions mondanas. De confidècia en confidècia e de glubs en sopars-debats, finiguèt per desnisar un banquièr qu'aviá prestat a la Sonovam. Quand li parlèt del Bot del Mond, l'autre venguèt un pauc blanc, mas coma aviá d'ambicions electorals, podí pas escampar un jornalista. Li prometèt un rendètz-vos amb l'inagantable director de la Companhia del Barratge.

Lo rescontre èra l'endemana, dins una granda ostalariá de Mièjavila, abandeirada de drapèls e adornada de lausiers tonduts. Dins una pèça improvisada en burèu, un òme grand, sec, lo reçaupèt e li faguèt part de sos regrets.

– Car sénher Alan Salàs, s'acceptam pas de jornalistas, es per de rasons de seguretats. Comprendretz qu'es una mesura decidida per la Sonovam, e nosautres, sus plaça, podèm pas far d'excepcions...

– Mas podètz trasmetre ma demanda al Lichtenstein, se jamai i a vertadièrament qualqu'un ailà...

– Pòdi totjorn, mas soi segur d'avança de la responsa. Aicí executam, ailà decidisson. E an decidit.

– Alara anarai remirar vòstre chantièr del defòra, e d'ennaut.

– Sabètz, sénher Salgàs, las tèrras de la Val e mantuna devesa de la montanha, e mai se son pas dirèctament en chantièr, son barradas al public. Proprietat de la Sonovam. Mas de qué volètz donc tant saber ! i a d'obrièrs, de maquinas, qualques milhons de metres cubs de tèrra remenats, e pas mai.

– Pasmens sètz pas una societat secreta. Sèm en Euròpa, la premsa a lo drech de tot conóisser... la lei comuna s'aplica, me sembla, e...

– Ne sèm respèchoses. Avètz lo sang bolhent Lo servici de premsa de la societat fa lo ponch cada mes sus l'avançada del chantièr. Sètz ben plaçat per seguir aquò, al *Diari*, coma encargat de las despachas d'agèncias. Aurretz mai d'informacions qu'en anant trevar lo Tiger's-Club, o importunar lo sota-director de la Banca Araucana ! Portatz-vos plan. En Alan Salgàs. Adieu-siatz.

*

Lo jornalista sortiguèt, mal a son aise. Pendent doas setmanas aviá seguit de pistas, niflat de passatges, coma un bon correire, e ara se picava lo nas contra un mur. En mai d'aquò, aviá sentit que poiriá èstre el, la preda.

Lo ser, contèt las causas a Pèire-Joan.

– ...Aquel director que me recep dins una ostalariá, e finís que me fa d'amenaças veladas...

– Fas ton mestièr, fa benlèu lo sieu.

– Justament, se lo fasiá ben, fariá pòrtas dobèrtas, al mens un cop. De qu'an a rescondre ? Un esclandre financièr que naseja, o quicòm mai ? E un mespretz, te disi pas !

– T'amenaçava, de qué ?

– Ren de precis. Pyslèu una mesa en garda. Èra mai rensenhat sus ieu, sus mon trabalh, que ieu sus eles. Pasmens soi ieu, lo jornalista ! Un biais de me dire : « se calatz pas suau, sabèm vos retrobar. S'oblidatz tot, farem parièr »...

Aquel tipe aviá l'èr d'una momia, un Ramsès que seriá sortit de son trauc sens se penchenar. Amb un long cap desplumat e un crètge sus la man... Non... Semblava pylèu un becarut en garavata.

– E un crètge sus la man ? (Pèire-Joan vesia l'ome, ara). Es pas lo director, es l'engenhair del chantièr !

– L'engenhair del chantièr ?

Silenci long e plen coma un uòu.

Pèire-Joan, vòs totjorn tornar veire Catarina e lo Castèl de palha ?

– ... !

– Anam i anar. A l'amagada.

*En camin ai rescontrat
un castèl de palha.*

*... « Lo solelh a Mièjanuèch ?
Non, 'quò's lo fuòc a la palha !
Perqué tan lèu te vestir,
laisa flamiar çò que flàmia
laisa flamiar çò que flàmia »...*

IV – Monta – davala

Una expedicion, aquò s'aprepara. Cal calcular plen de causas. E quand crompatz de consèrvas per « ailà », sentissètz ja, dins lo magazin, l'ambient del Naut-Orenòc... Atal Pèire-Joan fasiá sos preparatius. Crompèt tres placas de chocolat, dos tubs de lach concentrat, de chuc de poma per sa bota, de pansarilha : totas causas energeticas e de gaire de pes, coma o aviá entendut dire. Es que se n'anava al Bot del Mond...

Pleguèt tot dins son sac d'esquina, amb son pull e sas gemèlas (ganhadas a la vòta, mas pro bonas). Crompèt la carta, la legiguèt plec per plec coma lo plan d'un tresaur, e partiguèt a l'ostal d'Alan Salgàs. Aquí estudièron en detalh la carta d'estat-major numero 25, ont èra lo rèire-país de Mièjavila.

– 'quò's pas aisit de se i retrobar...

– Nos cal prene una amira, puèi se reperar de corba de nivèl en corba de nivèl.

– Cal saber dusc'ont anam amb l'autò.

– Prendrem lo Causse al revèrs. La Val del Bot del Mond es a pauc prèrs al mitan de la Serrana Blanca.

Prendrem la rota que monta sus la cresta, e laissarem l'autò ont poirem, tant que i a de selva. Lo det viatjava sus lo papier. Ajustèt :

– I a la possibilitat de far lo grand torn, d'arribar a l'ostal per darrièr. Mas lo camin deu èstre nus coma la man, seriam reperats. Caldrà caminar a pè lo mai possible.

Pèire-Joan comptava dins sa tèsta.

– Al mens vint quilomètres...

– ...veja, aquel riu e aquela bòria isolada... La votz d'Alan demorèt pendolada. Son companh fixèt un ponch gravat en negre entre de tacas verdalas.

Se pensèt : e se jamai i èra pas, ela ?

*

Pèire-Joan avisèt sos parents de sa caminada. Tombava ben. Sa maire aviá preparat de còcas. Li ne donèt dins de papier d'alú. Anèt tanben veire lo papet e diguèt dins la conversa que partissiá passejar sus lo Causse, delai de la Serrana Blanca, per la dimenjada. Se sèm pas tornats diluns, se pensava, la familha s'inquietarà. Faràn de recèrcas. Mas a degun d'autre qu'Alan parlèt del Castèl cobèrt de palha, ni del gorg dels uèlhs clars ont auriá volgut se negar.

Ara qu'èran totes dos dins l'autò, a las albas del dissabte, lo jovent podiá pus recuolar. Vesiá d'embrolhas d'espionatge, li revenián de films de sciéncia-ficcion, s'imaginava l'istòria del Continent Perdut. Pasmens un peçuc de crença al ventre li ramentava que son aventura èra veraia, e son chale n'èra que mai grand. Sabiá pas encara que çò que trobariá l'espantariá mai que totes los contes que remenava dins sa tèsta...

Rescondèron l'autò dins la selva de Comboscuro, long d'una dralha forestièra, a un quilomètre de la rota quitrana. Prenguèron lo G.R. indicat sus la carta, e que menava a un ancian ermitatge entre los rovenasses e los faus. Los grifols li fasián pensar a Nadal.

De la cresta de Puèg Usclat, vegèron en bas las montanhas cobèrtas de garrigas, amb pus luènh dins la plana bruna, las vinhas geometricas e los vilatges. Al pè de l'horizont devinhèron la mar. Susavan, que lo solelh montava tant coma lo caminòl. Puèi los plecs dels sèrres rescondegueron lo paísatge. A un contorn, la tèrra venguèt planièra, lo camin se faguèt pista. I aviá d'èrba pertot. Un ventolet bufava dempuèi la debuta del mond, coma lo repic de la mar. Èran sus lo Causse.

Avançavan sens parlar. Las nívols blancas landavan dins lo cèl e fasian córrer al sòl de tacas d'ombras e de solelhada. Èran pus escrachats per lo cèl, coma en bas ; n'èran venguts los vesins, los exploraires. De luènh en luènh, dins un sòt redond, i aviá las rèstas d'un camp abandonat : tres matas de blat o una pomièra tornada fèra. Un còp trobèron un sòt embarrat de cledas de bòsc, per las fedas. Aquò donava d'èrs a un plan per las ferradas, o a un corral de rodeò. S'installèron per manjar.

– Manca ren que los buòus, seriá lo far-west.

– E los capèls de cuer...

Faguèron una forra de rire, que los capèls mancavan a-de-bon : lo solelh tustava regde. Se regardèron e s'escacalassèron mai : dempuèi la debuta cadun s'èra trufat dels vestiments de l'autre, e aquò èra vengut un jòc entre els. Avían previst d'abilhatges discrets... un pauc de camoflatge. Alan èra en verd, un vièlh trelhís de l'armada ; quand èran en forèst, ont i aviá pas besonh de s'amagar, aquò anava. Autrament se vesia de luènh, coma un prèga-dieu sus una pèira. Pèire-Joan aviá de vestits clars ; sus las crestas o los camins rocassiers, l'auriatz pas destriat de l'environa. Mas dins los endreches d'èrba, lo vesiatz d'un quilomètre, coma un moton blanc din un prat.

– Me sentissi luènh, naut... S'èrem dins las Andas ?

– Mas i sèm : ve lo voltor que nos espincha, faguèt Alan.

De fach, quand lo grand aucèl que radava s'aprechèt, los espantèt totes dos. Èra ben un voltor que cercava sa pitança, vela viventa, faurèla e blanca, que son ombra espaurugava las bestiòtas.

– Aquò, per exemple ! N'i a benlèu vint dins tot lo país...

– Sai que li donam fam. Diga, tu qu'as viatjat, un voltor, aquò's bon, o marrit signe ?

– Mon vièlh, tot depend. En Asia, es sagrat. Mas en America... sabes, dins los films : quand un voltor te seguís a la traça...

– Marcamal se passeja. Aquò m'agrada ben, un presatge atal, ni carn, ni peis.

Se levèron. Arrenguèron los sacs, e s'encaminèron. De long de la pista, de còps lo planastèl davalava vers una val sorna tapissada de forèstes ; autrament, l'ermàs s'expandissiá de totes costats, cobèrts de bauca e d'erbum tremolant. D'un còp, Pèire-Joan aponchèt lo det :

– I sèm. Conoissi aqueles rocasses, ailà, coma de tèstas...

Los suquets de pèira arroïnats per l'erosion, figuravan de gigants de l'Illa de Pascas exilhats luènh de la mar, semblavan de totèm mai ancians que los òmes.

Regardèron amb sas longas vistas. Darrièr lo relèu i aviá lo sòt amb l'ostal de pèira, lo gorg, e lo riu.

– Sèm tot pròches del bauç. Quand i pensi, n'ai lo vertigi.

– Bon. Parats ? Nos esperarem al sòt del Corral, qu'es pas luènh.

– Digam ... A la tombada de la nuèch.

– E s'aquò èra pus tard, o se i aviá un problèma, nos retrobam a l'ermitatge. Lo primièr arribat espera l'autre.

S'adralhèron, l'un vèrs lo gaudre e lo chantièr, l'autre vèrs l'ostal.

Alan Salgàs seguiguèt lo corrent de l'aiga. Arribat al bòrd del vuège, s'alonguèt sus lo ventre e agachèt en-bas. Lo chantièr èra desèrt. Las maquinas arrestadas. De son sac sortiguèt l'aparelh de fotò, se lo pengèt al còl. En catonejant comencèt la davalada. Cada còp que lo camin li donava un angle novèl, fotografiava. Rendut a mièg-camin, entre cèl e terra, s'avancèt sus un susplomb per far de panoramics. Volguèt cambiar l'objectiu. Un movement de tròp. Perdèt l'equilibri. Amb un bruch mofle, dins una segonda de terror, tombèt de tres metres, se restabliguèt sus lo cuol, resquilhèt, se tuertèt la camba a la ròca, e se retrobèt un pauc pus bas assetat sota una cascada. Miladieu de macarèl ! Amb lo renècs li tornava l'alèn. Avia agut d'astre. Se vesia coma un personatge malbiaissut de benda dessenhada, despièg la dolor, aquò l'amusèt. Faguèt lo compte : l'aparelh e los objectius èran salves ; lo genolh li doliá ; de tant qu'èra caud, podia forçar e caminar. Finiguèt per metre pè dins la val. S'avancèt. A tres cents mètres, desvistèt una entrada negra dins la montanha. La Cambra Freja. Podia èstre ren qu'aquò. Se calèt darrièr un clapàs, regardant la boca del misteri.

Amont, Pèire-Joan s'èra aprochat de l'ostal.

Dos còps, avia espinchat los alentorns amb las gemèlas. En escobant los orizonts, vegèt pron luènh un pastre amb lo capèl, la capa, lo baston, e lo can a costat d'el. Foguèt estonat, mas aquò lo rassegurava. Lo tropel devia èstre invisibile darrièr lo plec de terren. Lo pastre desapareguèt. Pèire-Joan faguèt la mesa al ponch, e cerquèt. Lo tornèt trapar. Mas... aqueste còp, lo pastre tanben l'agachava amb sas longas vistas, e lo can, a costat, èra estacat. Èra un fals bergièr. Lo jovent s'encorreguèt a l'azard, remontèt vers las tèstas de pèira, e trobèt un trauc ont s'engulhèt, amb lo baticòr.

En-bas, Alan Salgàs s'avançava vèrs la galariá sosterrana. I avia pas degun, semblava. Dintrèt. Un fresc de bauma e lo bruch luènh d'aiga que cascalhava dins lo silenci li donèron l'impression d'un vuèg immens. Sos uèlhs s'acostumavan un pauc a la mièja-sornièra. Mas pus luènh, coma los projòs èran amorçats, l'escuresina se laissava pas penetrar. Sortiguèt la pila. Se sentissia pichòt, coma una luseta qu'un passejaire pòt escrachar d'un còp de talon. Despassèt las cavairas. Avisèt lo grand potz betumat. La lutz de la pila se perdiá dins una nèbla d'aiga moventa coma un alenar organic. Sul pic, una crenhença fins ara resconduda venguèt a sa consciéncia : aquò semblava una trapèla ; trop aisit... pas gardat... lo devian susvelhar dins l'ombra. Prenguèt de fotos al flash, e se'n tornèt defòra ; l'eslhauç l'avia poscut far reperar. S'enganava pas. Coma anava al riu, vegèt, en se revirant, un òme amb un casco de chantièr e un canhàs a costat.

*la camba me fa mal,
bota sèla a mon caval...*

Es un caval de vent, que li caliá. Qu'amb sa camba gòia e son genolh doloirós, seria lèu rejonch. L'òme lo seguiguèt, sens córrer. Alan escalèt, sens pensar a ren, tot tibet dins l'esfòrç de sos muscles e l'oblit de la dolor. Virèt lo cap per saber ont èra l'autre. Çò que vegèt lo faguèt chifrar longtemps, après. Ren d'estonant a çò qu'un chantièr siá gardat. Mas aquí lo garda cercava pas de l'arrestar ; voliá sonque li mostrar que sabia qual èra ; e afortir que la partida que se jogava èra pas finida. *Èra coma s'òm l'aguèsse esperat.*

S'èra preparat a totas menas d'acuèlhs, mas pas a n'aquel avertiment silenciós. Lo garda tirèt de sa saqueta una causa negra. Alan Salgàs compreguèt : soi l'asagaire asagat ! L'òme èra en trin de lo fotografiar, amb un aparelh que petejava coma una arma automatica.

*

Sus lo planastèl, Pèire-Joan reteníá son alen : lo sembla-pastre lo deviá cercar. Mas podíá pas demorar tot lo jorn dins son trauc de rocàs. Sortiguèt, clinat, tibat. L'enveja desrasonada lo fregava de s'encórrer e rejónher la forèst. Mas l'imatge li tornèt de la dròlla. E pensèt qu'Alan conoissiá benlèu mai de perilh qu'el. Se retrobèt a costat de la lavana, d'agenolhons darrièr los agrenièrs. Pas degun. D'un còp una man se pausèt sus son braç. Son còs se palafiquèt. En levant lentament los uèlhs vegèt la dròlla, sortida de ges d'endrech. Son vestit èra blau, coma sos uèlhs e coma las agrenas.

Anèron a l'ostal en s'aparant darrièr la lèa dels boisses, a l'espèra dels bruches. Semblava un jòc que seriá estat la vida.

– Creses que nos a pas seguits ??

– Sap de tot biais que veniás aici.

– D'ont sortissiás, a la lavana ? T'ai pas vista arribar.

– Sortissiái... de sota terra. L'òme del canh conois lo dessús, mas pas dessota. M'esperavi pas a tombar sus tu.

– T'es estat una marrida sospresa ? Los mots èran sortits sols de sa garganta seca.

– Cresi pas... Ela risiá.

Per la pòrta badaira, los bards de pèira del sòl èran de plan-pè amb l'èrba.

– As set ? I a d'aiga. Es totjorn melhora qu'a Mièjavila.

Beguèt d'aiga de la pila, dins un veire espés e vièlh.

Avèm gaire de comoditat, aici dins l'ostal.

Quand dises « avèm » : aquò's ton paire e tu ?

– Oc. Mas per ara soi sola a m'ocupar de las causas.

Gausèt pas li demandar de qu'èran aquelas « causas ». E un pauc de misteri anava ben a la situacion. E a la dròlla.

Aviá idèa que parlava ela per devinalhas, per l'esprovar. Per escandalhar sa discrecion, o al contra per li far pausar de questions. Pèire-Joan èra lèst a abandonar tota curiositat, ren que per se sentir ben aquí, amb Catarina. Sortiguèt la còca que sa maire li aviá donada.

– Tasta, es de l'ostal.

Mangèron ensemble. Puèi anèron de membre en membre, dins l'ostal qu'èra grand. Lo fum de las cheminièras aviá patinat lo bòsc e las pèiras. L'umiditat bonhetava la cauç dels murs.

– Passas pas ta vida aici ?

– Nani ! me prenes per una mena de masca... Pèire-Joan restèt moquet. De despièg, parlèt pas d'un moment. Aquò's ela que rompèt lo silenci.

– Compreni qu'aqueu ostal te sembla d'aver d'èrs de dos èrs... La mitat de l'an, trabalh dins un espital. Luènh. Autrament, m'ocupi dels nòstres afars. E soi sovent aici.

– Son d'afars... que marchan ben ?

– Que rapòrtan d'enmascaments. Mas laissarem pas tombar. Podèm pas.

A de moments semblava de parlar per ela, son energia laissava devinar un mond dur, amb de rebats d'esper dins la sornura. Puèi reveniá la filha doça que li plasiá, amb una alenada tèuna.

– Aqueste ostal es de familha... Quand montères, lo primièr cop, me mesfisavi un pauc. Ara non. As vist los metòdes dels autres...

Pèire-Joan aviá contat sa malparada del chantièr. Sentissiá ara que quicòm mai los ligava.

– Avètz un secret, tu e ton paire. E paur que vos traísca. Se pòdi vos ajudar, sabes, o farai.

– E ton amic lo jornalista, vòl far un reportatge a tot pèdre ?

– Alan ?... Coma o sabes ?

– S'apreniá de causas, es que las poiriá gardar per el, se o cal ?

– Segur. N'a fach un afar personal, d'aquel Bot del Mond. Cerca mai per el que per son jornal. E puèi, es mon amic.

La regardèt amb un èr de desfís. Coma per dire al còp : « toquetz pas mon collèga » – e : « farà, e farai ieu, çò que voldrà »...

Catarina èra bolegada, al fons d'ela, per aquela resposta. D'aquel moment, s'abandonèt a sa bona umor. Pasmens, de temps en temps anava a l'una o l'autra fenèstra e agachava. Entraïnèt puèi Pèire-Joan davant los escalièrs e la pòrta negra.

– Aquò t'entrigava, l'autre jorn.

– M'entriga totjorn. Mas soi pas curiós.

Quanta messòrga !...

– Te vau far vesitar.

Darrièr la porta pesuga, espessa, d'autres escalièrs davalavan, en elic de cagaraula. Los seguiguèron, dins un buf de corrent d'aire. Avián pres doas pilas electricas. Arribèron dins un membre vòutat, ont una cisterna d'aiga negra dormissiá. Tot aquà era poblat de nuèch, embugat d'umiditat. La lutz pichòta de las pilas fasiá dançar la vapor dels alens. Pèire-Joan disiá pas ren. Èra atentiu, coma sus sas gardas.

– Aquí, dins lo temps, metián madurar los formatges de las fedas. Mon grand, encara, aviá un tropel. Es una florina. Fa de blau de primièra.

Se baissèt, boleguèt dins la terra caucada de tròces de faissèlas e de brisums de siètas vernissadas.

– I avèm qualques formatges. Se fan.

Esclairèt una laissa de bòsc e prenguèt una forma que niflèt.

– Sètz vosautres que los motlatz ?

Nani. Los cromptam fresques, sus lo Causse. Los ensemenam. E s'afinan.

Tot en parlant, ela s'adralhèt vèrs lo fons de la cròta que demorava dins l'ombra. Mandèt lo rai de sa pila sus una arca de pèira. Semblava un pòrge coma n'i a als ostals de la montanha. Ont anavan sortir, o dintrar ? Mas las referéncias al defòra e al dedins volián ren dire dins aquel espaci de nuèch presonièra. Catarina passèt lo pòrge. Pèire-Joan la seguiguèt.

Èran dins una granda bauma, amb de concrecions, de pilars de calcita e de clapasses de pèira grisa. Un caminòl de tèrra passava al mitan. Pèire-Joan se sentiguèt en defòra de l'ostal, dins un autre element, luènh sota la terra del Causse.

– Aquí d'òmes an viscut. Èra ben abans mon grand... Bauma-Sorna, es lo nom de la bòria. Quand dormisses dins l'ostal, de còps fas de sòmis que te venon de prigond. Vaquí. As tot vist.

Passavan a costat dels formatges quand s'entendèt una granissa de tustadisses, un bruch luènh que morissiá dins l'aire negre,

e que veniá pas d'enluòc. Catarina se mordèt la labra.

– Es a la pòrta granda. S'es l'òme del can, te mòstres pas. I vau. Remontèt a la lèsta. Pèire-Joan estèt aquí, puèi, viu coma un esquiròl, la seguiguèt. A qualques passes de la sortida, ela se revirèt.

– Chut !

Li faguèt signe que se resconda. Lo dròlle davalèt un pauc. Esperèt, assetat dins lo negre. Avia amorçat sa pila. Ausiguèt un pas lent. Se carcinava.

E d'un còp la pòrta dels escaliers se barrèt, amb un bruch de pestèl. Lo rai de jorn avia desaparegut. Aguèt lo temps ren que de s'arborar. Butèt la pòrta ; bolegava pas. Èra embarrat dins lo sosterranh.

V L'òme que dança

Quand avètz perdut l'estela, la bossòla, lo camin – quand sètz embarrat subran dins una gàbia, que siá preson, foliá, nuèch sens fons o illa desèrta – quand vòstras mans pòdon pus se pausar sens crenta qu'una sèrp las ponha, ni vòstres pès sens crenta de trobar lo vuège, quand sètz sol, nus e crus, fòra lo temps, luènh dels òmes, cal pas creire a la vertut de la reflexion. La panica o empòrta tot, coma una aiga qu'a crebat sa restanca. Lo còs se rebèla, se tiba, s'empeiresís. Los movements venon caòs. Aucèl fòl que cerca la fugida d'entre las dents de la mandra. Tavan que vira e se tusta coma un caluc contra la vitra. De-còps, un per mila, la bola de vida fa traucada, s'escapa de las maissas, crèba l'ecran de la paura. Lo pus sovent, la bestiòta pèrd sas fòrças, l'aucèl s'ensuca, l'òme presonier tomba al sòl. Atal fa lo dròlle embarrat sota tèrra.

Pèire-Joan monta los escaliers, buta la pòrta amb l'espata, crida, pica del ponh. Lo bòsc plega pas mai qu'una paret de ròca. Los quites resson de la votz se van pèdre dins l'espés, quitan pas l'escuresina.

Cent còps corris amont, corris aval, va quèrre de pèiras, tusta lo panel, s'estraça las mans, copa son cotèl en ensajant de forçar la sarralha.

Après un temps que podiá pas comptar, se sentiguèt vuejat de sas energias. De sa colèra. Venguèt ren qu'un polsar arrendut. Un desesper doç, las, gostós, lo breçava coma l'aiga d'un banh. S'abandonèt. Uèlhs barrats. Pensèt a sa pila, que s'escantiriá se l'esparnhava pas. Tot foguèt nuèch, dins el e alentorn. Mas coma aquela nuèch començava de l'acceptar, aviá trobat un equilibri. Entre doas nuèches infinidas, se sentissiá flotar.

Aquel estament faguèt remontar dins el de remembers. Una languison de la vida reglada, dels pichòts plasers tan costumièrs que los cal aver perduts per s'avisar qu'èran bons. Somièt de confituras e de tòstas, a l'ostal, quand dejunava : aviá fam. Se sovenguèt lo chuc de pomas coma reviscola, un miègjorn de calimàs : aviá set. Sentissiá dins l'aurelha una cançon de mar qu'escotava, pichòt : aviá aprivatat lo silenci.

Per eslhauçadas, sos uèlhs clars a ela l'agachavan. S'escafavan. Tornavan. S'esvanissián mai. S'avisèt que lo regard cluquejava, dins la vision, al ritme del polsar de son sang. I legissiá dedins ges de malícia. Ensajava, a cada aparicion, de la questionar. Perqué ? Mas l'agach de la dròlla èra pres dins un cicle desconogut, passava dins el coma un regret. Benlèu qu'èra embarrada de son costat, èran dos monds de solesa coma doas bullas dins l'espaci. La sentissiá pas enemiga. Èra gonfle. Aguèsse pas agut la garganta tan seca, auriá plorat coma una Madalena.

Davalèt vèrs la florina. La cròta ont las formas maduravan foguèt per un instant son ostal, son país, sa memòria. I trapava quicòm de conogut, de quotidian. Entre las laissas, sentissiá l'odor de totes los sers d'ivèrn quand lo formatge seguissiá la sopa sus la taula familiara. Vesiá los movements del pastre que mols, la man de l'espicièra que copa lo formatge amb un fil, las cebetas per accompagnement

– Mon paire a dich : ben gras. Dos ectòs...

Virèt e revirèt per lo sòl los tròces de faiença esmaltada, raiats de mauva, de jaune, de verd. Venián d'un luòc de patz, d'un temps mòrt. Auriá ben vist aquí de jaces de campairòls blancs, cultivats dins la tèrra e lo fems. E a costat, de patanas estaladas, amb tot plen d'uèlhs. Passèt lo det sus las formas onchas. Noiriduras fachas per èstre partatjadas, coma lo pan. Se lequèt lo det, tastant los jorns enfugits. Las traças saladas sus sa lenga l'assedèron. Anèt a la cistèrna. Èra pas luènh, mas caliá quitar la bona seguretat de l'armari dels formatges. Quand la pila li mostrèt l'aiga, sachèt qu'aviá passat una rara. La set li borrolava las tripas. Aviá un besonh fisic d'aiga. S'èra desidratat totara e lo gost de las formas de feda desrevelhava sa manca.

Après la panica, après la languison, aviá trobat dins el la decision. Simpla, sorgida del òs e de l'èime tot ensem. Beure per recuperar sas fòrças. E se tenir lèst. A de qué ? Sabiá pas. Lèst pasmens.

Pausèt la pila sus lo bard, e quand se clinèt vèrs l'aiga, mans rejonchas, vejèt un temple negre a qualques mètres sota la susfàcia. Lo lum de la pila èra ara tan tèune coma lo d'una candèla. Se lo fons de la cisterna pareissiá escur, èra pas d'èstre treble : èra l'estat d'una aiga clara que la lutz a pas encara traversada. Un frejolom li correguèt l'esquina. Sas imaginacions lo repreneguèron. Se sentiguèt aspirat per un cèl sens estelas, tant infinit coma lo d'amont. Narcís desmesurat, luòga de veire son imatge, aviá paur de se negar dins lo vuège de la tèrra. Barrèt los uèlhs per respirar prigond. L'aiga èra fresca e bona. D'un biais maquinal, espinchèt los alentorns. Dins lo canton de drecha, i aviá la pompa que deviá montar l'aiga de la cisterna a l'ostal. E darrièr, una taca un pauc mai sorna que lo restant del mur. L'aviá pas remarcada abans. Esclairèt lo recanton amb sa pila morenta. I aviá un trauc, naut coma la mitat d'un òme, una mena de corredor dins lo mur. Deu èstre un degolòu, se diguèt, per quand la cisterna es tròp plena. Mandèt un calhau. Tombèt dins la terra seca.

Remenava d'impressions contradictòrias dins sa tèsta ; fin finala prenguèt son coratge dins las mans, parièr qu'òm pren sa jarga per sortir. S'avancèt sus lo relaiet estrech a l'entorn del cròs d'aiga. S'arrapava a las pèiras coma una ratapenada. Dins lo renfonzament, ajonhèt la gatonièra. I anèt de gratipautas, pila en davant. Gaire luènh, foguèt dins un pichòt membre, una gatolha cavada dins la pèira. S'arborèt. Sus un còfre, i aviá de cascos d'espeleò amb de lampas d'acetilèn. Febrós, prenguèt una lampa : èra cargarda, comola de pichòtas pèiras de carbur. Empliguèt la resèrva d'aiga. Metèt lo casco en tèsta, religat per un tudèl de cauchóc a la lampa qu'estaquèt dins sa cencha de cuèr. Amb una broqueta, aluquèt lo trauc del gas. En escupiguent e amb una odor d'alh, la flamba montèt ; esclarèt lo reduch coma s'un jorn novel naissiá sota terra ; lo camin contunhava, e i aviá pus besonh de se baissar. Partiguèt dins la galariá.

Pauc a cha pauc, dins la catacomba naturala, la calor aumentava. « Benlèu que me rapròchi del fuòc central », se disiá en pantaissant al « Viatge al centre de la terra ». En fach, sa marcha l'escalfava. Sota terra, d'auton, la temperatura es la meteissa que defòra. D'estiu, las baumas son frescas. D'ivèrn, i fa caud. Pasmens, se gardan tot l'an egalas. La diferéncia es simpla impression del còs, per comparason amb l'aire liure. Lo contrast entre las causas, mai que las quitas causas, fa las opinions dels òmes... Se metèt en camisa, e nosèt son pull en talhòla. Ensajava de mesurar lo camin a vista de nas. Estimèt qu'èra mai o mens a tres quilomètres de la cisterna. Una evidéncia lo bachelèt : la galariá èra un ancian conduch per l'aiga sosterrana, e la pèira èra perfiechament aliscada. Ges d'umiditat. Pas la mendre concrecion. Lo conduch deviá èstre sec dempuèi de sègles. Mas s'un cop tornèsse en activitat, l'aiga sota pression l'auriá negat coma un insècte.

Enfin la galariá abocava. Se finissíá dins un vuège negre d'ont veniá de vent. Quitèt lo casco per lo téner a bot de braç. En dessota d'el, la flamba esclairèt una comba endormida que somiava de luna dins lo blanc del cristal. Longtemps regardèt aquel vertigi gelat, aquel mond del silenci rescondut sota la montanha. Oc, aquela bauma grandarassa èra ben coma una comba ; enclausa d'aicí per d'escarpaments, d'ailà per de penjals e de faissas naturalas. Luòga d'arbres, d'estalagmitas e de drapariás. Luòga de cèl, una nuèch que se perdiá sota las vòutas. Al mitan de la comba cascalhava un rivachon encombrat

de clapasses.

Aquò èra ben son astre. Quin spectacle ! Un deliri ren que per el. D'un autre costat, aquí morissíá son esper de trobar una sortida. La galariá ont aviá caminat s'arrestava d'un còp. La bauma novèla s'estaloirava quatre o cinc desenats de metres pus bas. Coma se lo corredor d'un ostal, luòga de vos menar a un manjador o una cambra, s'èra dobèrt sus un temple. Paret verticala, avança copada. Vegèt puèi l'escala de còrda. Se podiá l'ajónher, davalariá. Èra en alú, semblava desrotlada dusc'en bas. Mas s'aquò èra una trapèla ? Se se copava e l'entraïnèsse ? Verifiquèt çò que podiá veire de l'installacion. En s'arrapant, se revirèt, se colèt cara a la ròca, e son pè rescontrèt lo primièr escalon. Sos membres èran de plomb. A cada barra, s'acrocava amb los braces avans de bolegar los pès. Dos o tres còps, tetanizat, demorèt a alenar sus l'escala boleguiva, envertolhada coma una meca.

Remontar auriá passat sas fòrças. Alara après un briu repreniá la davalada. Sortir d'aquí. Penser a ren. Metre un pè, un braç, èstre un ritme, un respir, un testarditge. Enfin foguèt sus un pompidor. D'escalas metalicas cementadas dins la pèira li permetèron de far los darrièrs mètres.

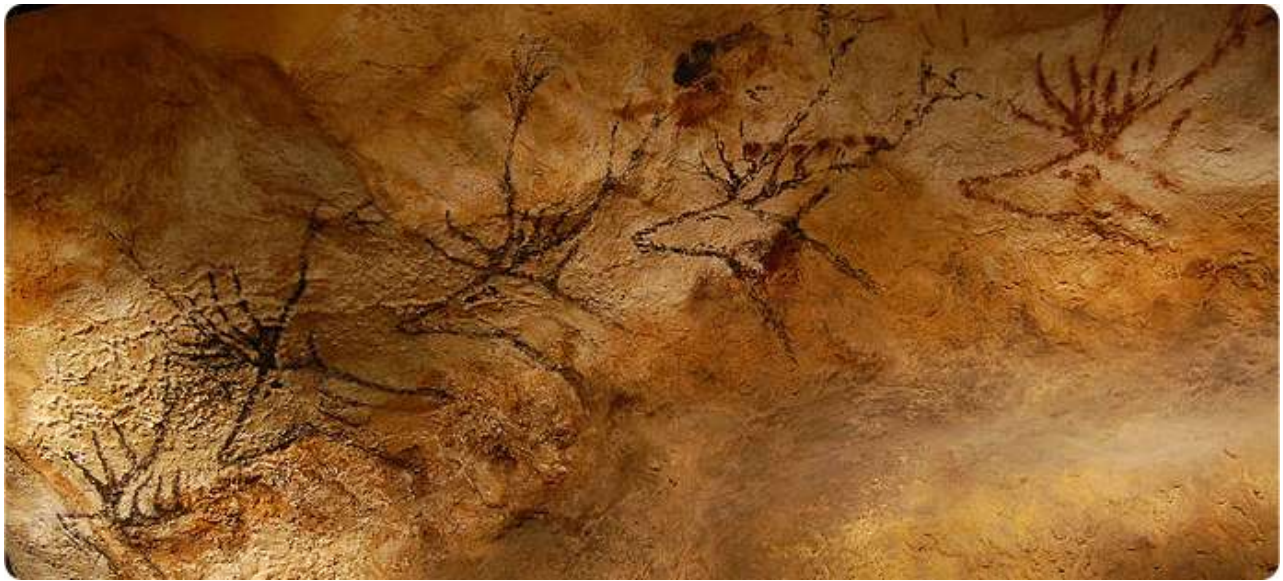
Assetat, pesuc mas content de sentir sos pès sus lo sòl, se vegèt al mitan de doas dimensions, escandalh de çò qu'èra gigant e de çò qu'èra nanet. De pilars blancs cobèrts de coladas negras se quilhavan pus nauts que d'ostalasses. D'arcas manjadas per l'erosion, de gàbias d'estalactitas, de mascarons de calcita, d'orguenas rogidas per las sals ferrosas, de parabandas a l'espèra d'un passejaire, e, al fons sus la tèrra negra tota una feruna fantastica, tremolavan dins la luz d'acetilèn. A costat, el èra una formiga. Aval, al contra, un mond de Lilliput s'estaloirava, que demandava una altra acomodacion, una concentracion desparièra de l'uèlh e de l'esperit : coma sus de mapas en relèu, las flors d'argèli e las pelhòfas de coralh dessenhavan de selvas, de vilas, de mars amb sos arquipèls. Aicí una taïga d'abets grands coma lo det, salpicats de la nèu dels carbonats. Ailà, d'ostals imbricats, de casbàs, de buildings, sus un bauç fach jaç a jaç per lo long trabalh de l'aiga.

Ren que lo riu èra a sa mesura. Li n'èra reconoissent. Li fasiá fisança. Beguèt de son aiga, e lo seguiguèt, coma lo fil d'Ariana. Mas una paret de ròca tapava lo camin. L'aiga del riu, en borbolhant, se lançava dins un sifon dessota. Lo riu l'abandonava ! Emai l'aiga veniá ferotja e aissa, al moment de s'anar perdre. Cerquèt. Ras del sòl, una fenda semblava de li far signe. Una gatonièra. Benlèu... S'alonguèt, e serpatejèt dins la tèrra umidosa. Son casco fasiá sus lo rocàs de tuèrts sonòrs. L'estrechura foguèt longa. De-còps s'arrestava, braces en davant, ajaçat sus lo ventre, lo front dins l'argela. Enfin ausiguèt mai la votz de l'aiga. Èra dins una altra sala, e aviá retrobat lo riu.

Saupèt d'un còp, coma una evidéncia, que quicòm aviá cambiat. Abans de veire. Levèt los uèlhs d'aise-d'aise. Plan-plan. Aviá lo temps. S'afanar pas.

*Al rescontre de çò qu'a davant,
sos sens, mai aviats que sa comprenèla.
De colors.
De formas logicas, volgudas.
Un cant, sus la pèira, dins la pèira.
De vibracions novèlas, dins lo silenci.
I a d'òmes.
N'i a agut, n'i aurà.
Pasmens pas degun.
I a lo montjòia dels òmes,
es un arbre al mitan de la nuèch
pastat de jòia e de mòrt
e que recampa los aucèls dins la solesa.*

S'es avançat. Sens córrer. Arpateja un pauc. Lo sòl es pas planièr. A levat lo cap. E las colors, son vengudas colors, dins lo lum. Las linhas son vengudas d'images, dins l'agach. An pres sens, dins sa tèsta. A vist tot ensems. A vist los cavals, los cèrvs. Los grands buòus fèrs. Los tropèls. Los ramelets de banas. Las figuras dins un treslús d'òcra e de regas per las costèlas, coma en radiografia sus la paret. Los cavals roges amb lo pel negre. De temps en temps, una man d'òme estampada entre las bèstias. Pus luènh los rèns, los elefants dels ermasses glaciàris. Al mitan l'òme. Nus, amb una masqueta d'ors.

Puèi a destriat que d'unas pinturas aprofiechan las formas d'azard de la pèira per se mostrar en relèu. Las bestias son de talhas desparièras. N'i a d'individualizadas, entièras, d'una preséncia indefugibla. D'autres son un laberint de linhas entrebescadas per vint generacions. Fan entre elas de flus, de corrents, de manadas emportadas dins sa corsa. Al mitan, lo chaman las abriva, las manda vèrs los quatre orizonts. Reina sus los muscles esfraiats, sus la resplendor salvatja. Pasmens l'òme-ors se sap freule, mortal. Sap lo moviment que jamai s'acaba, e sa man levada es un regret de patz. Dança de

jòia per las bestias sagatadas, emplomadas d'astas, que tomban d'agenolhons ; entretant se fa umil, pacifica la fugida, remerceja per lo don. Entre la mòrt e la fertilitat, dança, dança. Al centre del bolèc, es una figura bruna que renosa l'unitat perduda.

Pus naut, a la naissença de las vòutas, lo jovent a legit lo cèl. Un cèl de mostres, coma dins los sòmis. En dessubre de las grandas pinturas animalières, totes de roge, de jaune, d'ocra, de colors violentas, a perseguit sa mirada vèrs de traças blavas claveladas de ponches blancs. Un serpatàs, un orson, un peis, una agla, de gimèrres, se fondon d'a mitat sota la pèl fina de calcita. Las tacas blancas per los uèlhs e sus lo còs fan pensar a las ensenhas. Es un cèl estranh, perquè dempuèi, las estelas an cambiat de plaça, e reconois pas res, senon

aquela mar granda de blau ont nadan de bèstias qu'a ja pantaissadas. Esfraian pas los tropèls ni lo chaman en dessota. An pas esfraiat Pèire-Joan. A sentit qu'aquelas pinturas èran pas fachas per regetar, per far paur, per laisser defòra. A tot regardat amb sa lampa, a tocat amb lo det la peleta d'òcra, de tencha vegetala, de negre d'òsses cramats, trempats dins lo grais d'ors.

Sota las figuras, n'i a d'autras, mai recentas. De dessenh geometric, de caras, de monogramas que Pèire-Joan a pas compresas, e sovent un aucèl estilizat, una mena de palomba, que li a remembrat quicòm. De còps es un bèl motiu gravat d'un trach segur, de còps un gribolhatge tot gimblat, qu'a pro pena se destria sus lo grum de la pèira.

Davant lo cuol de forn de las pinturas, lo riu se desvira. Pèire-Joan l'a seguit. Lo rescontre èra pas acabat. De l'autre costat de l'aiga, i a un airal, que la lampa a escobat.

Al fons, contra lo ròc, doas bèstias gigantas. Una segonda Pèire-Joan las a cregudas vivas. Son d'argela. Dos bisons, pastats al natural, amb lo pel long sus l'esquinal, las cuèissas gròssas, lo morre fòrt. Son acaradas. Dempuèi de desenats de milièrs d'ans, se regardan d'un uèlh vuège. Gardan la sòm dels òmes dels mòrts que n'an pas pus besonh, e dels vius que las desconoïsson.

Pèire-Joan a atravesat lo riu. Al moment de passar lo ga, a entrevist sus la tèrra, ailà, de dessenh cavats. Per pas escafar las traças, e butat per un escur respiech, a quitat sas cauçaduras de montanha. Camina pès-descauças. Lo riu es glaçat. Mas aquò deslassa. Dins l'aiga, de cambaròtas pichonèlas, transparentas e sens uèlhs, nadan contra corrent ; son vesedoiras ren que quand la lampa las esclaira amb l'angle que cal.

Es arribat sus l'autre bòrd. L'argela èra dura, secada, de regas se crosan dins la crosta bruna. Son fachas a bèl expressi. An un sens. Mas i a tant de regas, e tant de sens... entre las regas, de passes d'òmes. De grands, amb los artelhs destacats. E aquí, a costat dels primièrs, de pesadas pichòtas. Mens prigondas, mas tant asseguradas. Pendent qualques metres, coma una preséncia invisibla, las traças de pès d'enfant.

Al caire dels bisons d'argela, Pèire-Joan a avisat una pèira... Pausada coma una testiera sus la palun seca. Un esmòu lo teniá e una lassièra ; la poncha de l'esvelh al moment que te negas dins la sòm ; alongat amb lo cap sus la pèira, a barrat los uèlhs.

Un revolum venguèt de la susfàcia de sa ment, puèi del pus prigond. Los fils esparpalhats trobavan forma, lo poblavan d'images, de sons, de sensacions. Nadava dins una mar ont totes los èstres se fondián, un corrent de sòm traucau de brisums de consciéncia. Se laissèt emportar.

Puèi luchèt contra aquel vertigi. Enfin dintrèt dins sa vesion. Las pinturas, los bisons, las caras de son remembre, escambiavan sas formas e son mòure. Las colors, las entendiá. Lo silenci, lo tocava e lo fasiá tindre, son còs rotlava dins una ròda d'escuresina. A sentit polsar lo temps al ritme de sos palmons. A entrevist, a devinhat l'enfant. L'enfant qu'aviá caminat dins l'argela. E l'autre enfant, son fraire mòrt, d'ans abans, en naissent. E l'enfant dins el, Pèire-Joan, que ritz d'èstre tan grand, tan comol de totas vidas, e d'èstre ren qu'un grum d'argela de la tèrra. A sentit que la bauma èra dins el, coma el èra dins la bauma.

A degut s'assimir un momenton. Quand dobriguèt los uèlhs, lo lum baissava. Boleguèt la lampa per far un pauc mai de gas, mas lo carbur èra en polsa. S'arborèt, afrejolit per l'umiditat. Se demandèt se metriá longtemps per averar la sortida.

La trobèt. Qualques escaliers darrièr una rancareda lo menèron a un potz vertical e estrech al dessubre de sa tèsta. I montèt en s'ajudant dels pès e de las mans. Gaire luènh, i aviá un recoide. S'engulhèt dins una galariá de tèrra seca, coma una tuna de bèstia, amb de pichots òsses de predas tot blanquits. De fundamentas de murs abosonats apareguèron dins lo rèirejorn de la lampa. A qualques passes, l'ombra e las pèiras venián blavas : sortissiá a l'aire liure dins la nuèch. Se tirèt d'un trauc aclapassit al fons d'una roïna. Lo crit d'una machòta argentava la selva, coma s'èra estat la votz de la luna.

Aviá pas d'amiras. Barrutlava entre los euses e los roves. Finiguèt per rejonher lo Causse. Aquí, agantèt lo bon camin. Rescontrèt son amic abans d'arribar a l'ermitatge : Alan Salgàs s'inquietava e èra a lo cercar. Totes dos avián son compte, Alan amb la pata garrèla, lo genolh sarrat d'un mocador, e Pèire-Joan morre mascarat de tèrra, bralhas estraçadas, sac perdut, e encara lo casco sus la tèsta. Aguèron pas a parlar fòrça, per saber qu'aurián de causas a se contar. Mas primièr de tot, dormir. Trobèron una cobèrta dins lo sac d'Alan, e tombèron de sòm sus plaça.

VI – C.N., C.P. 500 – C.G (C.H.)

L'auton s'estirava coma un grand cat retrobant son ostal. Après dos meses de fuòc, lo solelh s'amadurava, chucós coma un fruch. Las ombras un pauc blavas e la lutz un pauc neblosa – just çò que cal per èstre daurada – donavan l'impression d'un cèl convalescent. Mièjavila, pro vuèja en agost, repreníá sos embotelhatges, son varalh a la sortida del trabalh, son vai-e-vèni d'escolans, lo bolec de sos magazins. Dins lo campàs, las vendémias donavan a plen.

Per Pèire-Joan, las jornadas avián ni gost ni gusta. O puslèu un gost èra dins el, pas dins las farotariás de l'auton ; veníá d'una espècia, d'una menèstra que l'embugava tot. Son cèl èra aquel del Castèl de Palha. S'amorrava en idèa a una immensitat ventada ont vesíá dos uèlhs clars, blaus coma lo cèl pintat de la bauma dels Avis. Anatz parlar d'aquò a qual qué siá ! Anava veire lo papet que parlava de badas dels bolets, puèi lèu se calava davans sa mina luènha. Perdiá a la babassa sens romegar, e lo Gafet ne reveníá pas. De còps vesíá los collègas, e los plantava aquí en prenent excusa qu'èra las.

Los pompistas, los comerciants que volián far la convèrsa, li disián, coma o disián vint còps per jorn : «un polit setembre, aqueste an... ». Respondíá una banalitat, e se seriá mandat de bacèls. Auriá volgut que totes devinhèsson sos borroladisses ren qu'en lo vesent. Al luòc d'aquò, las gents li parlavan de meteò en li tornant sa moneda. Se sentissiá universalament incomprés, e dins lo fons n'èra ufanós.

Aviá començat de vendemiar. D'autres annadas, èran una còla d'amics e d'amigas de Mièjavila. Se logavan amont dins las Costièras. Avián per eles un ostal amb de lièches de noguièr e de plumons blancs. Se fasián la cosina, lo dissabte anavan a las fèstas, e lo dimenge se banhar al flume. Galejavan dins la vinha amb la patrona e los autres vendemiaires. E mai, de còps, se carpinhavan sus los oraris – sabètz, la mòstra del patron a tendéncia a retardar, e aquela de l'obrièr a avançar... Manjavan de rasim a n'agantar la caganha, e maldespièg las esquinas plegadas èra un moment de bona umor, de patz de l'èime,

una vida de tribú. Mas aqueste an, vai-te'n cagar a la vinha e pòrta-me la clau ! las vendémias avián ren d'una aventura. Pustlèu un trabalh a la cadena, per de dire de se far qualques sòus. Dins las costièras e en cò dels pichòts vinhairons, las còlas son fachas longtemps a l'avança.

Alara coma se i èra pres un pauc tard, aviá trobat una plaça dins la plana. Un domèni bèl. Las tèrras d'una societat pissavin, dirigidas per un baile. Esperavan la maquina per l'an d'après. Del còp, se fotián de la qualitat del trabalh parièr que de la qualitat del vin : èran bons qu'a far córrer los vendemiaires a tota zuèrta, a los esquichar coma la premsa esquicha lo rasim. Degun parlava dins la vinhas immensas deserbadas al poison e pasmens comolas de fautèrna. Èran a dos passes de Mièjavila. Al domèni de la Palha Trissa, « la pailletrice », disiá l'emplegada del caumatge, que parlava ponchut, coma se se

trachava d'una maquina per fabricar de pampalhetas. I aviá una torre amb la teulissa vernissada a l'Ostal de Mèstre, e un grand bastiment barrat tot l'an, amb de contravents verds. « Palha Trissa », aquò rementava lo Castèl de Palha. Mas n'èra ren qu'una caricatura... Lo dròlle aviá de pensament. Lo ser, avans de prene sa mobileta, regardava s'envolar l'avion de sièis oras vint e cinc. Los airals de l'aeropòrt èran darrièr lo domèni. Aquí, pantaissava de trevança sens tòca. L'ala indiferenta lusissiá un momenton dins lo solelh roge, puèi la perdiá de vista sus la mar.

Amb Alan Salgàs, s'èran contat los detalhs e los rèire-detalhs de sas descobèrtas. Ara, quand se vesían, ne parlavan pas. Cadun pensava ren qu'a aquò, mas la situacion pareissiá pestelada. Mancava un element novèl, un còp de teatre, coma dins los romans. Tornar amont ? Èra donar de bastons per se far batre. L'istòria poiriá finir per un marrit còp. E Pèire-Joan aviá paur subretot d'una causa : de descobrir que Catarina s'èra jogada d'el. Regretava ren, li voliá gardar la fisança. Mas dins el un vèrme se noirissiá de sos dobles. Un moment pensava : as mes lo det dins una embrolha pas clara ; as trobat un secret ; te'n sès tirat ; n'i a pro ! Un autre moment se

disiá : as levat un pam de la cortina, pòdes pus anar en rèire. Catarina t'a aculhit. Lo còp de la pòrta, es pas de sa falta. Es ela qu'es dins una embrolha. A besonh de tu... e tu, benlèu as besonh d'ela. Remonta-i, vai al chantièr, fai petar un esclandre... Las doas versions, caduna èra logica. Sospirava : al fons gausi pas. *Tot aquò es ni fach ni per far, coma ditz ma maire. Benlèu soi pas pro segur de ieu. Encara novelari...*

Alan Salgàs se pensava : amont i a quicòm de mai o de mens, aquò's segur. Passava una ora a se dire qu'èran d'afars d'interèsses, de batèstas per las dardenas, pas mai ; qu'aiçò valí pas lo tracàs. Puèi se portava la contèsta, vesí un jòc d'istòrias engonçadas una dins l'autra coma de petetas russas, amb al fons lo secret de la Bauma. Amb Pèire-Joan, guinhavan un misteri. Se caliá pas desvirar. Devi anar amont, tirar lo fil del cabedèl... Mas se i a ren mai a trobar ? Fasiá lo clèrgue e lo capelan. Al volant de sa veitura aviá un sospir : al fons, gausi pus. *Tot aquò es ni fach ni per far, coma disiá l'autre. Me soi fach la pèl dura. Benlèu manqui de folitge...*

Lo temps anava a la pluèja. L'aiga lavèt la tèrra e los rasims tres jorns de temps. Repaus per los vendemiaires. Pèire-Joan virava dins l'ostal, dins la vila e dins sa tèsta coma una mosca dins la telaranha. Lo solelh tornèt, mas èra palle, malautejava. La patrona se torciá las mans davans las vinhas per esconjurar lo demòni del poiridièr ; mas lo poiridièr nasejava dins las socas. Son òme, lo baile, se'n fasiá pas tant. Lo pus gròs de la vendèmia èra dins las tinas. Un endeman de raissa, qu'avian représ sus l'insistència de sa femna, los remandèt lèu : tot èra tan banhat qu'auriá fach de vin de trempa. Pèire-Joan, qu'èra partit al trabalh a sèt oras, se'n tornèt a l'ostal a nòu. I aviá pas degun. Lo fraire èra a l'escòla, lo paire a l'atalhièr, la maire èra sortida al mercat. I aviá lo corrièr sus la taula. De facturas, e una letra per el. Veniá de Soissa. Una letra atal que sabèt pas d'ont sortís, ai ai ai... ! es coma un telegrama. Beguèt de cafè, juguèt amb lo can, legiguèt lo jornal, davalèt al jardin ont metèt son nas dins las ròsas plenas d'aiga. Caliá recular lo còp s'èra una marrida novèla, savorar l'espèra s'èra una bona sorpresa. De tot biais, tant que sabí ren, l'espèra podí èstre ren qu'agra-doça, mitat voluptat mitat mal de ventre. Tornava pensar al voltor del Causse : alas del bon astre, o aucèl de malur ? « O, puèi, cocanha ! la letra es ja escricha. Es pas d'i pensar que va decidir de çò que i a dedins... ». Prenguèt lo cotèl del dejunar, puèi lo pausèt qu'èra pegós de burre, tirèt una clau de sa pòcha, e dobriguèt l'envolopa. Sus de papier sens carreles, lo messatge, cort, èra signat : Catarina.

Me cal te dire, per l'autre jorn. T'ai quitat lèu perquè arribavan los Autres. Te laissèri al fresc. Après, coma mancava un « capèl », ai comprés qu'aviás passat per l'autra pòrta. As vist mas bèstias familieras. Es un secret que partejam. Serás discret ?

Lo moment qu'avèm passat ensemble èra ben. Mas me cèrques pas. Las causas poirian mal virar per tu, e aquò me fariá de pena. Te pregui de me creire. Benlèu un jorn, a la calama...

T'ami ben. Ciao.

I aviá una adreiça en casa postala

Catherine NOUGAREDE
Case Postal 500 – Poste Centrale
C.H. Genève

Aquò petèt coma una bomba. Dins l'estançonatge torçut d'arguments que s'èra fach al còr dempuèi doas setmanas, la bomba petèt, esclapèt tot en fum e en polsa, desliurèt las ondas embarradas. Lo còr tornèt picar coma un tambor de masc. A ! l'aventura del Castèl de Palha, un sòmi finit, un sovenir que li lançava, una dolor intima e pas mai ? Riguèt fòrt. Sus los uèlhs blaus, aviá mes un vel de nèbla. Sus la plaga badanta de la Bauma, un crètge. Sus las brasas, de cendre, per las estofar. E lo recalíu èra empurat per un vent bon dins sa tèsta. Un còp remés de l'esmòu, se sentiguèt vivent coma quatre. Anavan veire !

Primièr, retrobar Catarina. Li aviá fach un senhal de fum, endacòm i aviá un fuòc. Mas tombèt dins lo languí : « me cerques pas ». Lo fum veníá d'un radal, o d'un lenhièr ont Catarina cremava los remembres ? Veiriá aquò pus tard. Aguèt idèa de se tirar en Soissa. La trobariá amb la Casa Postala. Faguèt lo compte de sos sòus. Prenguèt lo passapòrt. Se sentissiá a mitat dins la cosina de l'ostal, a mitat ja, a Genève. I èra montat, dos ans abans, en estòp per un festenal bresilian « Concèrt unic en Euròpa... ». Son primièr viatge luènh, e la descubèrta d'Europa del Nord. Tant de verd, de tepas, un temps fresc, las gents que parlan a mièja-votz, tot tròp ben penchenat, e pasmens coma un encantament d'oasis quand òm ven de païses secs. Vesiá la gara : Cornavin, lo rescontre dels viatjaires, dels estrangiers, dels passants. Dins una gara, sètz d'esquina al viatge. Podètz i estar un moment a l'espèra, vos acostumar a una vila novèla pauc a pauc, coma una lèbre que nifla lo vent. E se sètz de la vila, la gara es una pòrta devèrs lo defòra. Un pòrt dins las tèrras amb lo gost de las mescladissas. Après la gara, vesiá l'avenguda faròta bordada de bancas e de magazins que davala vèrs lo Lac Lemán, sos quèis e sos pargues. Al mièg de l'avenguda, i a lo bastiment grand de la Pòsta.

Dins una sala darrièr, lo mur de las Casas Postalas, fach de centenas de pichòts portanèls de fèrre. E Catarina que buta la pòrta monumentalà. E el que s'es pegat contra lo mur per se far doblidar, e per l'esperar. E per la veire. Li parla. Van a un bar. S'explican. Ela lo bota dins la confidèncià. Bevon un cafè amb de crèma espessa. Las gents alentorn parlan d'autras lengas, coma de just dins una ciutat cosmopolita. O alara son anats dins un bistròt qu'ela coneis, vèrs lo quartièr estudiant. Bevon de bièra bruna a la pression. A mes una cançon a la maquina a disc. Sus fons de musica, parlan de tot. El la regarda. Benlèu que defòra plòu...

– Es « L'Afar Tornasòl », ton viatge a Genève.

Alan Salgàs aviá traucat un estrambòrd confla com una baudufla. Pèire-Joan retombava los pès sus terra. Aviá una chança sus mila de trobar Catarina.

– ... E se la tròbas, riscas d'arribar la flor a la boca al mièg d'una embrolha. Ne sabes pas encara pro.

Alan aviá rason. Pèire-Joan aviá previst tanben, dins son programa, de mandar una letra de Genève a sos parents. Amb la fòrça que dona la distància, auriá contat l'istoria e donat sas rasons, per que

lo tractèsson pus en enfant. Caldriá trobar una altra ocasion.

La letra de Catarina èra l'element novèl qu'esperava. Febrosament, tirava totes los plans possibles. N'i auriá ben un que marchariá.

– Un detalh me tafura, faguèt Alan Salgàs d'una votz pensativa. Quasiment ren, una coïncidèncià : Catarina es a Geneva. Justament la Soissa, e lo princià de Lichtenstein, ont es la Sonovam, s'atròba que se tòcan. M'es avís que totes se conoisson. Coma d'ancians concurrents venguts enemics...

Pèire-Joan passèt l'après-dinnar a telefonar de la pòsta. Aviá demandat l'annuari de Soissa, e ensajava de sonar totes los espitals del Canton de Geneva. Pas res. Assagèt Lausana, Montreux, Zürich, a l'azard : s'èra dich que la Casa Postala podiá èstre a Geneva per comoditat, per discrecion, e l'espital dins una altra vila. Ges de Catarina Nogareda. Se rementèt alara que la joventa li aviá pas parlat d'espital, aviá dich que fasiá l'infirmièra. Calíá cercar enluòc mai. Foguèt esfraiàt de veire totes las clinicas privadas, ostals de repaus, centres de curas, maternitats, instituts de suènhs especializats, ospicis de luxe, asilis psiquiatricas, que fasián flòri long del Lac Lemán. Èra coma las pensions per filhs de familha. N'i aviá de desenats. Los rics i venián del mond entièr.

Cossí trobar una infirmiera dins aquelas fortalhas esparalhadas e afogadas de discrecion ? A cada còp de telefòn, li demandavan qual èra. Arribava sovent que la votz luèna se fagà seca quand disiá : « de part d'un amic ». Doas o tres fes, li copèron la comunicacion al nas. Un còp, creguèt d'èstre al bon endrech, e sa tension se mudèt en espèr : « vau veire s'es aquí... »

La filha, tota estonada, s'apelava Nogareda mas pas Catarina. Abandonèt la partida. Autant cercar un peis dins la mar amb sa fotò per lo reconóisser. Deguèt pagar car a la postiera. Se n'anèt plen de charpin, se sentissiá despoderat. Pendent tres jorns, volguèt pus entendre parlar de la Soissa.

Las tinas bolissián. La vendèmia aviá représ, e mai s'acabava. Dins l'odor del most e las nívols de moissalons a l'entorn de la darrièra pastiera, Pèire-Joan regardava un còp de mai l'avion del ser.

Vèrai, la rèire-sason èra bèla... L'endeman de la paga, prenguèt de vacanças. Esperava aquel jorn per s'ocupar de sos afars, laisser anar sa languison al ritme lumenós del jorn. Son aventura seguissiá l'anament de las sasons : se i èra cramat a la fin de l'estiu, s'era amadurada e aprigondida en auton, e ara qu'Octòbre enterrava son aur abans Totsants, sos retorns de flama, sos prusiments d'accion, se negavan dins l'abandon.

Prenguèt son temps, causiguèt son jorn per escriure a Catarina. Puèi qu'aviá pas poscut la jónher, mandariá una botelha a la mar. Li faguèt una letra longa, amb dos o tres brolhons abans, d'un ton que se voliá destacat. Mentre que lo mandadís esperariá responsa, lo temps seriá pendolat. Poiriá far tota mena de causas, se metre l'esperit en repaus, sens qu'aquò siá un renegament : lo messatge lançat caminava per el, parlava per el, agissiá per el. Vegèt de films, escotèt de musica, faguèt de viradas en petarèl e de motò verda al Vinharés dels Aucèls (atal apelavan las vinhas e los òrts abandonats darrièr Mièjavila, aquí ont la vila ganhava cada jorn. Aviá pas de socits. Ne voliá pas aver.

Retrobèt los collègas. Sentissián qu'aviá lo cuol entre doas sèlas, mas lo questionavan pas. Un jorn anèt veire Nicòla, « la Candèla » coma li disián. L'amava ben. Coma el, aviá finit l'escòla. Trabalhava per s'ocupar d'enfants inadaptats. Benlèu d'aver viscut una enfança malastrosa, amb sos fraires, l'aviá dobèrta a saber partejar lo pan coma l'èime. Sa cara redonda, galejaira, e son gaubi per parlar de çò que tafura las gents, atirava las confidèncias. Dempuèi pas gaire s'apetegava per « comprene las escrituras », coma aviá après a comprene los dessenhhs deis dròlles, los gèstes, los lengatges sens paraula. Al cap d'un moment, Pèire-Joan sortiguèt la letra de Catarina, un pauc vergonhós. Candela faguèt una bèba :

– L'escritura raja... la filha a de caractèr, de volontat, mas...

Demorèt un momenton muda, atencionada sus lo papièr.

– Detrás lo vam d'ensem, i a una fluiditat dels mots, un autre vam qu'ensaja d'escavartar las letras, las linhas.

Pèire-Joan espiava los uèlhs de Candèla, puèi los fuèlhs sus la taula.

– I a dos movements que se contradison. Non, contradire es pas aquò. Çò qu'es dich en clar : « me cerques pas », e lo rampel que i a dessota, lo besonh d'ajuda, las doas causas son sincèras. Aquò deu èstre embrolhat

– Dins lo cap d'aquela qu'escriu ?

– Non, pas tròp. Mas la situacion...

– Quina mena d'embrolha ?

– Ne sabi pas res. Soi pas devinhaira ! Legissi de signes sus un papier... Sabes, los mots son pas las causas. Tu ne sabes mai que ieu. E puèi, i a una causa resconduda, dins l'escritura, tot de long. Una mena de secret. Pas un secret coma una causa que cal pas dire. Puslèu... un laberint – un grand gorg. Un mond sosterranh, que ressona darrièr las emocions, darrièr la volontat.

Pèire-Joan la regardava, esberlugat per los images que disiá. Se sentiá caire de sa cadiera dins un trauc. D'un còp èra nus davans lo mond entièr.

– Un gorg ? Perdequé parlas d'un gorg ?

– Te'n fagas pas, es un biais de dire. Parli pas d'una cròta plena de rataspenadas. Puslèu... Un centre de

gravitat. Se me laissas la letra, l'espepissarai de pus pròche.

Pèire-Joan aprofèchèt la pausa.

– Nani, mercé... ai pas besonh de detalhs. Nicòla, vesi... pus clar.

Trantalhejava. Èra lo còp dels miralhs que se miralhan en enfilada, a l'infinit. Avancèt la man per prene lo papièr. Nicòla - la Candela, en li donant, lo virèt. Vegèt darrièr l'envolopa vint linhas d'escritura sarrada. Èra la tièra dels espitals del Canton de Genèva, marcada per Pèire-Joan.

Ela aguèt un sorire estranh, e doç.

– La persona qu'a escrich aquò conois lo meteis gorg, lo meteis centre de gravitat. Mas pensa qu'es un secret, un endrech, una causa que se garda. Ve : las letras se tenon rejas per se pèdre pas dins lo mot, lo mot dins la frasa... Son det pausat bolegava pas.

– ...Mas i a de ligasons que se fan, entre los signes, de còps que i a. Quicòm naseja. Lo sentiment qu'aquel secret es fach per gardar, e tanben per donar, per partejar. Encara una causa embrohada...

VII – Enganche A... 3 – Canals

Dins un país luènh, i aviá un òme paure, amb son filh. Trabalhavan una tèrra magra, e se podían pas pagar de caval. Totes los autres al vilatge caminavan ren qu'a caval, e fasián los fièrs. Disián a l'òme :

– Mon paure, sès pas nascut crespinat... Te vesèm malurós de marchar totjorn a pè, coma los ases e las cabras.

L'òme se pensèt : de qué ne sabon ?

S'atrobèt qu'un jorn, en anant prene de conilhs dins los bartasses, vegèt esbrilhaudar una espilla dins la tèrra. Se baissèt. L'espilla èra la manilha d'un còfre enterrat, comol d'aur. Cent autres i èran passats a costat, mas coma anavan nauts e fièrs sus sos cavals, avián pas res vist.

L'òme, amb l'aur, cromptèt un caval negre coma la nuèch, aviat coma lo vent, e son filh li bastiguèt un estable. Las gents diguèron :

– Sès benastrat d'aver lo pus bèl caval del país, aviat coma lo vent, negre coma la nuèch. E d'aver un filh que sap bastir un estable atal. Ara, luòga de te plànher, serem geloses de tu : sès benastrat.

L'òme respondèt :

– De qué ne'n sabètz ?

E de fach, l'endeman, coma lo mortier de l'estable èra pas ben sec, quand i metèron lo caval, la bèstia lancèt una reguítada, faguèt un trauc, e s'escapèt.

Los vesins prenguèron l'èr dolent.

– L'òme ! La Fortuna t'aviá mandat un caval negre que nos fasiá lingueta, ara l'as perdut, sès tornat lo pus paure de totes. E mostrant l'estable : es arroïnada, sès arroïnada.

– De qué ne sabètz ?

E de fach, aquela nuèch, l'auratge petèt, l'eslhauç trauquèt lo cèl, e lo fòlzer tombèt sus lo vilatge. Salvèron los ostals, mas aquí ont i aviá de palha, dins los estables e los fenièrs, lo fuòc landèt e tuèt los cavals. Totes.

Al matin, lo caval negre tornèt de son escapada. Aviá sentit l'auratge abans los autres. Lo perill passat, reveníá vèrs son mèstre.

Las gents faguèron la bèba. Mas tot aquò èra la destinada. Diguèron a l'òme

Te'n sès ben tirat. Abans aviás ren, ara as lo sol caval de l'encontrada. La sòrt es amb tu.

– De qué ne sabètz ? Rebequèt l'òme.

E l'endeman, coma son filh preniá lo caval negre aviat coma lo vent, la bestia cavalèt tan lèu, tan lèu, que lo jovent tombèt en plen galaup e se copèt la camba.

Lo paire deguèt vendre lo caval per pagar lo mètge. Deguèt donar a mièjas una part de sas tèrras, que las podí pas trabalhar sol.

– Aqueste còp, te vaquí dins lo fangàs, faguèron los vesins, pas malcontents. La ròda vira. Ton filh e tu, avètz tirat lo marrit numerò...

– De qué ne sabètz ? diguèt l'òme.

– De qué ne sabèm ? Mas aquò, que sèt arroïnats, ton filh despoderat per longtemps, de qué te resta ?

A qualques jorns d'aquí, la guèrra petèt. Los dròlles del país deguèron partir a la batalha, e i moriguèron, per pas res. Sol lo filh de l'òme paure, coma aviá la camba copada, poguèt pas partir. E se salvèt la vida.

Lo fuòc mormolhejava dins la cheminièra. Lo papet aviá de vòlha, anuèch. Acabat son conte, beguèt un còp e rotlèt una cigarreta.

– Per qué m'as contat aquò ?

Pèire-Joan èra demorat l'uèlh dins lo vuège abans de parlar.

– Per qué ? Mas per qué caldriá totjorn far las causas per quicòm ? Te l'ai contat, es tot. Lo sabíai ben, e m'agrada. A agut l'èr de t'agradar tanben...

Volguèt pas que siá lo dich.

– Un autre jorn, me parlaràs de Soïssa ? I as fach de messions del temps del Maquís... I as gardat d'amics.

– Òc. Mas son de vièlhs badalucs coma ieu.

– Fa pas res. Vòli saber de causas.

Insistiguèt pas. Se lo papet s'estonava d'aquel interès per la Soïssa e lo fasiá parlar, tirariá lo cabedèl de

son secret. Riscariá de dire de causas qu'aviá pas drech de dire.

La mamet li serviguèt un darrièr bòl de tisana, amb d'aiga-nafa que vojèt d'una botelheta blava ; puèi agantèt de la man una mosca que neguèt dins la pila. Aquela agilitat de la mamet l'estonava totjorn, coma las istòrias del papet ont se mesclavan contes e recòrds dels trebolèris d'una vida. Lo papet e la mamet, assetats davant lo fogal qu'èra lo còr viu de la pichòta villà, èran ben en acòrdi amb aquel fuòc, que pauc a pauc s'amorça mas a cremat de tota sa fòrça. Semblavan qu'avián ren a regretar de la vida. Per aquò los amava. Los embracèt totes dos e sortiguèt.

Cossí anava qu'aquel conte l'aviá aital tocat ? Pas agradat solament, o interessat, o amusat, coma d'autres ? N'èra tocat al viu. Lo sentissiá comol d'una veritat resconduda. Lo papet deviá veire que s'encapitava ben amb son felen. Pasmens legissiá pas dins sa tèsta ! O benlèu que los contes, coma los signes del temps, son de miralhs ont te pòdes descifrar a cada moment... « As ben de chança... » ; « Sès malurós coma las pèiras... ». Pèire-Joan retrobava dins l'istòria vièlha lo caud e lo freg que se partejavan son còr. « De qué ne sabes ?... ». Las galipetas del sòrt, que se pòdon pas jamai preveire, aquó li donava de coratge. E de gaietat. « Fai çò que sentisses », se disiá.

L'endeman i aguèt una altra cançon. Lo matin, son fraire li diguèt abans de partir per l'escòla :

– Ièr al ser, quand èras a l'ostal del papet, los parents charrèron de tu. Ai pas ben entendut. Papà te vòl parlar a miègjorn.

Al repais, quand totes foguèron a taula, lo paire lancèt d'un ton suau – aviá calculat sos efieches –

– N'as pas pro, d'èstre en trantalh, sens res de segur ?

– Perqué ?

– Perqué... fariam ben de parlar.

Aquò anonciava res de bon. Es que « los Autres » avián telefonat a son paire per lo metre en garda, li dire de téner son filh, o quicòm atal ?

– E ben... t'escoti.

– Ai agut un còp de telefòn.

(Catastròfa !)

– Lo collèga que trabalha a la Comuna...

(Sèm salvats...)

– S'es rensenhat. Per ton estagi, sès acceptat. Mas dins un an d'aquí. A la dintrada venenta. Sabes que l'oncle te pòt prene amb el.

Pèire-Joan trenquèt lo silenci tibat coma una corda.

– Es pas la pena. N'avèm agut parlat. I vòli pas anar. Trobarai d'autres causas pendent un an.

– Que testardàs ! Ailà auriás un trabalh segur, lotjat sus plaça, amb qualqu'un de la familha.

Tornarmai una marrida passa. Pèire-Joan, amb son brevet tecnic, aviá ren trobat. A cada còp los patrons demandavan : quantes avètz d'ans d'experiéncia ?... E passa que t'ai vist. Alara s'èra fach marcar a aquel estagi d'electronica. Aquò li plasiá e aviá d'avenir. Entremps aviá tastat del chantiers e de las sasons. Mas èstre emplegat de l'oncle, non. Aquel d'aquí aviá una ostalariá pas luènh de Mièjavila. Se'n cresiá de tot : de sos clients, de son autò que la cambiava cada annada, de sa granda maissa, de sos amics ben plaçats. « L'oncle », disián dins la familha, mentre que los autres oncles, los apelavan per son pichòt nom. Aviá ges d'enfants, mas d'idèas ben arrestadas sus l'educacion. Los joves devián obesir sens discutir, pensar a se far una bèla situacion, e pas mai. Es atal que se capitava una vida. A, ne fariá quicòm, de Pèire-Joan, s'anava trabalhar amb el ! Mas lo còp, es que Pèire-Joan voliá pas èstre « quicòm ». Voliá èstre « qualqu'un » : el, simpletament. Dos o tres còps per an, l'oncle li fasiá la morala, li donava de conselhs, e una bilheta desplegada. Viure ailà, sens amics e sens sortidas, e veire tota la jornada la cara bragarda e satisfacha de « l'oncle »... Pèire-Joan s'estimava mièlhs d'anar trabalhar al tron de dieune.

– Es lo mestier de l'ostalariá que t'agrada pas ?

– Si, me diriá ben. Mas pas amb l'oncle.

– Quin testard ! An pas d'enfant, poiriás reprene son ben...

Parlèron un moment. S'escalfèron un pauc. La maire sosteniá son filh e apasimava son òme, e mai lo fraire metiá son grum de sal. Lo paire vesia que servissiá de res d'insistir. Al fons d'el, aviá una geina vaga de far la lausenja de l'oncle. Las causas se reglèron per un compromés onorable.

– Va plan. Sès major dempuèi tres meses... Aquò te regarda, se ne pòdes tirar un mestier, d'aquel estagi. Mas me vengas pas jamai far de repròchis.

L'estagi se fariá segur luènh de Mièjavila. Un an... Aquò donava lo temps de veire venir. De cercar Catarina...

Los jorns següents, anèt als bolets amb lo papet, e tornèt veire Nicòla-la Candela. La meteissa setmana, aguèt son permés de menar al segond cop, e arribèt dusc'a l'orbita de Pluton sus la babassa de *l'Hôtel des Voyageurs*. Las causas marcavan ben.

*

abandeirada.

De long de las galariás, al mièg dels plans bordats d'ensenas e de botigas, sus lo tech en terrassa a ochanta mètres d'auçada, avián adobat de jardins amb d'arbres nanets, de pinièrs torçuts, de bèces, de ginjorlièrs armats d'espinas verdas. De grandas cascadas d'èdra retombavan dusc'a l'estanci pus bas, amagavan lo betum, enquadravan las fenèstras. Tota la jornada, lo Mercat Comun engolissiá e vojava un pòble espés de mièjavilencs e de forastièrs per sos pòrges, sos escalators, per las intradas dels pargues d'autòs. Puèi lo ser, quand los comèrcis barravan, i aviá pus dins las galariás a pena esclairadas que los clients dels cinemàs.

Pèire-Joan foguèt embauchat al Mercat Comun en Novembre. Los magazins grands prenián d'extràs per lo periòde de Nadal, ont fasián tant d'afars coma dins tot lo rèsta de l'an. Aguèt una plaça de manutencionari a 3 Canals. « Lo supermercat del son e de l'imatge ». Teniá de la cròta d'Ali-Baba e del laborator de robotica. De telés fasián rajar de longa sos programas. D'ologramas animavan las paretz dels corredors. De cameràs videò filmavan los clients que vesían a mesura sus los ecrans son imatge deformat per la fantasiá programada de milhons de nièras. Los manhetoscòps, las sonds, los instruments de musica sintetizada, las radiò-caissetas, los aparelhs de legida per lasèr, tenián lo bas. A l'estanci, podiatz pianejar sus los micrò-ordenadors e las consòlas de jòcs videò. Los vesitaires, mai que mai los joves, se'n privavan pas. Enfin, una sala èra consagrada als bacs de disques e de caissetas registradas. Sus las ensenas e las reclamas, 3 Canals èra escrich en verd, amb de letras digitalas, a costat de la marca del magazin : las tres moninas de la tradicion ; mas luòga de se clare los uèlhs, las aurelhas, e la boca, se los dobrissián del det : « Aicí i a tot per veire, per ausir, e per parlar ». « Oc, mas son de maquinas parla-soletas, s'as pas ja l'uèlh dobèrt, l'aurelha a l'espèra e la boca parlaira, coma las tres moninas », se disiá Pèire-Joan.

Lo primièr mes, lo metèron a recepcionar las mèrças que liuravan los camions. Trabalhavan quatre oras dins la nuèch, e la matinada. Dins los despases del Mercat Comun, granda cripta amb de colonas de betum gris, los camions cargats a bodre s'arrestavan als quèis, e los obrièrs montavan las caissas sus los tira-paletas. Puèi desplegavan tot, contrarotlavan las facturas, fasián la venda o anavan liurar la practica dusc'a miègjorn. Pèire-Joan s'endeveniá amb l'equipa. Sovent anavan beure lo còp quand avián finit jornada.

Mas amava de tornar solet del trabalh, retrobar l'intimitat anonima d'aquela selva de vila, ludenta de pluèja, esposcada de bruches, de regards, de colors.

Per se'n tornar, passava per la Palanca del Flume. La vila vièlha èra bastida sus un morral, e la piramida del Mercat Comun enfonzava sas rasigas dins l'emplanada al pè de la Ciutat. Un pontet pedonièr, que partissiá del mièg de la piramida, arribava al plan-pè de la vila nauta. Lo pont de betum blanc èra cobèrt de gravas e de còdols. Quand arribava al dessús del flume, escampava dins l'aiga un calhau, que fasiá d'ondas luènh aval, dins una altra dimension. Èra un funambul de la ciutat, entre las torres. La palanca, bordada de jardinièras amb d'arbrets, de plantas, e d'èrba, prolongava los jardins dins l'espaci. S'aplantava, regardava amb de recuol la piramida se destacant sus los immòbles basses. Pantaissava del temps luenchenc ont lo vegetal auriá tot ganhat. Rosegat lo betum. Degrunat lo cement. Arrapat sas àrpias d'arbres sus los estancis, coma dins las roïnas aztècas. Las lèbres farián son jaç dins la baixa, los singlars corririán dins las galariás abosonadas, sus lo quitran de las carrièras manjadas de rasigum. D'òmes a cavai caçarián dins la mièja-ombra, esberlugats en arribant al solelh, davant lo flume...

Lo pont donava de l'autre costat sus l'esplanada de las platanas. Pèire-Joan i caminava d'un pè mai segur. S'evasissiá de las oras atrabalhidas, cabussava dins l'auton finissent. S'assetava sus un banc, fasiá de conoissenças, escotava los bruches fonduts de las autòs o las musicas dins sa tèsta, anava veire de collègas, agachava los afichatges dels cinemàs.

Aviá totjorn pas de responsa de Soïssa.

Nadal aprochava. Un matin, lo director lo faguèt venir al burèu. Lo questionèt un pauc sus la musica, los grops a la mòda. Se'n tirèt ben. Coma en mai d'aquò èra escarrabilhat, fariá l'afar. Lo director lo mandèt als disques, per remplaçar un vendeire. Ara trabalhava lo jorn. Metiá las musicas que voliá, s'assabentava, guidava la practica. Aquò l'interessava mai, e l'alassava mens. Mas aviá pas pus sos après-dinnars liures. Se passejava lo ser. S'avisèt que la nuèch tombava de bona ora, e que fasiá fresquet. S'installava dins sos oraris, sas abitudas, coma dins un caud mantèl per passar l'ivèrn.

La Soïssa èra luènh : una taca verda sus la carta d'Euròpa. Lo mond del Castèl de Palha, ligat al vent lumenós de l'estiu, èra luènh tanben. Dins una altra dimension, coma lo flume quand i mandava un calhau dèl del pont.

Lo revelh foguèt subte. A dos jorns de Nadal. Lo collèga de la caïssa lo venguèt veire a l'autre bot del magazin.

– Pèire-Joan, i a un tipe que vòl escotar un disc... es preïssat.

– E ben manda-me-lo, vau a la platina.

Quand foguèt a l'aparelh, un òme semblèt se materializar d'entre la molonada que clafissiá las alèas.

Aguèt un sorire freg, pausèt lo disc.

Èra l'òme del chantièr. « L'engenhaire ».

Garavatat. Sornarut.

– Es que... conoissètz aquò ? demandèt al jovent que sortissiá lo disc e lo calava. Ne'n rajèt una musica al còp rauca, armoniosa, repetitiva, un ròck propret que la radiò e la telé passavan sovent.

Pèire-Joan agachèt la pocheta per se donar una contenença. Lo grop *Sunlight Project* i preniá la pausa, en negre e blanc, amb un projector jaune qu'esclairava la scena.

– Una pocheta ben facha... un grop que capita.

Pèire-Joan vesí pas lo rapòrt.

– ... sabi pas se lo vòstre capitarà tan ben.

L'òme laissava lo silenci se calhar.

– Preferissètz aqueste, de *Sunlight Project*, o lo de... Nogareda ?

Aviá lançat aquò coma un cat manda son àrpià sus la rateta. Pausèt a costat de la platina un libre que

teníá sota lo braç. Un roman, un polar de pòcha amb un títol sus la cobèrta, e en dessota un dessenh : las tres moninas tradicionalas. Mas al contra d'aquelas del rmagazin, aquestas se barravan l'una la boca, l'autra los uèlhs, la tresena las aurelhas – « Ren veire, ren ausir, ren dire ».

Aquel, de messatge, èra clar.

L'òme prenguèt lo libre, laissèt lo disc, e virèt l'esquina.

Pèire-Joan s'estrancinèt per ensajar d'i veire clar. Una causa èra segura : l'« Engenhaire » aviá volgut l'impressionar, mas tanben l'escandalhar, mesurar çò que sabíá. E sabíá res. Quin ligam entre lo grop e Nogareda ?

Ne'n volguèt saber mai. Contèt la causa a Alan Salgàs, e se partejèron lo trabalh. I aviá a 3 Canals de micrò-ordenadors per consultar totas menas de bancas de donadas.

Passèt sas pausas de miègjorn a cercar. Alan, el, consultava los archius informatizats del *Diari*. Passèron totas las tièras en rapòrt amb la musica, amb l'espectacle, amb lo show-business. Pas res. Los *sunlight* del cinemà o de la scèna esclairavan pas lo pus pichòt pel de coeta d'un Nogareda.

Pèire-Joan questionèt d'amics sieus, de musicians que repetissián a l'Ostal de Quartier. Nogareda ? Conoissèm pas. Coma tanpauc lo conoissián pas los repertòris ni los annuaris de la profession.

Assagèt de legir l'enigma dins l'istòria del grop. Trobèt de banalitats sus l'atrach del star-system... Es que i aviá sota aquel nom publicitari de prigondors amagadas ? Nogareda èra una trèva, lo fuòc dels *sunlights* li passava a través.

Se pensèt : cerqui la lutz dels projòs, mas soi dins la nèbla. Arpategi coma un colhon. « De qué ne sabes ? » fasiá dins sa testa la votz del papet. « De qué ne sabes ? »...

VIII – De qu'es aquò ? De qu'es aquò ?

Estava davant un batèu de vela, sus un pòrt. L'espaci èra plat – devíá èstre pintat – lo cèl bas coma un tech. De colors lacadas, pròpras. Ges de relèu. Un *sunlight* jaune, amont, trasiá una lutz brutlanta. De fuòc. Lèu fach la scèna se gondolèt, pellicula fotografica que lo solelh escalfa. El, al mitan, susava ; e al còp se regardava susar, testa enòrma, dents sarradas, pels pegats sus los tempes (se vesíá d'en bas, en perspectiva, en contracabús). Sus sa camisa e sas bralhas d'espòrt, tres moninas èran estampadas. La mar fasiá d'ondas blavas, frescas, darrièr ; un repaus dançant. La devinhava. L'esposc n'èra bon. Mas se podíá pas revirar, fixat sus l'imatge que se recauquilhava. Patissiá. Agantava lo raca-vòmi.

I aguèt una calama. Reintegrèt son còs. Agachèt entre sas mans tres papièrs amb de regas barbolhadas. En s'aplicant, los subrepausèt. Èra butat per una fòrça dins el. Susava mai, a causa de l'esperfòrc, aqueste còp. Èra a mand de trobar. Una votz li venguèt : « las causas rejonchas se destacaràn e faràn lum. » Portèt los papièrs entre son uèlh e lo cèl. E d'un còp, a través, vegèt lo gròs projector trasformat èra vengut solelh esbarlugant. Las moninas sus sos vestits se chuquejavan lo det coma d'enfantons. Lo fuòc jaune de l'escandilhada l'empliguèt, lo sequèt. Barrèt los uèlhs. Tombèt dins un temple de negre.

Pèire-Joan se retrobèt susent dins son lièch. Quand aviá barrat los uèlhs dins lo sòmi, en fach los dobrissiá e se revelhava. Metèt un moment per recampar sa comprenèla.

Me damne ! I aviá quicòm a flor de sa consciéncia. Quicòm de nòu. De qué li ramentava la scèna ? ... Una benda dessenhada ! Pas estonant qu'aguèsse pas d'espessor dins lo pantais : èra dins un dessenh... Lo personatge de la benda èra Tintin. Aquò li reveníá. Dins *lo Secret de l'Unicòrn*, Tintin cercava un tresaur amb tres plans incomplets. Una enigma disiá a quicòm pròche : « del lum gisclarà lo lum ». E ara vesíá Tintin que cridava Eurèka. En ajustant los papièrs l'un sus l'autre e en los mirant al solelh, las regas se completavan per trasparéncia... Amb tant d'elements tirats de son subconscient, podíá pas comprene tot. Mas començava de devinhar l'essencial... Contunha, Pèire-Joan, contunha... Dins la B.D., caliá legir l'enigma al sens primèr : « del lum gisclarà lo lum », aquò se donava una mina escreta, esoterica ; es pasmens en seguent la formula a la letra que Tintin aviá trobat. Lo lum, del solelh o d'una lampa, servissiá de revelator.

Rejónher – desseparar

Legir dins la clartat luòga de cercar dins l'escur...

Lo solelh qu'esclaira...

I sèm : *Sunlight is light of sun* ! Avían pres *Sunlight* per « projector », « fuòcs de l'espectacle », perqu'èra lo sens comun e lo nom d'un grop de musica. S'èra tustat contra coma un parpalhon sus una ampola. Lo projècte de Nogareda, el, devíá portar sus lo solelh. Al sens primèr. Sufisiá d'i pensar, e mai foguèsse per lo bestorn de la B.D. e del sòmi.

Lo matin, dos terminals, un a 3 Canals, l'autre al *Diari*, se conectèron a *L'Annuari Mondial de las Sciéncias e de las Tecnicas*. Costava car de la minuta. Urosament que pagavan pas. Dins l'annuari, i aviá ben una tièra alfabetica de sabents e de còlas de recèrcas. Mas i figuravan ren que las somitats, los capolièrs dels grands laboratris. Aquò fasiá de mond, mas ges de Noqareda. A part que lo tipe aja pres un escais per fringar lo solelh...

Los collègas de Pèire-Joan, pendent la pausa, venían lo veire planejar sus lo clavier en mossegant son sandwich. Quina frenesia ! Lo galejavan un pauc, o se demandavan quines plans voliá tirar. Andrieu, lo companh que l'aviá fach embauchar, èra pas curios, mas aviá la lenga ben penjada. Se plantèt cinc minutas a

son costat, puèi s'aluenhèt : « vau beure un còp e prene l'aire. Tot sol, tan pis. Se ara i a ren d'autre que t'interessa que ton espècia d'annuari del telefòn »... Pèire-Joan aguèt l'intuicion que perdiá ren, e que son « annuari » lo podíá menar luènh.

I aviá una rubrica « Astronomia », e una sota-rubrica « Solelh ». Calíá espepissar fòrça capítols, causits a vista de nas, per trobar una intrada amb lo nom de Nogareda. Pèire-Joan se fasiá qualques dobtes : se jamai los « afars » de Nogareda avián ren a veire amb l'astronomia ? Podíá se trachar de glubs de vacanças, d'agèncias de viatge, o d'una sècta de destimborlats qu'adorarián lo solelh... Dins lo sòmi aviá vist un batèu de vela dins un pòrt, e pensava a « Mar e Solelh », lo nom de l'escòla de vela de l'an passat. Basta ! Lo tot èra de se mandar a l'aiga, dins las ondadas de l'informacion. Gaire abans la represa de doas oras, aguèt un còp d'astre. L'article « radiò-eliograf » donava l'explicacion d'un engenh sofisticat, escais-nomat Diogènes, installat dins d'unes centres d'observacion. Amb aquò estudiavan « lo solelh, sa corona, sas banas, e lo vent solari que bofa entre las planetas ». La tièra dels inventors èra d'una desena, classats per òrdre alfabetic. Al mitan, un nom li sautèt al uèlhs : C. Nogareda.

Deguèt s'arrestar per la dimenjada. Lo verd fluorescent dels listings de long dels jorns l'aviá enfachilhat, fach cabussar a través la veira coma dins un fenestron dobèrt sus las Memòrias, sus la Biblioteca de Babel. Un sentiment estranh. Ren qu'un pauc de lassièra, se disiá. La nuèch, abans de s'adormir, vesíá de letras verdas que cluquejavan. Languissiá de se remetre a sa bosca. Del temps que picava sus lo clavier, avançava a palpas vèrs Catarina.

Al mitan de la setmana, tombèt sus un afar curiós. Après qualques linhas, saupèt qu'aviá tocat just. Tot afiscat, legiguèt la noticia. Lo títol èra « Vela solària ».

L'avantatge majoral de la vela solària es qu'a pas besonh de carburant ; un còp desliurada de la gravitacion de la Terra, sas cellulas fotò-electricas alimentadas per la luz solària li donan l'autonomia. Una vela d'un quilomètre cairat poiriá emportar qualques centenas de toneladas de material....

Èra una vision de las grandas. « Vela Solària » aviá suggerit a Pèire-Joan de batèus d'energia solària sus la mar, de regatas del futur d'un continent a l'autre, dins un blau sens rasas. Mas ara, a dicha que legissiá, vesíá un aucèl blanc espectacular desplegat dins l'espaci ; esbrilhaudant coma una luna. Sus l'imatge, imaginava una musica lenta, prigonda, coma lo cant de las balenas. Mas aquò, deviá èstre un remembre de film : dins l'espaci, i a pas ges de musica. Res que lo silenci. Un silenci amalugant. E puèi las meteoritas, es que van pas trauçar la vela e la far s'escrachar coma un avion fòl ? Mas nani... dins lo vuège i a ges d'aire, la vela radava pas, riscava pas las sautas de pression, contunhava sa rota de lum... La vesíá. Aviá cabussat dins lo viatge.

– Òu, Pèire-Joan, sès dins la luna ? Torna entre nosautres ! li faguèt lo patron mitat en galejant, mitat en fasent las ussas. I aviá de clients, ja.

Vendèt sos disques un pauc coma un somnambul. L'endeman, retrobèt la vela ont l'aviá laissada, entre Jupiter e lo solelh.

La vela aurà una susfàcia minimala d'un mièg quilomètre cairat, e un indici de reflexion maximal. La carga utila serà al centre de gravitat de las estructuras que sostenon lo velam. Tres tipas de solucions son prepausadas....

La notícia contunhava, d'un ton tranquilós, son istòria bèla e caborda. Una ala granda coma Mièjavila, leugièra coma una gròssa pluma, s'encaminant vers lo solelh benlèu pendent d'annadas. Mas perqué far ?

Lo solelh fa jogar sus la vela una fòrça gravitacionala F_g atractiva. Atal la vela seguirà una orbita elliptica a l'entorn del solelh. D'autra part, lo raionament solari fa jogar sus la vela una fòrça de butada F , resulta normala al plan de la vela de la fòrça de radiacion solària F_r .

L'utilizacion d'aquelas doas forcas permetriá lo tele-govern de la vela. Quand l'aviadesa del vehicul es en augment, la fòrça centrífuga l'aluènha del solelh ; quand l'aviadesa es demenida, la fòrça de gravitacion mestreja, e la vela s'encamina vers lo solelh.

D'equacions seguissían. D'explicas teoricas de mal comprene. De besucas d'especialistas. Divèrsas agéncias espacialas semblavan èstre dins lo còp. Una tièra de publicacions èra donada a la fin. Entre los autors citats, C. Nogareda...

L'endeman, a cò d'Alan, metèron en comun sas trobalhas. Èran preissats de saber e prenián son temps, per savorar e i veire clar.

Pèire-Joan pensèt qu'aquela pichòta sesilha se passava parièr que quand anava als bolets, e que puèi comparava sa recòrda amb lo papet : « aquel es bèl ! E aquel un pauc manjat. Aquò, val pas res... Ailà i a un ròdol que promet ». Pèire-Joan aviá lo radiò-eliograf e lo gròs còp de la vela solària. Alan Salgàs ne restèt nec. N'aviá entendut parlar, mas sabí pas qu'èra una causa tant avançada... « sus ta notícia i a quasiment lo plan per ne bastir una en kit ».

– Mas lo material es pas encara al ponch. Preparan de prototipes.

Alan Salgàs, aviá trobat una altra filièra. D'allusions esparpalhadas dins la fisica de las particulas, la fusion dels nogalhs atomics, las radiacions...

– Aquel òme fa un pauc de tot.

– Fa fòrças causas, mas pas de tot. I a quicòm que naseja.

Cerquèron, nosèron, entrenosèron.

–Es un òme de raionaments, faguèt Alan. A l'èr d'estudiar lo plasmà, la matèria cauda, e ne tira d'invençons...

– Mas la Bauma ? Quin raport amb de pinturas vièlhas de trenta mila ans

– Quand o sauprem, serem al jaç de la lèbre.

Ajustèt, pensatiu : *e al nis de la sèrp*.

*

Pèire-Joan fasiá cascavelar aquela idèa dins sa tèsta : « Un òme de raionaments ». Una mena de Paire Prometèu, mas pas ges eroïc coma dins las estatuas grègas. Puschèu besiclat, engaravatat, sec. Coma l'autre de la legenda, jogava amb lo fuòc. Lo fuòc del solelh, lo fuòc central de la matèria. Amb un recapte dins una montanha traucada coma un formatge. De qué fasiá Catarina dins aquela galera ?

D'unas tròces de la cara desconoguda se recampavan. Mas los elements novèls dessenhavan entre eles d'autras enigmas. Aquò fasiá pensar a las devinhalas de quand èra pichòt :

*De qu'es aquò ? De qu'es aquò ?
Que regarda lo cèl e vei la terra.
Qu'a jamai la garganta seca
E que garda la nuèch presoniera ?*

èra lo potz.

*De qu'es aquò ? De qu'es aquò ?
Que vòla sens alas
Que crama sens flama
Que conois l'ora sens relòtge
Que fa viure e pòt tuar
Que nos fa veire tot
e que lo podèm pas regardar ?*

èra lo solelh.

L'Envòl de la tartana – Roland Pécout

Ara, èra çò parièr. De qu'avián en comun la vela solària, Catarina Nogareda, lo Castèl de Palha, lo chantièr del Bot del Mond, la Bauma e los bisons, los « Autres » e sas amenaças, lo paire cercaire en raionaments, la Soïssa, Diogènes, la Sonovam, Sunlight-Projèct... Un remolin de coïncidéncias, de rebats que l'aiga empòrta ? Mas lo remolin de nèbla veniá chavana, e son uèlh lo regardava.

*De qu'es aquò ? De qu'es aquò ?
Que nada vèrs lo solelh
E que galaupa sota terra,
Qu'enfachilha la nuèch,
E sómia dins los gorgs ?
De qu'es aquò ? De qu'es aquò ?
Qu'a los uèlhs blaus e lo pel fin,
Que caça los bisons,
Que dança dins la tèsta,
Que fa de ben e que fa mal ?*

Entre lo caud e lo freg, arribèt a la Sant-Joan d'estiu. La temporada ont lo solelh es al pus naut, ont las bonas èrbas garisson las cramaduras. Avia rebut de Genèva un mot de responsa de Catarina, un messatge cortet :

Puèi que t'agrada que se tornem veire, te farai signe.

IX – Lo segaire

Un mostre verd devorava sa preda. Còs long, patas immensas e armadas de cròcs, tèsta pichòta. De sos uèlhs facetats, la bèstia espiava. Quitava pas d'èstre a l'espèra en estrifant sa victima que tresanava encara per passadas. Lo mostràs laissava ren passar quand èra en caça. Èra l'espavent de tot çò que viviá alentorn d'el. Lo grand Drac que se noirís del borbolh de la vida.

– Òu, lo grand, i sèm ?

Pèire-Joan levèt lo morre. Regardèt un darnièr còp lo prega-dieu que manjava un sautarèl dins l'èrba, e se levèt. Son oncle l'esperava a costat de la maquina meissonièra.

– Veja aquel blat. N'as ben per tres oras. Quand as finit, arresta lo motor, te vendrai quèrre. Soi a costat.

S'escafèt darrièr l'alèa d'amorièrs.

L'oncle aviá doas maquinas e fasiá « l'entreprenur ». Meissonava per los autres, en sason, qu'aviá pas pron de tèrras per viure tot l'an.

Començava dins la plana, per Sant-Joan : blat dur e blat tendre, òrdi, civada, segal, colzat... Puèi remontava vers las auturas ont la madurason èra mai tardièra. Acabava en Auvèrnha : « I a de matins qu'avèm la barbasta. L'ivèrn naseja quand finissèm la sason ». Preni un sòci per trabalhar sus la segonda maquina. Aquest an aviá pres son nebot.

Quina calorassa. Amb la susor, la polsa e lo pelhòl se pegavan sus lo morre, lo pitre e las cambas ; semblava una granissada de solelh, una pèl-mòrta de rais, lo cendre de l'estiu. La gròssa maquina jauna tirava drech e ara Pèire-Joan l'aviá domenjada. Dempuèi pichòt, anava una part de l'estiu a cò de l'oncle Amargèr « a la montanha ». Donava un còp de man, e passava las vacanças. Aquò lo cambiava de la mar ont anava tre los bèls jorns. Aquest an l'oncle li aviá prepausat de lo prene coma meissonièr. L'Amargèr èra bramaire, mas brave. Pèire-Joan aviá après amb el a menar lo tractor quand aviá dètz ans. Mas la meissonièra, èra outra causa. Lo primièr jorn, aviá un pauc enfonzat la tòla en reculant dins un arbre, e passat de quarts d'oras a manobrar. Ara se i èra fach. La maquina èra vièlha, mas fasiá son mestier, manjava lo blat en cliclacant de totes sos cotèls, cagava la palha embalada o en borra, gardava dins son ventre lo gran ben netejat que pissava puèi dins lo camion. La barra de sèga aviá quicòm d'esfraiant. Fasiá soscar a d'accidents sagnoses. A la debuta de l'estiu, un jove del país que se voliá far de sòus per partir a l'armada aviá agut lo braç destroçat ; es atal que las causas arriban : quand davalatz per desborrar, cal pas oblidar de copar lo motor, d'arrestar lo vai-e-vèni de las dents de fèrre ; senon, un cop desenganchadas, atacan l'imprudent agenolhat sus elas. Pèire-Joan aviá un frejolum en i pensant. Aquelas maissas lusentas, e las àrpias per rabatre las espigas, e los esperons de cada costat aquò donava d'èrs al morre d'un mostre, a la boca del prega-dieu.

La maquina tondiá lo blat en bendas largas, los bòrds primièrs, puèi en benda dusc'al mitan, per un darrièr passatge. Pèire-Joan reglava la barra de sega segon lo terren ; de temps en temps mesurava de l'uèlh la susfàcia dels restobles, seca e rufa coma una pèl d'insècte. Arribava qu'un conilh, pres dins los cotèls, siá manjat per la maquina. Pro sovent, un perdigal o una calha amb sos pichòts s'escapavan a la lèsta. Quand demorava pus qu'un cairat al centre, lo menaire davalava e batiá lo blat

amb un baston. Aucèls e conilhs s'i èran amagats, fugènt lo borrolici. Los fasiá se n'anar, los regardava córrer. Coma anava caçar, de còps, amb l'Amargèr, en d'autres moments los perdigals li aurián fach lenguet. Mas aquí aquestas bestias esfriadas liuradas a una maquinassa, auriá tot fach per las aparar. Al centre dels restobles, se sentissiá lo protector de la Feruna. Arrestava lo motor. Escotava lo bruch de las alas e los barjacaments. Remirava la corsa dels lapins, lo vam de viure dels piupius s'afanant darrièr la maire. E d'un còp se sentissiá traversat, trasformat en vibracion per lo cant de las cigalas : « Sega... Sega... Sèga... ». Ritmavan lo blat que tomba, las ondas de fuòc de miègjorn. E Pèire-Joan pensèt a son enfança. Pel-Roge que li disiá :

« Sabes çò qu'es, tu, se far de sègas ? ».

El cercava un sens amagat sens trobar. Mas Pel-Roge aviá lo sorire de qual sap. « Te vau aprene ». Pèire-Joan èra atendrit d'aquela remembrança.

Cambièt de tèrra. Aquí ont son oncle lo mandèt, un grand camp d'espigas magras sus l'espatla d'una còla, n'aguèt per acabar la jornada. S'arrestava a de moments per anar beure a la flasca, al fresc dins la robina. Sus la meissonièra, lo bruch regular e los tressauts lo breçavan. S'estalava dins sas pensadas, sas somiadisses, sos remembres. Se vesíá pichòt, per d'estius o de tròces de vacanças a la bòria. D'images de patz, un gost de descobèrtas. I aviá las machòtas, pichòtas bolas a pena cobèrtas de borra, desnisadas al molin vièih. Las avián abalidas. Una aviá viscut. Venguèt una dama-blanca a mitat amiga a mitat salvatja, que se laissava regardar quand caçava las ratas al granièr. Quand sos uèlhs d'aur clucavan en vos espinchant, auriatz dich una divessa presonièra.

I aviá lo colombièr amb sos mila nisadors e la frisa de carreles esmautats, e los sambucs tot alentorn : òm acampava las flors per las vendre a l'erborista, a las coopès per lo muscat ; òm copava las brancas per far de petadors.

I aviá la tatà. Restava sola. Voliá pas anar viure dins la familha de son filh Amargèr. Totjorn vestida de veusa, e liura coma una lèbre. Sempre a córrer la campanha per acampar çò que i aviá : de socs, d'ensaladas, de cebas, de capelans. Sempre a se retrobar amb las autras rèiras, a far a pè totes los romavatges del país. Per l'enfant, èra un pauc magiciàna. Sabiá tot de la Luna e dels umans. Emplegava de mots rars : barbaboc, aiga-nafa, pansarilha.

I aviá l'escala de la fenièra en falabreguèr : longa, vernissada per lo fretar de las mans. Los drollets i corrián dessús coma de lausèrts.

I aviá las escobilhas del Pont, ont anavan quèrre de vièlhas semals, de televisions esclapadas, de tudèls de plastic, per far de carretons e de fusadas. I aviá la pesca a la man dins lo riusselet (demorava de trochas, mas pas d'escarabissas), e lo chale d'esquichar dins l'aiga lo peis barbelant sota la pèira. I aviá los fruches raubats verds que donavan la caganha, las corregudas sota la gròssa pluèja, las Pascas ont caliá se pomponar e sortir totes en rengueta...

E la vièlha veitura americana de l'oncle Amargèr, que semblava un vagon de trin de tant qu'èra granda ; dempuèi que lo prètze de l'esséncia aviá tant montat, servissiá per las galinas dins l'òrt... Los fens, amb lo cosin que sala las bòtas abans de las mandar sus lo tapís-rotladís ; e lo primièr còp que Pèire-Joan aviá pres lo gròs tractor : al bot del camp, aviá contunhat dins lo blat verd del vesin ; sarrava la mecanica tant coma podiá, pas res a far ! darrièr el, l'oncle arribava en bramant : « lo debraiatge ! lo debraiatge ! »...

E las expedicions, las bandas rivalas e aligadas, e los Olandeses del camping. E Pel-Roge. Lo vesiá tot viu, tot en color, dins sa memòria. Amb sa tinhasa coma un petelin en auton e sas tacas de bren sus la pèl, portava ben son escais. Pèire-Joan èra pivelat per son èr de sauvatjon que sortís del fuòc. Aviá enveja de se sarrar d'aquela flama, de tocar los pels. L'autre s'apriada. Dempuèi l'enfança, avián gardat l'amistat. Lo veiriá totara al Pont. La jornada aviá lèu passat. Se banhèt dins l'aiga de la robina, se sentiguèt reviscolat. L'oncle lo tornèt al mas en veitura, e aquí prenguèt lo petarèl.

Al fons de la val, lo Pont èra lo ponch de rescontre per las bòrias esparpalhadas e los vilatges de la montanha. Qualques cafès alinhavan sas terrassas de long del gaudre, sota las platanas. Al Pont i aviá un fornièr, doas espeçariás, un tabat amb de jornals e de revistas, una pòsta. Las gents i anavan per las proveions, los joves se i rescontravan totes los sers d'estiu. Darrièr lo pòrge dels barris, los vièlhs ostals semblavan se tocar per las teulissas, al dessús de las andronas. Pèire-Joan prenguèt lo torn de vila, bel-véser dubèrt sus l'adrech de las montanhas, e foguèt al pont de pèira. Davalèt vèrs l'airal dels cafès. Lo monde prenián lo fresc, o l'aperitiu. Apuejat sus sa motò, braces crosats e tinhasa rossa totjorn espelofida, i aviá Pel-Roge. Se vegèron de luènh.

– Va ben, lo segaire ?

– Veni de far un cabús dins la robina, n'aviái besonh.

– De que fas dimenge ?

Aquò estonava totjorn Pèire-Joan. Avètz de gents que vos demandan : « Es que vendrás amb ieu passejar aquí o ailà ? » Sabètz a de qué vos'n téner, e respondre « òi » o « nani ». D'autres vos fan : « sès liure, dimenge ? » Mèfi ! Pòt èstre per anar a la mar, o pòt èstre per los ajudar a pintar son ostal.

– Aquò depend de çò que prepausas... Pèire-Joan fasiá mina d'èstre en trantalh. Èra un jòc entre eles.

– Podèm anar a la Conca, per se banhar.

– Bona idèa. E i manjar.

- Caminarem en montanha, prendrem una bona susada. Après, l'aiga es bona.
 - Ne preni totes los jorns, de susadas !
 - Ieu lo solelh me fa pas paur. Se n'as de tròp, dona-me'n!
- Pel-Roge trabalhava dins un garatge, e de tota la setmana vesia gaire lo solelh.

Babet los rejonhèt al cap d'un moment. A Pèire-Joan ramentava Candèla. Ela e Pel-Roge èran sos dos amics melhors, al Pont. L'assabentèron per lo dimenge. Vendriá amb son fraire. Se donèron rendètz-vos per la fin de setmana.

Los jorns següents, Pèire-Joan foguèt luènh del Pont. Remontèt las vals de Cevenas amb la meissonièra. Avia fach sas classas, ara era sol. Amargèr venguèt dos còps per veire se tot se passava plan. Quand avia acabat dins una bòria, lo client següent lo venia quèrre e l'escortava amb l'autò sus la rota, fuòcs cluquejaires alucats. Èran mai que mai de pichòts proprietaris, amb un pauc de blat per vendre o d'òrdi per las bèstias. N'avia per mièja-jornada, e fasiá tirar pus luènh dins la montanha. Un jorn aguèt a far quatre o cinc blats pichòts, esparpalhats dins una comuna.

Passèt tant de temps sus los camins coma dins los camps. Vegèt atal lo país de pròche, se repausèt los uèlhs sus de pradas verdas malgrat l'estiu, ombrejadas d'amorièrs tòrces, se trempèt la cara dins l'aiga d'un malhum de robinas e de rivachons, mangèt de persegues blancs al mitan de las vinhas pas pus grandas qu'un òrt. Èra lo vièlh mond d'antan, amb d'olius sus los bancèls a l'adrech, los cairats d'ortolalha al fons de la val, las castanhals desbartassadas per lo tropèl de fedas e de cabras. Aquí vivian dos vièlhs parelhs. Comprenguèt que los dos òmes èran fraires

; casqueta sus la tèsta, lipa en avant, pipa al bèc, donavan d'èrs a Popeye. Las doas femnas, a fòrça de vesinar, avian finit per se semblar ; secas, amb la rauba negra, lo faudal, los pels relevats, retrasián Olive Oil. Mas mancava Mimòsa. Avian ges d'enfants. Après eles, tot seria vendut.

Lo blat e la paumola èran per las galinas, per lo tropèl. Benlèu que ne vendian un pauc, o n'escambiavan amb de vesins ? La venguda de la meissonièra era un eveniment. Avian preparat una damajana de pastagàs e d'aiga, e fasián beure Pèire-Joan cada còp qu'avia finit una tèrra. Los quatre èran a la broa del camp, avaloravan la recòrda, perdián ren de l'espectacle. Un còp, las doas bèla-sòrres sautèron una riba a la seguida de sos òmes. Sota la rauba relevada, Pèire-Joan vegèt las cambas blancas, magras, qu'en seissanta ans benlèu s'èran jamai banhadas dins la mar o lo riu, e qu'avian jamai vist lo solelh mentre que las caras èran fronzidas per lo vent e per lo temps. Se'n sentiguèt estranh coma s'era tombat dins un autre sègle. Del còp, butèt sus la riba amb la maquina. Lo tust demarguèt lo braç vuejador, e una colada de blat tombèt per lo sòl. Los quatre se revirèron. Pèire-Joan davalèt, tornèt clavar lo braç, roge coma un pebron.

Èran braves. Los sentissia al còp pròches e tan luènhs dins los plecs del temps ! Coma se fasiá un viatge anar-e-tornar dins lo passat. A la bòria d'après, passèt tres jorns. Aquí era outra causa. Una explotacion moderna, de camps ben tenguts de blat e de caulzat. Lo patron lo guidava, l'arrestava del gèste quand quicòm anava pas ; demorava d'oradas sens parlar, puèi, tot d'una, fasiá de comentaris d'una votz sornaruda e lassa. A l'ostal, una granda bastida cevenòla al mitan dels arbres, lo fasián manjar. Èra bon. La femna tanben parlava gaire, e a mièja-votz. Percebia dins lo silenci una macadura, una nafra. Respondia a las questions, mas ne

pausava pas. Per lo dormir, lo menèron a un membre ont un lièch èra apareparat. Una cambra de jove, amb un poster al mur, un vira-disques sus una laissa. Sus la tauleta, una fotò enquadrada. Comprenguèt. Èra la cambra del filh. Sus la fotò, un bèl dròlle risolièr. Li diguèron que s'èra tuat en autò l'an d'abans. Deviá reprene la propietat. Per el avián trabalhat, modernizat. Èra l'espèr, la vida. Ara contunhavan, mas per pas res. Per la fòrça d'una acostumança qu'aviá pus ges de sens. Saupèt pas qué dire. Diguèt res. Pendent quatre jorns, se sentiguèt un pauc a la plaça del filh mort.

Lo dissabte a miègjorn, aviá finit. Quitèt lo país bel e trist de las vals montanhosas. Quand aguèt garat la meissonièra e que foguèt dintrat dins l'ostal, se sentiguèt estranh e desvariàt, tornava dins lo present.

Un pauc de grassa matinada, un bon dejunar, e en rota per lo Pont. Babet, Renat, e Pel-Roge èran davant lo riu, amb de codolets, fasián de resquilhetas dins l'aiga.

– Vé, lo segaire...

– Adieu... Bolegam ?

– I anam. Sèm prestes.

De l'autò de Renat sortiguèron los sacs d'esquina.

Tot aquò per manjar ? faguèt Pèire-Joan.

Avètz pensat a tot ! Fasèm un trauc, fin finala ?

– Ai pensat a un qu'es pas mal.

– Luènh ?

– A costat de la Conca. Cresi que l'auràs pas fach.

– Après, a l'aiga ! Faguèt Pel-Roge.

Seguiguèron un bon moment un caminòl entre los euses. Copèron per de faissas a mitat aclapassidas ont de lambruscas s'envertolhavan amb los olivastres. Las montanhas èran blavas, lo cèl quasi blanc de caud. Los insèctes brusissián. De picants de carchòfles d'ases se prenián dins las caucetas. Davalèron una avalancada de pèiras coma en fasent d'esquí ; desequilibrats per los sacs, tombèron mai d'un còp sus lo tafanari, amb de cacalasses. Arribèron a la Conca. Lo riu fasiá un gorg acaptat entre los roves e las matas de bambós. Darrièr, dins los ròcs en anfiteatre, se dobrissián de traucs de baumas. Aquí òm èra tranquilles per se banhar. Èra una illa deserta per los Robinsons de l'encontrada.

Sortiguèron los cascòs, assegurèron la còrda a un pè d'arbre, e un a cha un, davalèron dins l'avenc ont Renat los menava.

Renat èra estudiant a Tolosa ; corriá pas tant qu'abans sota terra, mas tre que podiá, veniá « far de traucs » amb sos amics. Es amb eles que Pèire-Joan aviá fach sas primièras sortidas d'espeledò.

– I sès vengut i a longtemps ?

– Non. Dempuèi aquelas qu'aviam fachas ensems, cresiái que totas las baumas de la Conca se semblavan.

Aquesta, es un espeleò del glub que me l'a ensenhada.

– De qu'a de mai que las autras ?

– Quicòm qu'as jamai vist...

En-bas, fasiá fresc. Los resson dels bruchs pichòts de l'estiu se negavan dins lo silenci. Caminèron dins d'argela trempa. Aguèron gost de la chaspar, de se'n passar sus la cara. Retrobavan un instinct vièlh. Semblèron puèi d'Òmes Salvatges. Avancèron dins la bauma que s'alargava. Renat venguèt :

– Nos esperan.

Los autres se demandèron de que voliá dire. Renat marchèt davans, puèi s'arrestèt dins la galariá. Sus la paret i aviá... doas bèstias pintadas. Dos cavals en trachs negres e roges. En dessota, de mans d'argèli emplastravan lo rocàs. De generacions de barrullaires del país, retrovant los gèstes ancians, avián laissat sa marca. Faguèron parièr, en s'aplicant per pas embrutir la susfàcia pintada.

La bauma aviá quicòm de familhal, d'intim, de rasseurant. Pas ges lo vertigi mental e fisic de « l'autra » bauma. Se sentissián ben, totes quatre. S'assetèron en cercle.

– Las gents dison que n'i a d'autras per aquí amb de dessenshs.

– An benlèu rason.

– Benlèu. Mas bota, sus las baumas, i a un fum de mitologias... Ren que dins los noms : la Clamosa, ont un pastre s'es negat per raubar de fedas e dempuèi òm ausís sa maire que lo plora... o las Domaisèlas, ont las Fadas s'amagavan dels umans. E los Trabucaires, e los falses-monediers... Totjorn coma se qualqu'un d'un pauc esfraiant se rescondiá aquí dedins.

– A poscut èstre verai, faguèt sa sòrre.

Los Camisards, copèt Pel-Roge que l'aviá totjorn entendut dire dins sa familha, avián sos recaptés dins los traucs.

– Oc mas subretot, las baumas fasián paur.

Las gents s'aventuravan ren que dins las entradas. Avián oblidat los temps de la preistòria.

– Aquò's verai : quand nos veson far de traucs, los vièlhs nos prenon encara per de cabords...

– Lo pus entrigant, es la Cauna del Drac, faguèt Renat. Benlèu qu'a través aquelas legendas...

Laissèt la frasa pendolada. Pressentissiá que lo Drac èra masqueta d'una ombra que cal atravesar.

L'autra descobèrta.

Pareis qu'en qualque endrech i auriá una bauma granda, amb la carta del cèl, e un molon de pinturas per las gents del país, seriá estat lo centre.

– Lo centre de qué ?

– Sabi pas. Lo centre del mond.

Quand n'aguèron pro, laissèron las legendas e s'encaminèron per remontar. Pèire-Joan demorèt lo darrièr e regardava sos companhs filar sus l'escala-telaranha. Quand foguèt son torn, sentiguèt darrièr el lo vuège escur que tornarmai s'apoderava de l'espaci. Aquela impression de còps lo pivelava al ponch de l'espaurugar. La flama de son casco esclairava las paretas a qualques mètres. L'escala, bolegava, pendolada dins l'avenc. Afatigava los muscles dels braces. Quand arribèt al ras de la granda lutz que tombava en cascada a la boca del trauc, Pèire-Joan foguèt esberlugat. Dins un clucar d'uèlh, per un instant perdut, desamirat, flotejèt dins lo temple ont se jónhon l'ombra e lo lum. Un darrièr esfòrç, e l'escala se plaquèt sus la pèira. Del temps qu'una man quichava la sieuna per l'ajudar a sortir, un remembre li venguèt. Èra pichòt, uèch ans, sus l'escala de la fenièra al mas d'Amargèr. L'escala èra plantada al còr de l'estiu. Sus los barrons, totes los marmalhons fasián monta-davala coma una companhiá d'agaças. E aquí, d'un còp, un pecol aviá resquilhat. Per los autres, aquò se vesia pas. Mas el sentissiá, o imaginava, l'ajocador que bolegava entre tèrra e cèl. La panica l'aviá pres. Demorava acrocat al mitan del vuège, sens poder ni recular ni avançar. En bas, los autres se trufavan d'el : « Sauta, bolèga ! Sauta, bolèga ». Quauqu'un aviá tengut l'escala, e el aviá davalat, blavinèl, sens demandar son rèsta. Dempuèi s'era atissat per pas se laisser clavelar per lo vuège, emportar per lo vertigi. Aviá capitat de cavalquejar lo Drac de sa paur. L'aviá adomenjat dins son còr, coma una bèstia familiara. Lo portava dins el, e se noirissiá de sa fòrça.

X - L'esperit de la val

La campana piquèt al cloquièr de l'abadiá. Comptèt pas. Voliá viure sens ora. Seguir lo solelh e las ombas. Coma una bèstia. Coma una planta. Prenguèt una èrba a la boca, quicòm que sentissiá fòrt, e montèt al cabanon. Aquí, èra coma dins un far al mitan de las tèrras. Una pèça pichòta, sus quatre pilars de betum, amb de vitratges sus los costats. Calat sus son assèti, getèt un agach sus lo pòste emetor, lo quasèrn per las observacions meteorologicas, un molon de revistas qu'aviá pas enveja de legir, e un parelh de gemelas. Las prenguèt e faguèt lo « torn del mond » coma disiá quand escobava tot lo cercle de l'horizont. Pas ges de fum. Pas ges de nívols. Dins los veires redonds, ren que d'images precises, detalhats, que de còps dançavan dins la granda calor. I aviá lo tropèl luenchenc dels Alps, amb davant, lo Ventor que fasiá la gacha, encapelat de blanc ; i aviá los Pirenèus, anonciats per de renguetas de montanhas que se perdián dins lo blau ; i aviá los sèrres de Cevenas que se recauquilhavan en escalant vèrs los planastèls d'Auvèrnha. Èra al mitan de la Ròsa dels Vents. Dins aquela carta en relèu badavan de grands valats ont devinava Ròse, Garona. E ailà, la plana de la Mar. Protegit per tantas fortalèssas, restacat al mond per lo malhum de tantes riusselets, al còr del continent, escotava lo vent. Als primièrs plans, vesíá los greses de l'encontrada, mitat Causses e mitat garrigas, semenats de clapasses e de matas d'euses.

« Grand Blau. Pas res a senhalar ».

N'i aviá pro per lo quasernet. Vaquí una setmana que fasiá lo garda-fuòc. Li semblava que i aviá una eternitat. Tot s'èra fach a la despachada, abans que tombe dins aquela patz reiala. Sa demanda rebalava dempuèi de meses. I cresiá pus. Lo paire aviá telefonat a cò de l'oncle : « vai los veire per los papièrs, e ten-te lèst. D'aquí una quinzenada, i vas ». Aviá laissat lo Pont, e la meissonièra. Encara un còp, s'arrancar. Mas aviá lo gost de cambiar de pèl, e d'environa. Sabiá qu'en fasent garda-fuòc per l'estiu, seriá sol coma lèbre en barrutla. O crentava pas. Los quinze jorns d'espèra, los aviá passats a s'esclatar dins las bolegadissas estivalas. Dins lo remuda-remuda europèu long de Miègterrana. Amb Pel-Roge, que tombava en vacanças, e Babet, qu'aviá pres l'autò de son fraire, avián trevat lo país, dormit dins las duvetas, manjat quand i pensavan. Revesiá las plajas clafidas, e las montilhas de Camarga ont plantavan lo camp. Las discotècas ont las cançons de l'estiu bacelavan los còsses en susor, ont l'intimitat naissiá de la nuèch e de la musica. Los quilomètres d'embotelhatges ont per tuar l'enuèg manjava de persegues cauds e sens gost ni gusta crompats long de la rota. Las passejadas e los escalars dins los grands Canyons, de Tarn a Verdon. Los cabusses dins los rius de montanha e sus las costièras a la mòda dins una mar borbolhanta de nadaires e de batèus de vela. La frescura de l'aiga e las fritas dins las botigòlas dels pòrts. Las nuèches tròp caudas e los matins pesucs.

Las vilas de festenals encombradas de pancartas, de mirondèlas de colors, de camions que descargan las sonòs. Avinhon en aia a la venguda del ser, entre las paradas dels musicaires, dels comedians, dels mims, sota las platanas de las plaças ont piutan de milions d'aucèls. Las terrassas dels cafès qu'engolisson e racan son mond dusc'al mitan de la carrièra. La jòia de la descobèrta e l'enuèg del temps inagantable. L'amistat, l'indiferéncia, çò repetitiu e çò imprevis. L'enveja e l'impression de se fondre dins la formiguièra, e de cambiar de temps. La posa-raca dels alens, dels polsars, de las sòms, de las estiradas, de las aigas, dels escandilhars... Aguèsse pas partejat aquò, auriá sentit una manca. Ara, podiá sens regret se retrobar sol.

Catarina aviá degut recebre sa letra, en Soïssa : aviá rebut las autras. A mens que siá en vacances. Pèire-Joan li aviá mandat una carta – ren que de blau, lo cèl, la mar, amb una vela minuscule e doas o tres gaviòtas perdudas al mitan – e aviá escrich : « Me veses sus la fotò ? ». Li donava tanben sas coordenadas de garda-fuòc : « Serai al Plan de Sant-Miquèl. Es impossible de trobar. De tot biais, vendriás pas. Mas cada dissabte a miègjorn, serai a l'abadiá de la Porranca. Aquò, pòdes trobar ; i a una rota, e plen de toristas. Mas vendràs pas ni mai... ». Pel-Roge, que regardava dins son esquina, aviá sorigut : « Joanòt, jògas al persecutat ».

La matinada del dissabte èra avançada. Sas soscadissas s'estraçavan. A l'abadiá, i davalariá lèu. Prenguèt sos afars, e clavèt la pòrta. Passèt per las capitèlas, coma cada jorn. A tres cents metres darrièr lo pòste de garda-fuòc, lo masatge de las Capitèlas, dobrissiá la boca sorna de sos pòrges, arborava sos capèls ponchuts. Una trentena de casals formavan un vilatge, amb a l'entorn un airal pavat per escodre, un forn traucat que racava de tèrra negra, de jaças, de faïssas. Dempuèi quant de temps los òmes avián abandonat lo « Vilatge Negre » ? Cent ans ? Benlèu. Lo sambuc, los perussiers, la redòrta, prosperavan dins las roïnas e las ancianas corts. Dins lo campàs, de vièlhs ametlièrs tòrses coma d'élices, d'amorièrs traucats, d'olius boscasses, contavan las ancianas recòrdas. Qualques ostals èran restats entièrs ; dos o tres èran pus qu'una clapareda. Los autres, degalhats mai o mens, s'aparavan de ridèls de romegàs. De pòsts degrunadas, de tèsts de pegals, de tròces de topins vernissats, de volams manjats de rovilh, de botelhetas violetas, se mesclavan a la tèrra : coma se las gents, un jorn, avián tot abandonat, laissant la taula mesa, butats per lo saber escur que lo temps èra vengut, acabant l'ocupacion millenària del Plan de Sant-Miquèl, remandant a l'oblit sos ostals que semblavan de tombas micenianas.

Quinas comunautats vivián dins los casals de pèiras secas, luènh dels vilatges « normals » ? Pèire-Joan s'imaginava las capitèlas en vida, amb d'òmes e de femnas sus sas pòrtas, amb d'enfants que gardan las fedas o los pòrcs, se sonant e galejant entre eles coma totes los enfants del mond... Lo primièr jorn, foguèt un pauc espantat per las sobras d'un abandon tan subte ; puèi s'agradèt dins la ciutat mòrta ; ela l'aviá acceptat, el aviá aprivatat aquel silenci cremat de patz. Legissiá pas los libres qu'aviá menats, escotava un pauc lo pòste. Sovent, anava trevar las capitèlas. Netejava un membre embartassit, arrancava de rasigas, levava de terra, començava de remontar una paret. L'autre ièr, aviá fach una descobèrta. Dins l'estanci d'un casal entièr, i aviá una palhassa, de tròces de pan, de papier jornal. Quicòm de pas vièlh. Un braconièr ? Sai que, d'originals, n'i a dins la montanha.

Se lo deviá rescontrar, lo rescontrariá. Dins lo forfolh de las parets, tot a costat, una figüèra l'aviá entrigat. Una figüèra a besonh d'aiga. Dins aquela secada... Al pè de la figüèra, un potz cobèrt se dorbissíá. Prigond. Èra puslèu una falha naturala aprofiechada, adobada. Mandèt una pèira : faguèt un bruch d'esposcada. Avancèt son aurelha : d'aiga cascalhejava luènh. D'aiga correnta.

Èra tornat al potz. En tafurant dins las roinas, entendèt un bruch. Tot pròche. S'avancèt en catonejant, mas faguèt rotlar de pèiras. S'aplantèt, braces tenduts per gardar son equilibri. Avia idèa d'èstre un espaventalh per los passerats. De l'autre costat de la paret, los gratilhaments avián calat. L'autre coma el deviá èstre a l'espèra, retenia son alen. Avia cercat puèi pendent una ora, malurós d'aqueste rescontre mancat. Pas degun. A mand d'èstre sosprés l'estatjant invisable s'èra fondut dins lo silenci. Çò que macava Pèire-Joan, es de se sentir crenat, refusat. Emportèt al cabanon un esmòu estranh. L'endeman, se diguèt que sos esforces per caminar silenciós devián aparéisser a « l'autre » coma de rusas e aumentar sa mesfisança. D'ara en abans, marchariá d'un biais natural, sens se preissar e sens se rescondre. L'autre finiriá ben per s'acostumar. Devèrs miègjorn, coma arribava, sentiguèt la preséncia. Contunhèt, ça que la, sens cambiar son balanç. Pro luènh, dins l'encastre de la carrièra, vegèt landar una forma umana. Un enfant ! Un quart de segonda, aviá traversat l'androna, d'un trauc d'ombra a un autre trauc d'ombra. Puèi pus ren. Après un long moment de trantalh, Pèire aviá aduch del cabanon la mitat de sa proveion de pan e de chocolat. La laissèt a costat de la palhassa. Dins la nuèch, regardava vers las capitèlas se vesia ges de lum. Pensava a « la Bèstia dau Vacarès »... Mas aquí laissava pas de mangiscla a una Bèstia divenca, coma lo gardian... ren que de pan a un enfant.

Aquel matin del dissabte, coma anava veire se i aviá encara lo pan e lo chocolat, a un canton tombèt cara a cara amb « l'autre ». Èra un dròlle entre dotze e quinze ans, los pels negres, espelofits. L'uèlh las, mas esbrilhaudant. Camisa dobèrta sus un pitre magre. La pèl bruna. De bralhas desfiladas. Pè-descauç.

– Salut, faguèt Pèire-Joan tot d'una.

L'autre bandejèt, puèi se revirèt per fugir.

– Ajas pas peur !

Lo dròlle se botèt a córrer. Pèire-Joan lo seguiguèt. Fant ! Pè-descauç, lo pichòt lo davançava malgrat las pèiras. Avia l'abitud de l'endrech. A la corsa, anavan sortir de las capitèlas, aquí ont començava un bòsc. A l'aurièra dels arbres, Pèire-Joan cridèt : « Tè ! » per que l'autre se revire, e li mandèt çò qu'aviá sota la man, per li mostrar desesperadament que li voliá pas de mal. Avia cercat dins sa pòcha ren qu'un paquet de cigarretas. Lo paquet tombèt entre eles. Mans dobèrtas, Pèire-Joan faguèt signe que bolegariá pas, e assajèt de sorire. L'autre, mesfisent, s'avancèt per ramassar lo paquet, e soplament, aqueste còp sens córrer mas en se revirant sovent, se'n foguèt.

Pèire-Joan sabia pas que pensar. Se l'autre lo fugissiá, aquò lo regardava. Pasmens, un autre solitari aquí al mitan, de qué voliá dire ? Puèi s'avisèt de coma marcava : aviá sos rangers, de bralhas de trelhís, semblava un sordat en manòbra. L'autre, que semblava d'èstre un pichòt caraco, aquí s'amagava. De tot segur, èra en fugida. Alara se l'aviá pres per un garda, normal que foguèsse espaurugat.

Coma las causas viravan, aquò lo fasiá biscal. Al mens aviá mostrat que « venia en patz ». Benlèu i auriá un autre rescontre... Davalèt del Plan vers l'Abadiá. Èra a una ora de marcha. Calia i anar a pè, que lo camin èra pas rotladís, copat per de cròses e de muralhas afondradas. Quand arribèt en vista dels bastiments conventuals, aviá retrobat la calama de l'esperit.

L'abadiá de la Porranca èra a una ora de Gòrdias per una estrada estrecha e plena de contorns. Lo mond del defòra podian venir dusc'aquí amb lo sentiment d'averar la talvèra de la civilizacion. Per un acòrdi entre los monges e las Aigas e Forèstes,

lo garda-fuòc del Plan èra noirit cada dissabte a l'abadiá, aquí fasián seguir son corrièr de la setmana, sas provecions, e d'instruccions per lo trabalh se n'i aviá. Laissava sos quasernets qu'èran trasmeses a l'Observatori de Meteorologia. Del temps qu'èra a la Porranca, la susvelhança de fuòc se fasiá per avion. Auriá poscut far una setmana sus doas. Avia fach la causida « temps complet ». Tant que i èra, a se copar del mond... Lo dissabte, davalava vèrs l'abadiá coma vèrs un oasis, una pichòta Canaan. A n'aquesta ora, res bolegava. Al solelh, devia èstre un pauc mai de miègjorn. En bas, las autòs apargadas e quatre o cinc carris esbrilhaudavan. Lo mond devian manjar. Tan melhor. S'arrestèt per agachar a sos pès, dins la comba. La Porranca se vesia ren que quand i anavas tombar. A tres cents metres, la devinhavas pas. Pensèt a çò qu'aviá legit dins una brocadura, una citacion del Fondator :

Las abadiás dels grands Òrdres se bastisson sus las montanhas, ufanosas, regardan lo mond d'ennaut. Aquo's l'Esperit de la Cima.

Nosautres amam l'Esperit de la Val : la Val es umila. Reculhís totas las aigas, la pluèja coma las suelhas. E las aigas mescladas fan la tèrra fegonda. L'Esperit de la Cima mespresa la Tèrra, crei d'èstre pur sens se banhar. Elegissèm la comba. Volèm èstre banhats dins las aigas del mond.

Amam l'Esperit de la Val.

Entre los òrts, l'abadiá èra una massa negra. Se devinhava lo pòrge escalprat amb de bèstias quimèras e d'apostòlis magres ; la glèisa, en forma de crotz ; la clastra, oasis dins l'oasis, amb son potz, son pesquièr, e l'autciprès al mitan de las colonadas ; las bastendas dels monges, e lo cementèri.

La Porranca èra una pèira d'asimant. Atrasiá la patz coma la pèira manhetica atrai la limalha de fèrre, e la fasiá regisclar sus los passants.

La Porranca èra una mòstra solara : a l'entorn de son còr vòutat viran los passes segon lo calendier de las Oras de l'annada, coma l'ombra de l'estilet vira amb lo solelh.

Dins lo sovenir del dròlle, una paraula tirava camin :

Las glèisas romanicas son de cròtas qu'an grandit. De baumas montadas de la tèrra per rescontrar lo jorn. Sus los murs, las quimèras de cèl e de solpre retrason las bèstias del còr, las bèstias de l'èime. Los òmes e las femnas pintats son cridaires de color. An gardat quicòm de la majestat de Roma, mas pas res de la figura bodenflada d'orguèlh e de graissa dels notables romans. ...

Art e santat de las Comunas creissudas sus las roïnas de l'Empèri, abans d'Empèris novèls.

Pèire-Joan se demandava ont aviá vist de pinturas que li avián fach un efiech parièr.

Abans la flor romanica, lo mond èra vielhit. Après ela, cerca de sègle en sègle sa jovença. Mas aquí, se capita una naissença. L'art romanic parla de l'adolescència del mond.

Aguèt una eslhauçada. Las figuras planas, « cridairas de colors », amb dedins una fòrça amistançada, las vesíá a la Porranca, e las aviá vistas tanben... dins la Bauma del Castèl de Palha...

Al manjador dels monges, i aviá pas degun. Anèt a las cosinas per bregolejar un morcèl e prene son paquet. Traversèt l'esplanada de gravièr davant l'abadiá. I aviá de vesitaires per pichòts grops. L'impression lo prenguèt que dins una segonda i auriá un tèrra-tremol. O que lo tron anava tombar. Son còr s'emballèt. Dins un flash d'extra-luciditat, vegèt la scèna arrestada, dins totes sos detalhs. Tot. Dels arbres grands dusc'al mendre boton de camisa dels toristas. E al mitan d'aquel imatge, i aviá Catarina !

Regardèt mai. Pas res.

Encara.

Alara la vegèt, ela. Aviá desvirat la tèsta a son segond regard. Li fasá un signe, e un fantasma de sorire, vesedor ren que per el. Comprenguèt. Dintrèt dins la glèisa. La filha lo seguiguèt. Aviá cambiat d'a fons de biais e d'aparéncia. Èra en rauba d'estiu, amb un capèl de solelh, dins las colors claras. Una elegància desfisarèla que lo trebolava e li fasiá paur un bricon. L'aviá conoguda a sos uèlhs, al moment que quitava sas lunetas negras. Portava los pels pus corts, alisats e pimponats. Mas dins los uèlhs blaus i aviá totjorn totes las enigmas. S'assetèron dins una capèla laterala.

El li prenguèt lo braç. Puèi la man. Levèt lo capèl per sentir sos pels.

– Pèire-Joan, tu tanben m'as fach manca.

– Quant de temps sès aquí ? Vindrás amb ieu dins ma montanha ?

– Pòdi pas. Soi en... desplaçament.

– Sès pas en vacanças ?

– Pas ara. Vau en Espanha portar de papièrs. Passavi pas luènh de tu. Vaquí.

– I cresiái pas pus. As l'èr de te mesfisar de tot...

– M'an seguida. Me n'avisèri dins lo carri de Gòrdias.

De mond passavan. Una gròssa femna, de los veire l'un contra l'autre, s'arrestèt, escandalizada. Anèron s'embarrar dins un confessional per èstre mai tranquils.

Ara caliá tirar un plan. Pèire-Joan detalhèt çò qu'aviá après sus Nogareda.

– Tant de ganhat. Çò que sables, aurai pas a t'o contar. Bon. Son pas de papièrs que pòrti en Espanha. Es un escapolon : una descobèrta de mon paire. Es capital. Se deu recomençar las recèrcas, serà puèi trop tard.

– Tròp tard per de qué ?

– Per empachar una catastròfa que deu arribar dins cinc sègles.

Pensèt que se trufava d'el. Insistiguèt pas.

– Gaitan que siá sola per me raubar l'escapolon. Lo vaiu deixar aquí, dins l'abadiá.

– Se furgan, lo trobaràn. Ieu te lo pòdi rescondre amont. I a un vilatge en roïnas. L'i gardarai. Apuèi me faràs signe.

Atal decidèron.

– E tu ? Se t'agantan abans l'Espanha ?

– Los conoissi : vòlon primièr de tot evitar un esclandre. I a ren que l'escapolon que los interessa. Te'n pregui : atencion a tu.

Catarina sortiguèt de son casabèc una saqueta de plastic ont cabiá un teissut plegat. Pèire-Joan lo rescondèt dins sa camisa. Sortiguèron del confessional.

Defòra, lo carri de Gòrdias anava partir. Un còp assetada dedins, Catarina regardèt Pèire-Joan a l'amagada. Dins l'uèlh blau e prigond, vegèt passar una lagrema.

Darrièr lo carri, una veitura desmarrèt. Amb dos òmes ordinaris, mostachuts, l'èr colhon. Pas ges los agents secrets coma Pèire-Joan se los imaginava. Devían puslèu èstre d'òmes del Mitan. Aguèt lo còr sarrat.

La nuèch tombava. Al fons de l'abadiá, entendí de cantas salmodiadas. Los vesitaires avián partit. Mangèt a las cosinas.

Per rescondre pus lèu son tresaur dangierós, cochèt pas a l'abadiá.

Anèt trobar lo fraire portier, vièlha gargolha simpatica, per prene son corrièr e sovetar lo bonser.

– Coma ? Dormisses pas aici ? Deman a miègjorn, avèm un bon manjar...

– I serai pas. Restarai al Plan.

– Tot sol dins ta montanha ? Finiràs ermitan, pichòt...

– Nani, mon fraire. Coma la luna es plena e que soi un pauc leberon, anuèch me cal córrer...

La gargolha riguèt de bon còr. Pèire-Joan s'encaminèt sota la luna.

XI - Lo solelh a mièjanuech ?

Assetat sus un escalier de las capitèlas, agachava los sèrres amb lo pòste de garda-fuòc al primièr plan. Lo vent bufava. Empurava las colors e lo blau del cèl, amorçava la votz dels insèctes. Entre doas ronfladas s'entendí lo silenci. Tota la montanha èra cavalcada per lo vent e se calava sota sa ponha. Quina jornada ièr ! Catarina deviá mitonar dins los embotelhatges de la Costièra. E el aquí, dins son desèrt... Per lo primièr còp se sentissiá solet. Non pas que ne patiguèsse. Simplement, la solesa èra ara un element que podí tocar, nomenar, escandalhar. Òc, un element. Coma l'espaci peirós, coma la lutz. Sas pensadas se perdián, emportadas per los revolums del mistral.

Pro de malanconiá ! Laisse-te viure !... Verai que fasiá partida d'aquel canton de montanha, e tant valíá s'acanhadir coma tot çò que l'enrodava. Un plaser animal. La solelhada sus sa pèl, bona e seca. Quand lo mistral bufa, d'estiu, susatz pas, sèt看 pas embestiats per las moscas. Sentissètz los rais plombar, lo fuòc córrer. La joïsséncia del canhard es totala, vos ensomelhariatz dins l'esposcada de l'aire.

Segon los jorns, se vestissiá d'un biais o d'un autre. Dependí del temps e de sas activitats. E tanben de son umor, de la color de son èime. Uèi aviá pas la « tenguda de campanha » cromptada a las sobras de l'armada. La metiá quand se voliá organizat, conquistaire, aventurièr. Alara anava trabalhar a las capitèlas ; èra exploreire d'un continent de mistèri, descubrigueire de ciutats maiàs. D'autres matins, metiá la camiseta e los jeans pròpres. Amb sas gemelas a la man, se sentissiá Livingstone al pè del Nil blau, o mèstre d'una *hacienda* perduda. E d'autres jorns, aviá enveja res que d'èstre aquí. Coma uèi. Pegar a las oras sens mots, sens sòmis. Èra sortit amb son shòrt e sas espartelhas. Sentissiá lo mofle de la tèrra, la resisténcia de las gravas, lo sople de las matas de farigola, sota sas solas de còrda. Aviá quitat son t-shirt, e vesí la bronzidura de sa pèl coma l'estampa del solelh. Gostava lo freg-e-caud, la fresquièra del vent e la calorassa. Pensèt al pichòt caraco. Benlèu tornariá, mens espaurugat.

Aluquèt una cigarreta, la primièra de la jornada. Quand l'aguèt acabada, escrachèt ben lo megòt sus una pèira. Sosquèt al fuòc. Dire qu'una clòpa mal amorçada poirí enflambar tota la montanha ! Dempuèi qu'èra aquí, aviá pas agut a senhalar lo mendre fum sospièch. Mas al fuòc, i pensava sovent. Se sentissiá un pauc en mission. Dins aquel Desèrt dels Tartars, benlèu ben que veiriá pas jamai l'enemic, mas s'i apreparava. D'el dependí l'aviadesa dels secorses, lo balèti dels Canadairs, las renguetas d'autòs rojas dels pompièrs sus los camins forestièrs : donèsse lo senhal, e l'armada se metriá en marcha. S'un còp vesí quicòm a las gemelas, podí laisser córrer e regardar, agantat per la foliá del fuòc.

*Perqué tan lèu te vestir ?
Laisse flamiar çò que flàmia..."*

Non. Çò que fariá, dins la segonda, es qu'amb l'emeter avisariá la Centrala Forestièra. Òc, tot dependí d'el. Dins sa solesa, aquò li agradava. Lo justificava. D'autres van al desèrt amb per excusa una Fe, o un refut. El aviá ren que lo sentiment de son utilitat.

Cada an, i a de pans entiers de las montanhas que craman. Cuol de botelha que fa lópia sus d'agulhas de pinièrs ? Cigarretas escampadas ? Recalius de brasucadas mal tuadas, imprudéncias de vacancièrs ? Es çò que se disiá per caponitge, per esconjurar lo malastre, ne far una fatalitat venguda del defòra. Nani. Lo fuòc montava de las entralhas del País coma una malautiá intima. D'imprudents, n'i aviá. E de fòls, de còps, se fasián prene. Mas quasi totes los encendis èran d'afars de gelosiás de caçaires, de revenges de vesinatge, de reglaments de comptes, d'embrolhas de propietat. De vilatges entiers sabían qual – o quala banda – avián encendiat un o

l'autre sèrre. Mas las gents parlavan pas. La resignacion. La peur. L'abitud. A mesura que Pèire-Joan s'èra avisat d'aquò, sas certesas totas fachas s'èran esvanidas.

Dempuèi qualques ans, avián començat de prene de mesuras, avián dobèrt de camins còpa-fuòc, pagat los caumaires per desbartassar los bòsques, donat de primas per far pàisser los tropèls en forèst, aumentat lo material de lucha. Aquò limitava los degalhs dels encendis, mas empachava pos los cremaires de tuar un pauc mai la Tèrra, cada estiu, a la rescanduda.

Dins los terraires secs, lo fuòc es mai qu'un accident. Es un infèrn racat dels còrs dels òmes per dançar sa dança de flama e de desfacha, per devorar los arbres e las recòrdas, secar los sorgents, eventrar los ostals. E laissat un desèrt mai nus que lo desèrt : combas e puèges plantats d'esqueletas negras, semenats de ròcas fendascladas, cobèrts de cendres. Un polverum a la còsta de la montanha, coma après un bombardament o una guèrra. Una tèrra finida. E que jamai farà de crètges a mens que mètre per mètre se faga de novelas plantadas.

Se soveniá del fuòc del Barri, l'an d'abans. Pas luènh del Bot del Mond, dins un terrador secarós ont cada arbre es una font, cada forèst un jardin salvatge. La montanha aviá brutlat tota la jornada e tot lo ser. Los canadairs arrestavan pas grand causa, amb lo mistral fòl, coma uèi. A la nuèch, tota la montanha èra esclarada de sapins de Nadal dins la beutat de l'agonia. Sus l'estrada estrecha las autò-pompas s'embotelhavan e avançavan coma de cagaraulas. Amont, de gents del país, de joves en vacances, de vesins, batián la bauca enflambada amb de brancas de falabreguier o de faisses de ginèsta. El èra amb eles, formiga entre las formigas. Arrestavan pas res. Se cramavan las ussas. En bas, lo mond del vilatge èran totes acampats. Avián quitament sortit las mamets despoderadas sus sas cadieras. Montava un borbolh d'inquietud, de frairetat, de chale, coma davant totas las catastròfas. Mancavan ren que los mercants de salçissas e de còca-còla. Lo fum fasiá tossir. Cadun e caduna donava son comentari o son conselh, ajudava, bracejava, espinchava. Èra espetaclós coma un grand malur.

Los pompièrs avián ren d'aiga ; dins mièja-ora, foguèron secs. Metèron una pompa e un tudèl al grand potz comun. Los ostals foguèron salvats. Tot lo Castelàs cremèt. Dusc'a la velha, senhorejava l'encontrada amb sos pins e sos roves grosses, e los joves de l'endrech i anavan per calinhar. Per Pèire-Joan, èra tota una part de son enfança que tombava en cendres. Èra despasset, espelhat, coma totes ; pichòt, remandat a l'ansia primitiva coma davant un volcan. L'endemà, trobèron de bidons d'esséncia carcinats aquí ont lo fuòc aviá pres. D'unas diguèron a mièja-votz que sabián. Mas aguèron pas lo fetge de parlar als enquistaires.

Dempuèi, lo Barri a ren que las vinhas per forestes, fa pietat e fa fasti coma una vièlha femna qu'auriá perdut sos pels.

*

Barrèt los uèlhs. Tornèt al present. A aqueste solelh qu'espillejava sa pèl. Ne vaquí un al mens, de fuòc, que fasiá ben ! S'estirèt e s'alonguèt sus l'escalièr. La pèira cauda, lo vent e los rajòls de la lutz : fa gaug d'èstre vivent ! Boleguèt los artelhs e agantèt del pè una mata de fenolh. Las granas del paraplujèja jaune èran tant de bèstias endormidas e lo gatilhavan coma las anglòras : quand s'alongava sus lo calcari, desrengava las anglòras acostumadas a èstre reinas de las pèiras, e al cap d'un moment, se bolegava pas ges, las bestiòtas lo venián fregar ; coma los vairons, dins l'aiga de la Conca, s'aviatz de paciéncia, venián vos mossegar lo gròs artelh amb sas bocas primas. Èra una ponheson pichòta, la sentida fisica que fasiatz partida de la vida de la natura. Aquò donava enveja de demorar aquí un instant, o mila ans, dusc'a se fondre.

Aguèt besonh de bolegar. Caminèt plan-planet entre las capitèlas, s'arrestant per avalorar la soliditat d'un encastre de fenèstra, se revirant per veire al solelh ont n'èra de la jornada. Sens s'o avoar, virava a l'entorn del casal de la palhassa. A un moment, vegèt dins de terra qu'aviá frescament remenada doas peadas parallèlas : las sieunas e aquelas del pichòt bomian. Las marcas retrasián una coexisténcia secreta, un rescontre dificil e saique impossible ; e tanben lo trebolèron perquè li ramentavan quicòm ; quicòm de luenchenc coma una altra planeta, e de tot pròche al fons d'el : las peadas de l'adult e de l'enfant sus l'argela de la Bauma.

Se retrobava fàcia a la mar desliura del grand Plan. L'espaci èra jaune : del solelh que baissava, dels rebats sus las pèiras, de las flors de panicaut. Lo ser tombava, orfanèl e preissat coma totes los sers de mistral. Fasiá pus trop caud. Se plantava dins los pès d'espinas a cada pas. Cercava la bauca o las pèiras planièras coma un ga. Colhòsti ! Cossí fasiá l'autre, per córrer atal dins la garriga ? Sus los camins o dins las tèrras, anava plan. Mas dins un gres d'espinas, es outra causa... S'avancèt vers lo cabanon e tornèt metre sas espardehas.

Es alara que vegèt lo primièr fum.

Montava de l'ubac. Negre puslèu que blau. Espés. Tanlèu emportat per un còp de vent, puèi recampant a la segonda sas nivoladas sallas.

Pèire-Joan montèt lèu fach los escalièrs. Prenguèt sas gemelas e aluquèt l'emtor. S'apliquèt per precisar la posicion del sorgent de fumada segon las amiras establidas ; las comunicuèt a la Centrala. Respondèt a la votz anonima que l'interrogava sus la fòrça del vent. Levèt mai sas gemèlas. Poguèt veire las flamas, rojas e destimborladas. S'avisèt amb un sarrament de garganta que las podiá veire sens las gemèlas, tant èran pròchas. Mens d'un quilomètre. S'èra tengut lèst a s'arrapar, s'un còp se trobèsse sus lo front del fuòc. Solet. Los canadairs arribarián lèu, mas caliá que ganhèsson la partida abans la nuèch. Amb lo mistral, caliá pas desconar.

Faguèt dels uèlhs lo torn del vitratge.

E vegèt l'autre fuòc.

A l'Adrech. Cossí l'encendi aviá poscut saltar de selva a selva per dessus lo Plan de Sant-Miquèl ? Per son batejar del fuòc, tombava sus una bèla besonha. Una part d'el s'emocionava ; una altra part fasiá los gestes necites, cercava de comprene, gardava rason. Lo Plan de Sant-Miquèl es un balet que susplomba lo vuège sus tres costats. Al Levant, s'acaba en barrenc, e vei tota l'encontrada ; es sus aquel bòrd qu'es pausat lo pòste de garda. A l'ubac e a l'adrech, de pendas pro escalabrosas, cobèrtas de selvas, restacan lo Plan a las sèrras vesinas. Ara aquestes dos caires èran negres de fum ; e de segonda en segonda, roges de flamas. D'ont sortissiá aquel

segond fuòc ? De brandons del primièr emportats per lo mistral ? La remonta d'un autre fuòc abrat pus bas ? La situacion veniá dangeirosa. Faguèt lo bilanç dins l'emeter.

Ajustèt :

– Cal anar lèu. Los fogals se semenan amb lo vent.

De l'autre costat, la votz fasiá pas de comentaris. Eficença. En servici. Pausava totas las questions tecnicas convenentas e Pèire-Joan respondiá d'una votz que voliá ferma e unida maldespièg l'esmoguda. La maquina granda se metiá en movement, l'alèrta èra donada. Mas lo fuòc aviá una plega d'avança.

– Quand calfa trop, davalatz a la Porranca. Esperetz pas lo darrièr moment.

Voliá esperar los Canadairs. Alara se'n aniriá, se o caliá. Portèt sa man en vesiera per agachar los orizonts. Dins l'esquina del Pòste, a tres o quatre cents mètres, sa vista se pausèt sus lo pichòt bauç del Ponent. Èra una paret calcària que lo Plan de Sant-Miquèl se i apiejava ; l'òssa de la montanha. La sentiguèt coma una seguretat, un barri, una aligança. Per una fendascla arribava lo camin de la Porranca. Sus lo pecol del bauç lo vilatge de las capitèlas ; a la cima : de roves en rengs sarrats. S'abeurèt d'aquela espinhada. Soliditat del sèrre, e remembres dels òmes. Se lo vilatge l'avián bastit aquí, es que riscava ren. Li fariá una retirada se caliá s'abrigar. Lo Plan èra pro desgatjat, aviá per vegetacion qualques boissonalhas, dos o tres ramalhasses d'euses, e de grands cades. Lo Pòste, aranha bestiassa sus sas patas de betum, per lo moment riscava pas res.

Quicòm boleguèt. I aguèt un cambiament subtil de la lutz, una ombra al canton de son uèlh... Quitèt dels uèlhs las capitèlas. Se forcèt a se revirar lentament, per pas èstre amalugat per çò qu'anava veire. Quicòm se passava al pè del Poste. A sos pès. La selva vertiginosa, sus las pendas, èra entièrament en fuòc. Non pas una taca roja que grandiriá, que manjariá lo verd – non : tot cremava. Sus tres costats, lo brasièr embarrava sas maissas sus lo Plan.

– Lo Pòste es en dangièr... Lo Pòste es en dangièr... Laissi lo Pòste...

Defòra, èra un autre mond. Los cracinaments dels arbres embrasats cubrissían l'udolar del vent sus lo rebòrd del Plan, de belugas regisclavan coma s'una mar de fuòc mandava sos ondas a l'ataca. Al pè dels escaliers, deguèt atravesar una cortina de moscas rojas. Se rendèt compte que dins sa corsa aviá oblidat son t-shirt e sa jarga. Tan pièg. Podiá pus remontar. Sus sas cambas d'espillas s'enfonçavan. De milhons de tavans traucavan son esquina. Los braces a l'entorn de la testa, correguèt sens s'ocupar de las pèiras que li macavan los pès. S'espatarrèt. Sagnava. Se salvar, tirar drech.

Tombèt de morre-bordon pas luènh de las capitèlas. Aquí los brandons lo tocavan pas. Desalenat, tossiguèt a s'estofar del fum qu'aviá engolit. Escupiguèt de terra cendrosa. Auriá lèu rejonch lo camin de la Porranca.

Lo temps d'un virar d'uèlh, aguèt una farfantèla. De formas umanas corriassían dins los arbres, a la cima del

bauç.

Abans d'arribar a la falha del camin, s'arrestèt. Restèt una segonda plantat. L'escapolon ! Nogareda... Catarina... La saca de plastica èra demorada dins las roïnas. L'anèt quèrre.

La saca en pòcha, landava vers l'entrada del comin. Es alara que tot basculèt. La selva cramava sus lo bauç darrièr las capitèlas. E tanben la cortina d'arbres long del camin. Retirada copada. Restèt nèc.

E vegèt l'autre, dins lo fum. Lo pichòt bomian. Susprés al moment qu'anava passar, se replegava vèrs los casals. Se rescontrèron.

Los dos naufragièrs aguèron pas a parlar. Pèire-Joan prenguèt l'autre per la man, e corriguèron vèrs las roïnas.

Tot a l'entorn, lo cracinar, lo petejar, las ronfladas de fin del mond. De pins cremavan d'un còp coma una pegola viventa que se tòrç e s'espeta en milanta estelas. Tot pròche, de cades venián d'espèctres de flama abans de s'amorçar. De sèrps brutlantas corrián d'un bosquet de lum a l'autre. Lo mistral empurava lo brasièr, escampava de bòrd a bòrd de recalius maldiches. Urosament esclargissí per moments las fumadissas. La nuèch tombada èra venguda un jorn roginós, espelhandrat, pegós d'un fum que fasiá plorar los uèlhs e qu'estraçava la garganta.

Lo pichòt bomian aviá degut assajar de traversar lo fuòc : pels rossits, camisa en pelhas. Pèire-Joan dobriguèt la saca de Nogareda. Quicòm benlèu per se cobrir ; ne'n traguèt un teissut blanc subre-fin que se gardava freg dins l'aire brutlant e que las belugas degalhavan pas. Lo despleguèt sus las espatlas del dròlle.

Foguèsse estat sol, benlèu que se seriá laissat anar a se jaire pel sòl per pus se tornar levar. Cada alenada li estrifava los lèus e son còs tot entièr èra lançada, dolor. Mas i aviá aquel companh a son costat. Entre eles dos, la fòrça del voler-viure èra tibada coma una còrda. Se salvar. Èra a el, lo grand,

de trobar cossí. La solució li venguèt coma una evidéncia : èra la darrièra, la sola. Que siá fòla o sabiá, èra egal. Sortiguèron del cortilh ont s'èran refugiats. L'autre seguissiá, demandava ren. Arribèron al casal de la palhassa. Darrièr, i aviá la figuiera. E lo potz. L'encendi getava de rebats gigants sus las paretz. L'aire èra de mai en mai brutlant. Dessota un rocàs, Pèire-Joan tirèt la còrda qu'aviá amagada dins l'idèa d'explorar lo potz. Lo casco, l'arnesc, tot èra demorat al Pòste. A la camba de la figuiera nosèt la còrda, la desrotlèt dins lo vuège après se l'èstre passada en assegurança a l'entorn de la talha. Dins el montava una energia desesperada. Levèt la tèsta : un bruch pichòt e regular s'ausissiá al mièg del brasàs. Un bruch de motor. Un canadair arribava. De tot biais, per eles, podiá pas res. Faguèt signe al dròlle que s'arrapèt dels braces e de las cambas a son esquina coma un negadís a una barca. Aguèron un vuège a l'estomac. De la boca negra montava de vent dins lo vent. Lo fuòc mandava de lusors dins l'aiga luènh, luènh, al fons.

Davalèron la còrda en s'ajudant dels artelhs entre los cairons. Pus bas, la pèira venguèt lisa. Puèi rocassiera. Èran dins un avenc sota lo Plan. Lo fum èra demorat a la susfàcia. L'aire bufava totjorn. Lo cracinar del fuòc s'aluenchava. Foguèron al bot de la còrda. Un tremolament descontrarotlat venguèt al pichòt. Agafava Pèire-Joan tant coma podiá. Èran a la fin de sas fòrças. Devinhavan l'aiga sota eles, e una gravièra sorna.

– Sautam... Te'n fagas pas.

L'autre tremolèt que mai, sens res dire. Pèire-Joan dobriguèt las mans, barrant los uèlhs, lo còr, la garganta. Los dos rotla-bolèron a travèrs quatre o cinc mètz de vuège. Se recebèron dins un resson d'aiga que semblava regisclar a l'infini. Sens saber ont èra lo vuège, ont èran las paretz, ont èran las dimensions. Avián tombat long d'un rivatèl, sus una laissa de sabla, braces e cambas mesclats. Alens bessons, se sarravan un contra l'autre, bola de vida al mièg de la sornura. Lèu fach, lo negre se faguèt dins eles, sens rasas coma la nuèch alentorn.

XII – Renàisser

Un grand arenier d'òcra. Un jaç fendilhat. Asclas, dins la tèrra. Secada.

De moment en moment, un polsar lentas : una frescor blanca passa. Nívols.

Un grand arenier d'òcra. Cellulas assedadas presas dins la crosta. La tèrra ardenta embeu las umors, lo sang, l'escupinha, la limfa. Laissa res que siure, òs, bòsc mòrt als membres. Argela cuècha. Tot es d'argela, mesa al forn.

Tornarmai la frescor blanca : lençòl e vela dins lo vent.

La secada a begut l'aire tot. Espèr matat ? Non. Sus l'arenier d'òcra, l'aureta torna, umilament. Lo còs se recampa dins la tèrra. Ven a nàisser a través de la secada. Se bidòrsa.

Totes los traucs de l'epidèrm cèrcan l'aiga, la condensan. La pèl encocona lo còr. Lo ventre fermís al mendre bufar. Las cambas se plegan. Los pès s'estiran, resquilhan, volontan las rasigas pichòtas, los malhums de la saba, los fils d'èrba. La carcassa pesa cent mila toneladas. A montat de la tèrra, es encara pesuga coma la tèrra.

Passan las nívols, passan las pluèjas, passan las sasons.

Lo forn est amorçat.

Lo desèrt es vengut una prada per l'òme jagut, l'òme que n'acaba pas de nàisser e de se formar dins lo cocon blanc.

Amondaut son pausadas de gròssas tèstas rojas. Trofèus ? Amb de tatoatges sus lo cuèr, de pinturas de guerra. A la basa de las tèstas se vei una carn mofla, color d'irange. Enveja granda de la pastar, de se'n cubrir : te solaçariá de totas las cremaduras, te lavariá de la man seca de la terra...

*

Lo paísatge a quitat de tremolar coma un miratge. La lutz passa entre lo folhum, doça.

L'òme alongat dins son cocon blanc acaba sa batèsta entre la sòm e lo reviuire. Susa. De mai en mai preissada, sa consciéncia li manda d'ondas inquietas. Una manca. Una solesa. Un arrancament... Puèi lo remembre de la dolor. La mòrt coma un potz de vuège. Lo fuòc e l'aiga. Panica. Ara dins son sòm – o fòra son sòm ? – de preséncias.

Una votz tot al fons d'el ditz : *amics*.

Amics, las ombras que l'enròdan ? Un esfòrc, puèi encara un autre. Un pauc mai... per se despegar de la fèbre. Per se relevar de l'arenier dels sòmis.

D'ombras umanas. Un autre cocon blanc a senèstra. A drecha doas formas assetadas. Se rapròchan d'el, de còps que i a, e alara vei las doas tèstas pus gròssas que los còsses, coma dos balons.

Amics, amics, ditz la votz dins la tèsta, ritmada sus lo baticòr.

Sovent, los dos assetats parlan a la chut-chut amb qualqu'un de drech, grand, plegat dins una tunica negra.

L'òme negre apròcha sa man. Ten una besonha esbrilhaudanta. Es un veire. Un liquid ne cola, s'engorga dins la boca e lo nas. Un revolum d'odor, un remembre de frescor. Aiga-Nafa. Es la paraula primiera. Lo mond i caup. Aiga-Nafa es de retorn. Lèu seguirán Barbaboc e Pansarilha. Dobrir la boca... Mas non, es simplement d'aiga-nafa per beure, un rajòl que fa de ben, qu'apasima. Pèire-Joan dobrís los uèlhs en plen.

L'òme negre es un monge dins sa bura. A senèstra, dins lo lièch besson, lo pichòt bomian es alongat. Tot

repetaçat de pensaments blancs. Lo pel ras sur la tèsta mentre qu'abans (Ièr ? Dins un autre temps ?) lo portava long dusc'a las espatlas. Pèire-Joan se tòca : es encoconat de bendeletas. Se tasta lo suc : un restoble. Los uèlhs de l'autre se reviran en entendent bolegar dins lo lièch.

– Pèire-Joan !

Pèire-Joan branda la tèsta. A la boca gòbia e plena d'aiga-nafa.

– Lluís a représ consciéncia abans vos.

(Lo monge a una votz de bassa, solida coma las parets).

– A pas agut grand-cause. Cal dire que qualqu'un... (son movement de menton vèrs Pèire-Joan se pòt a pena percebre) l'a ajudat, e tanben quicòm (aquí mòstra una taula ont es pausat lo tròç de lençòl blanc de Nogareda).

Cada cinc minutas, Pèire-Joan chaspa sa tèsta rasa. Impression estranha, novèla, pas desagradiva. Lo monge l'assabenta.

– Cossí auriam poscut sonhar las cramaduras del cuèr cabelut sens copar lo pel ?

Lo silenci es linge coma un repaus.

– I a tres jorns, èretz usclats coma de polets.

– Tres jorns ?

– Vos an operats a Gòrdias, a l'espital. Empeuts de pèl. Dempuèi tres jorns, sètz aici a la sosta. Tres jorns de regression *in utero*. Auriatz poscut morir. Venètz de nàisser un segond còp.

Vissèt lo tap de la flasca d'aiga-nafa.

– Un metòde novèl, per las cremaduras grèvas : sòm o sòmis, calor ambienta a 37 gras, banhatges nutritius de la pèl : reconstituar la vida del fetús dins lo ventre de la maire. Las cellulas macadas se refan dètz cops mai lèu, coma un embrion que fariá son creis...

Lo monge semblava lo mèstre de l'endrech. Sa bonomia se pebrava d'un peçuc de misteri. S'escartèt del lièch. Pèire-Joan vegèt alara los dos òmes assetats : Alan Salgàs e... lo papet ! Los dos avián la cara tibada, susavan (l'aire de la pèça a 37 gras), pasmens gardavan una mena de contentament timidós, coma dins la cambra d'un malaut que se revelha, e que sabèt salvat – enveja de mostrar sa jòia e socit de pas far tròp de bruch, tot aquò que vos fa los dets gòbis, l'èr un pauc nèci e maladrech. Pèire-Joan riguèt de los veire ansin empegats.

Se revirèt vèrs Lluís. Se sentissiá ara amb d'amics. « Lluís... Lluís... » estrenèt aquel nom novel. L'autre li respondèt en levant lo poce, man plegada : « tot va plan ». Lo regard de Pèire-Joan derivèt a través la pèça. Per-delai los lençòls blancs (lo cocon, la vela de son deliri) vegèt per la fenèstra una granda lutz. Dedins, lo tech èra vòutat coma aquel d'una cròta. Èra a l'abadiá. Seguiguèt la corba de las pèiras. Son uèlh s'arrestèt sus una laissa de bòsc.

– Las testas copadas ! marmolhejèt. Las cabeças rojas èran aquí. Lo monge li faguèt resson.

– « Tèstas copadas »... dins un sens, vos enganatz pas. Me servissi de la carn de las cocordas dins las menèstras de medecina. Sa vertut es refrescanta, vitalizaira.

Aguèt un agach de conoissee vers las gròssas fruchas sauras.

– La cocorda es un pauc lo tesson del mond vegetal. Tot i es bon. Se ne'n fa de mangisclas de totas menas, que netejan la ventresca e estimulan las foncions. Un còp curada, dona de masquetas fòrt convenentas per las danças ritualas e lo Caramentrant. La carn n'es un remèdi. Las filandras secadas servisson per se fretar e far circular lo sang. E las confituras !... Nostradamús dona dins son *Libre de las Menèstras* una recepta remirabla per confir en tres jorns la cocorda verda e sa cosina la citra. Las flors son bonas en bonhetas e quitament en farçum. Las granas saladas fan un lipa-lapa requisit tot a l'entorn de Miègterrana.

La rusca pòt èstre gravada, escricha, escalprada, estampada, enlusementida. Amb los corcordons secats se fa d'estruments de musica de Coarasa fins a las Andas, acompanhan los cantaires o ritman los carnivals... La terra es redonda coma una cocorda. Dins un molon de mites e una patacada de parabòlas, es conoguda per condensar l'espaci, embarrar l'Esperit coma l'òssa del cran embarra las cervèlas. En lenga vietnamenca, lo meteis mot designa la cocorda e la forma de la Tèrra. Un ideograma chinés vòl dire al còp « cocorda » e « sublima conoisença ». En cò dels Dogons, la cocorda es lo « solelh d'aiga » noiridièr. Per los Taoïstas, aquò's lo fruch d'immortalitat...

Una annada, per Nadal, nòstres davancièrs a la Porranca volguèron remplaçar lo Betelèn per una cocorda. Foguèron menaçats de l'Inquisicion... Pasmens son idèa èra plena de judici. La cocorda es lo fruch pus gròs de la natura, e lo temple perfiech de la vida, coma un uòu. Es la Bauma ont creis l'embrion. Lo ventre de la maire, lo crusòl dels arquemistas, lo gorg de l'inconscient, l'ostal redond de la consciéncia, la bola-univèrs amb las granas esparpalhadas coma las estelas :

*De Prima en Estiu, d'Auton en Ivèrn,
son ventre daurat conten l'univèrs...*

L'òme èra maliciós e profetic, son laus de la cocorda abatiá las parets entre çò seriós e çò galejaire. Vos emportava dins un viatge plasent.

« Sabètz pas que dins lo *Pòpol-Vuh*, lo libre sagrat dels Maiàs, los dos primièrs Bessons atravèrsan lo fuòc (cluquèt de l'uèlh en agachant Pèire-Joan e Lluís) e renaisson l'un coma Paire del Milh, l'autre coma Paire de las cocordas ? P'an-Ko, l'Avi mitic dels chineses, èra estat salvat del deluvi en flotant dins la cocorda d'ont aviá nascut. En Africa del Ponent, Nòmmo, l'òme primièr, espeliguèt de la cocorda.

Dins las nuèches mascas de la vièlha Euròpa o dins las fèstas d'America, las cocordas servisson de luminaris. Regardatz, autres-temps, los romieus de Sant-Jaume de Compostèla : a son baston, son bordon de marcha, èra estacada una calabassa. I gardavan son aiga. *Campus stellae*, lo Camin de Sant-Jaume, es lo nom de la galaxia. Lo riu de lach que cola dins los gorgs del mond... E ara, los romieus de las estelas que sèm venguts an besonh d'una Cocorda per la set. La calabassa de la conoisença... »

Las estelas... Aquò faguèt tilt. *Sunlight Project*. Pèire-Joan foguèt trevat per la pensada de Catarina.

« E la cocorda, qu'es tot çò que i a de mai util, bon, gostós, es tanben una frucha umila. Mespresada. Las gents dison "flor de cocorda" per parlar d'un nèci ; se trufan dels nècis coma de las cocordas. Dison "encocordar" per enganar, donar de cocorda per de melon. Tot aquò perquè la cocorda creis de la tèrra. Es una ortolalha pesuga. Ven de pertot, quitament sus las escobilhas. Sufis d'una grana escampada... Es poiridièra e subtila, coma los òmes. »

Lo monge èra pensatiu e galòdi.

« Vaquí perquè la cocorda nos agrada, a nautres qu'aimam l'Esperit de la val. »

S'aluenchèt en agachant los quatre presents, coma per dire : « podètz parlar, ara ». Anèt al fons de la granda pèça, vers la taula cargada d'estruments. Davant el despleguèt l'escapolon de Nogareda e s'assetèt per l'examinar.

Lluís sortiguèt de sos lencòls e venguèt s'estalar al pè del lièch de son amic. Alan s'aprechèt.

– E ben, fa plaser de te veire entièr... e revelhat. Lo pel ras, aquò te fa un genre, ajustèt en li sabonant la tèsta del ponh.

Lo papet seguiguèt, sarrèt lo braç de son felen.

– Vos an avisats qu'aviái agut un accident...

Lo papet e Alan s'espinchèron, per saber qual anava parlar primièr. Mas degun parlèt pas. Un codonh pesava sus cadun. Quicòm que caliá dire e que caliá pas dire. Alan se tibèt.

– Veses... tot aquò es pro seriós...

Pèire-Joan, dempuèi son revelh, se sentissiá en seguretat dins la « cambra de las cocordas ». Mas son instinct li disiá : *defòra, dangièr*.

Lo monge aviá sentit l'embarràs. Parlèt del fons de la sala, sens se levar de sa cadiera.

– Vos an volgut tuar, Pèire-Joan. An mes lo fuòc.

Lo jovent se rendèt compte, d'abòrd, que lo monge li disiá *vos* dempuèi la debuta. Coma disiá *vos* a Lluís. Benlèu per distància. Puslèu per una mena de cortesiá qu'èra d'un original, o d'un savi. De còps las gents que conoisses pas te dison *tu* per frairetat. Mas sovent tutejan los joves, los marca-mal, los estrangiers. Aquel òme cortés li remembrava un libre d'aventuras que se passava en America, bèl temps i a. Un mèstre de Musica de Paris establìt en cò dels Algonquins disiá, d'un biais gostós, en tirant son violon : *Messieurs les Sauvages et Mesdames les Sauvages, nous allons aujourd'hui apprendre la gavotte...*

Adonc lo monge li disiá *vos*. Aquí estent encapitat, lo sens de la frasa lo bachelèt coma un carpan. « Vos an volgut tuar. An mes lo fuòc. »

– Mas perquè ? Mas qual es ? (Las ombres umanas sus lo bauç, pendent l'encendi !...).

Aviá cridat. Èra malurós. Macat coma jamai.

– Lo Chantièr del Bot del Mond. Los enemics de Nogareda, copèt Alan Salgàs.

– Sabi pas quitament çò que fan. E me'n foti. Tot çò que vòli, es ajudar Catarina.

– Dempuèi l'auton, las causas se son encadenadas, contunhèt Alan que retrobava son vam. Catarina, la pòdon pas tocar. T'o a dich. Mas se son atacats a aqueles que l'ajudan. Ara pòdon pus res.

Èra guèrra declarada. Lluís seguissiá la convèrsa de las aurelhas e dels uèlhs. Aviá entendut las explicas del monge, totara, avant que Pèire-Joan siá revelhat. Lo papet s'assetèt.

– Papet, parles pas d'aquò a la maire, ni al paire.

– Es ben per aquò que soi aquí... Dirai a tos parents çò que pòdon saber sens trop s'inquietar. Te sès mes dins una bèla galèra... – Aguèt un silenci – Mas soi pas aquí per te far la morala : quand aviái ton atge, fasiái la Resisténcia. Èri agent de ligason. O pòdi tornar èstre...

Maldespieg de l'ansia que sentissiá per son pichòt filh, lo papet semblava de retrobar una part de sa jovença.

– Té : ton fraire es en vacances. T'a escrich. Pausèt una carta postala. Puèi sortiguèt de sa saqueta de prunas violetas. Son de l'òrt. E las metèt sus lo lièch.

L'ambient demorava grèu, mas s'èra apasimat. Al mitan de sos tres amics tan desparièrs, lo jovent tornèt pensar a las paraulas del monge. Aqueles son mon bordon e ma calabassa, se diguèt. Per quin camin de Sant-Jaume ? E lo quatren, l'òme en negre, al fons de la sala ont lo ser fondiá las ombras, semblava téner de secrets que ne dependiá sa vida.

– Catarina va plan ?

– Va plan, faguèt lo monge.

– Ont nos avètz recuperats ? Al fons del potz ?

L'autre se levèt per alucar una lampa.

– Sabètz lo nom de l'abadiá ?

– De segur... la Porranca.

– E lo cercle de pèira, dins l'òrt, que preniatz per la basa d'una anciana torre... vesètz lo raport ?

– Pas ges.

– E ben figuratz-vos (aqueste còp s'adreçava a totes quatre) qu'es çò que demòra d'una anciana posa-raca. Posa-raca... Porranca. D'autres veson una etimologia diferenta : « Pauper aquae ». « Paura en aiga ». De tot biais las aigas, al desert, son sosterranas. La posa-raca, la granda maquina de ròdas, posava l'aiga de la pòcha freatica e la racava dins la comba. Ara avèm de pompas. Mas lo malhum de rius sosterranhs passa totjorn sota la Porranca. Rejonh la montanha. De sègle en sègle, nos sèm trasmés lo saber. Pensèri que per escapar al fuòc, aviatz davalat dins lo potz. Quand qualqu'un es presonier, se i a una sortida, la tròba. Vos venguèri quèrre, conoissi lo camin...

Pèire-Joan ne demandèt pas mai. A travèrs los acòrchis e los sota-entenduts, compreniá que lo monge èra ligat a la còla de Nogareda.

– Catarina... la vòli veire.

– Partiretz deman per l'anar rejónher. Avètz besonh de vos metre al verd, amb Lluís. Esperaretz quelques jorns dins un endrech tranquil. Lluís, Alan, e lo papet, mudejavan. Tot semblava previst, adobat, sens contesta. Pèire-Joan se laissèt anar a sa lassièra, o puslèu a una enveja infantolida de cabussar dins lo silenci trempe e caud que, en tres jorns, l'aviá garit.

Alan sortiguèt una envelopa de la pòcha de sa jarga.

Ai un novèl numerò de telefòn. L'ai pas balhat a degun : los Autres lo pòdon pas conóisser. Sona quand vòls, ten-me al corrent. Se i soi pas, i aura un respondeire.

– Sera lo ponch de rescontre, ajustèt lo papet.

Tornèron a sas cadieras. Lluís s'anèt jaire. Sus las muralhas, las ombras de la nuèch se retalhavan, immobilas. Lo lum èra doç e ensomelhat coma dins las cambras de convalescents. Lo monge faguèt beure los dos dròlles. Mas l'aiga-nafa teniá un rèire-gost amargant ; i aviá quicòm mai dedins. Lo temps d'un clucar de parpèlas, la sala a l'entorn foguèt un maelstrom silenciós. Tot cabussèt. Al darrièr moment, Pèire-Joan demandèt dins un mormolh.

– Nogareda... qual es ?

Dins un mormolh, lo monge li respondeguèt

– Es un mestieral. Un fabricant d'estelas.

XIII – « Me creis l'aventura »

Passèron per lo Desèrt. Aquela sala, Pèire-Joan la conoissiá de nom mas l'aviá jamai vista. Immensa, completava un Centre Internacional de Recèrcas estalat dins l'abadiá. De lausas, d'estatuas sortidas de las sablas, de plans-relèus de vilatges de pastoira, de terralhas d'un nus blau, fasián de l'ancian tinèl un tibanèu poblat per los sègles. Lo Centre de la Porranca èra renommat, mas son musèu pas encara finit d'estalar.

– Me sembla de sentir lo Siròco, faguèt lo jovent.

Lo monge tanben lo deviá sentir. Dins lo silenci, totes dos perpensavan d'un biais parièr.

– Aicí devon bufar los vents de totes los desèrts del mond... S'arrestèron davant una frisa de carrèls de faïença, que refrescava los uèlhs coma un jardin d'esmaut.

– Las primièras colleccions venián dels missionaris. Raportavan sas trobalhas del mond tot. Vesián de demònis pertot, los paures eles. Nosautres que sèm totjorn estats un pauc erètges, just çò que cal, vesiam puslèu lo gaubi, lo rebat d'una bosca. Acampèrem las causas maldichas. E las estudièrem. Avèm contunhat.

Las paraulas fasián pas ges de resson, èran amortidas per los pilars e las veirinas grandas. Coma la votz deu èstre amortida per la sabla, dins lo desèrt, pensèt lo jovent. Al còr de l'oasi de la Porranca, lo Desèrt embarrat dins una sala dobrissiá sus un mond sens rasas.

Ribejèron puèi la clastra, grand relòtge solari ont l'ombra de l'autcìprès coma un det marcava las oras ; traversèron la glèisa. Pèire-Joan sentiguèt son sang gisclar al còr en passant pròche del banc ont s'èra assetat amb Catarina. Per de camins tòrces entre de muretas, se retrobèron darrièr la Porranca, davant una alèa d'amorièrs.

Una veitura èra garada sus lo camin.

– Segur que Lluís me rejonherà ?

– Segur... lo temps de li far de papièrs, coma n'a

ges. Vos retrobaretz de l'autra man de la Frontièra.

Gausèt pas parlar de Catarina. Vendriá quand poiariá, quand voldriá, que te sabi ieu. Èra pro granda... Sabiá tot a mesura, e mai a l'avança. Tirava los fils, e explicava pas res. Benlèu lo preniá per un chin sabent. S'auquò l'amusava !...

Aguèt un sospir après aquelas pensadas agras.

M'atissi perqué la vesi cada còp escapar de mas mans coma un rajòl d'aiga. Es dins un afar de fòls. A pres de riscas per ieu. Es coratjosa. E la vòli... (pensèt a la sosta del confessional, l'autre jorn. Se revirèt vers la glèisa). La vòli. E la vau veire.

Lo monge sentiguèt aquel regard en rèire coma un adieu-siatz a la Porranca, a tot çò que s'i èra passat. Un còp de vin begut a la calabassa avant de prene lo baston de la rota.

– Las claus son dessus. Lo plen es fach. Pas res a senhalar. Si, una causa : la rota es tota en contorns.

Menariá sol per un long viatge. Lo primièr còp, dempuèi qu'aviá lo permés. Èra tibát, e content.

Lo monge, per la vitra, dobriguèt lo sarra-gants.

– Avètz una carta, e d'argent. Sus aquel papièr, tot es indicat. Faretz un pauc de torisme dins los Pirenèus. Saretz contactat per passar en Catalonha.

– E... se rescontri qualqu'un que me conois, o que me vòl pas de ben ?

– Los "autres" vos cercan pas per lo moment. Per las autoritats, sètz sonhat dins vòstra familha, a la campanha. Per vòstra familha, sètz dins un espital ont pòdon pas encara vos veire. I a ren que vòstre Grand e Alan Salgàs que saupèsson. E Catarina. E... los nòstres.

Zo mai l'impression d'èstre bacelat entre dos murs per un vent invésible. "Los nòstres...". Qual manipulava qual ? D'enganches, ne vòls ne vaqui !

– E puèi... per que qualqu'un vos reconoga, caldrà que o volguèssetz.

Vèrai. S'espinchèt dins lo retrò. I aviá ges de sobras de l'accident, pas un crètge. Mas es un novel Pèire-Joan que vesíá. Pel ras, las lunetas negras, blodon de cuèr, bralhas de tela, bòtas, aviá l'èr d'un caco. El que se vestissíá de pulls amples, dins los blaus-marina, qu'aviá la tinhasa boclada e sempre de baskets als pès, cambiava de look mai qu'un pauc. Se sentissíá plan atal, un pauc rege dins los jogadors, mas pro segur d'el. Lèst per tirar camin. Joe l'Esclapa e Peiròt la tendresa dins la meteissa carcassa. S'assetèt al volant. Aviá de vam.

– Adieu-siatz, paire de las Cocordas...

– Al reveire, filh de las Calabassas.

Lo camin virava sec. Èra una dralha de tèrra, e la polsa fasiá una fumarassa darrièr l'autò. La pista rejonhèt la Nacionala en laissant Gòrdias de caire. Dins lo vent caud, fenèstras dobèrtas, lo menaire solitari traversèt de vilas a mitat vuèjas e una Costièra encombrada a la foliá. Prenguèt l'autò-estrada e s'arrestèt dins un grand bar panoramic que fasiá un pont al dessus de la rota. Beguèt de bièra glaçada al gost de persegue en agachant lo flume d'autòs que s'escolava entre doas dogas de garrigas. Après Carcassona, los auratges de fin d'estiu tornamai ennegrèron lo cèl. « Cada jorn la chavana... Deu èstre un pauc aquò, la sason de las pluèjas en Africa... ».

A Mirapeish, dintrèt dins un café sus una plaça enrodada d'arcadas de fusta. Sentissíá lo mond mediterranèu s'alongar. A Foish, dins las carrièras frescas sota las torres, ploviá. Èra pas pus una raissa d'estiu, mas un primièr gost d'auton. S'apèlèt qu'aviá rejonch lo dedins de las tèrras. Seria lèu dins la montanha.

Se mostrar pas tròp... Lo sentiment de jogar lo passatgièr clandestin èra enchusclant. Despassèt Tarascon d'Arièja, e dormiguèt dins l'autò. Al matin, se desrevelhèt dins una val verda, amb de pradas long del riu, de cortinas de pibolas, de grandas avalancadas de pèiras sus las pendas. Se trempèt lo morre dins un gaudre : Arièja. Lo plan parlava d'un primièr ponch

de rescontre aici, a Niaus. Podíá pas s'enganar, las pancartas anonciavan Niaus long de totas las rotas de l'encontrada. Après una bona pojada, foguèt dins la bauma a doas oras. Se'n fasiá pas, èra a son « correspondent » de l'abordar. Las gents s'esquichavan, fasián la vesita al pas de corsa. L'òme desconogut devíá èstre entre los passejaires armats d'aparelhs fotò. Dins qualques minutas, li fariá signe. Passavan per d'embuts estreches. La bauma èra prigonda. Quand foguèt dins la Sala Negra, aguèt freg. L'ombra èra sus el coma una granda ala, e li gelava las mesolas. Se torcèt lo còl per regardar : la vòuta, amont, se vesíá pas. Aqueste còp lo temple èra al dessus de sa tèsta. Sus las parets, las pinturas l'estonèron pas, mas semblavan de li parlar, ren qu'a el : de desenats de bisons empenats de sagetas o retrachats al repaus encoloravan la pèira. Trevèt longtemps las galariás. Quand partiguèt, degun l'aviá pas contactat. A la nuèch, sortiguèt la duveta per dormir dins un prat. Lo papièr disia : « ...a doas oras a Niaus, o l'endeman uèch oras del matin a Lombrivas... ».

Al segond rendètz-vos, èra en avança. Esperèt l'ora de dobertura. Amb los autres vesitaires, seguiguèt lo guida. Encara una bauma. Cada còp qu'un torista parlava a son vesin, o sortissiá una cigarreta, o se gratussava la tèsta, cresiá a un senhal. Mas degun s'ocupava d'el. Al mitan del grop, se laissèt emportar per lo ritme de la marcha. Èra perdut dins sas pensadas e son espèra. Pasmens foguèt entrigat per los primirs dessens. La votz del guida lo pertocava. L'escotèt. Sus las paretz, i aviá totas menas de signes gravats, de noms, de letras majusculas dispausadas en crotz, de colombas. Encara quicòm de ja vist.

– Totes los faidits se refugièron aici, contunhava lo guida. Catars, protestants, rescapats de las guerras civilas... Los Catars, los de la Crosada, los avian enmuralhats per que moriguèsson de fam. La tradicion ditz que pus tard, Enric III de Navarra que venguèt Enric IV de França, laissèt son senh en un canton...

Los faidits... N'èra un, tanben, e sabiá pas perdequé.

« Oblidetz pas lo guida. Gramaci ». Ges de contacte uèi tanpauc. Tornèt a l'autò. Mangèt las provesions qu'aviá crompadas. De l'autre costat del riu, disiá lo papier dins lo sarra-gants : *espolga de Boan*. Tot en acabant de manjar, Pèire-Joan s'avisèt del cambiament que s'èra fach dins el dempuèi la velha. Una compreson qu'aflorava. Çò que preniá fins ara per un tresaur secret, o rescontrava, esparpalhat, dins sos camins. L'itinerari sota tèrra, las pinturas, los signes. Sa « descobèrta » èra pas unica. E l'istòria que viviá èra pas unica tanpauc. Èra sieuna, ni mai ni mens. Una aventura presa dins l'entrebescament de milanta aventuras. Aviá un pauc vergonha d'i tornar pensar : en sortissent de la Porranca, se preniá per un eròi. D'èstre l'amic de Catarina e d'aver traversat lo fuòc, tot li èra degut. A Niaus, èra segur qu'òm lo contactariá tre la primièra ora. A Lombrivas, se carcanhava. La paura aviá remplaçat lo bragarditge. Pas degun ? Se lo laissavan tombar ? Ara demorava lo rendètz-vos de Boan, lo tresen de la lista. I auriá qualqu'un, benlèu. Cocanha. S'èra fabregat de per el un novèl coratge. Messatge rebut, Nogareda !

Lo galavard, lo pan e los fruches, amb l'apètis qu'aviá, se'n regalava. De l'autra man del gaudre, las pradas èran pas ben grandas. De bèlas vacas rossèlas s'i espaciavan. Puèi, après una talvèra de bartasses, i aviá una pojada redda. Demandèt a una bòria l'espolga de Boan¹. Li ensenhèron un caminòl al fons dels prats. Montèt entre los arbres, s'espinnassant als arièges, s'arrapant a las lianas de redòrta per resquilhar pas sus los calhaus banhats. Lo campàs sentissiá lo poiridièr vegetal, las vacas, l'erbum, la patz, e lo temps volatil coma o es dins los

¹ Pour en savoir plus : <http://chateau.over-blog.net/article-ariege-spolgas-de-bouan-113027206-comments.html#anchorComment> ou <http://www.larcat.fr/public/?code=spolgas-de-bouan>

contes. Après una darrièra mata de garrics, foguèt davans l'espolga. Repaire estranh... cruvèl vuège, eiriçat de merlets, encara dreissat contra lo vent. La bauma fortificada se rescondiá contra lo bauç de la montanha, invisibla dempuèi la val, la muralha aviá per pòrge un trauc sens forma. Benlèu las pèiras d'encastre s'èran escrancadas ; benlèu los òmes de guèrra avián fach una breca per agantar los refractaris. Dintrèt e escaladèt los dos nivèls de la cauna, castèl d'estraça per las gralhas. Una cistèrna en cròta aviá servit pendent los sètis ; èra mièg-agrasada e aclapassida. De tèsts de pegals se mesclavan a la tèrra. Lo plan superior èra pro grand ; mas semblava una ratièra, una trampèla sens altra sortida : d'esquina al roc. D'òmes aici s'èran retirats e èran mòrts, secutats e devorits per los chins de guèrra de la Crosada.

Lo sòl èra borrolat, cavat de cròses, eiriçat de montilhas. S'assetèt. Dempuèi longtemps, los cercaires de tresaus avián bolegat la susfàcia a paladas. La legenda del tresaur catar... Après la casuda de las darrièras fortalèssas, vesiá los Bonsòmes caminant la nuèch, amb una caissa, a travèrs las forèstes de Cabardés, d'espolgas en espelugas, vers la frontièra o las ribas de mar. Bèla legenda... Imatge d'un mond que s'espeta, d'una pensada que morís, e a l'ora de disparéisser planta sa grana per de temps melhors.

« Qual es catar, e qual es crosat, uèi ? » demandava una votz dins sa memòria. Èra a l'escòla. Per parlar de la crosada, avián fach un jòc d'estrategia apelat « lo Tresaur Catar ». La conclusion, se'n ramentava (es que qualqu'un l'aviá dicha, o qu'èra escricha dins lo libre ?) : « aquel afar de Tresaur es benlèu ben una simbolica, coma lo Grasal, coma los Dos Principis. Lo tresaur, se pòt que siá pas res d'autre qu'aquela quista, que mena l'imaginari sus las peadas dels Purs... ».

Una man se pausèt sus son espatla.

Se revirèt tot d'una.

L'òme èra sol, l'èr benvolent.

– Sès un amic...

– De Catarina.

– Va plan. Es ieu que debes rescontrar.

– I a pas res de nòu ?

– Los « autres » te cèrcan. A l'entorn de la Porranca, e a Mièjavila. Passarem la frontièra d'aquí tres jorns. Defugís las ciutats. Jòga los toristas. Rendètz-vos dimenge a quatre oras del ser a Andòrra, al *Bar de les Valls*.

Lo tipe ja davalava la muralha. Aguèt lèu desaparegut. Pèire-Joan se despachèt de rejónher l'autò. L'espolga lo macava amb son gost de fracatge e de Causa Perduda.

Defugir las ciutats... Calíá restar en rasa de las tèrras abitadas, se téner sus sas gardas, posar de coratge coma los palmons posan l'aire. Se retrobèt a seguir la rota dels castèls catars, qu'aviá facha d'ans avant. De fortalèssa esclapada en fortalèssa esclapada, se mesclava als caminaires, retrobava lo fil d'una istòria d'exòdi e de resisténcia. A Peirapertusa conoissiá un collega del papet qu'abalissiá d'abelhas al pè del castèl, mas s'acotentèt de trevar las roïnas, amb dins la boca lo remembre del mèl d'arboças. Los auratges de fin d'estiu avián congregat una erba verda sus las emplanadas mòrtas. Las leis de la pesantor semblavan adomergidas ; los murs sens teulissas èran d'arbres de pèira enrasigats dins las rancaredas. La raissa petèt. De ridèls de pluèja espessa. D'un còp foguèt trempe e aguèt freg. Mas demorèt aquí.

*Flor blancha, vermelha, e groja
be'm par la frejura,
qu'amb lo vent e amb la ploja
me creis l'aventura,
perque mon prètz monta e poja
e mon chant melhura...*

Lo cant montava de sa memòria a tròces,
a l'aflat de l'auratge.

Contunhèt sa rota. A Puèg-Verd, montèt
fins a la sala de musica, dins la torre d'omenatge,
ont las tèstas de pèira dels joglars sorrisián al
silenci e als corrents d'aire. S'èra arreatat de
plòure. Une frescura montava. En agachant la
cort granda, somiava d'un fuòc de ramilhas. Mas
uèi n'aviá pas besonh.

*... Podi anar sens vestidura,
nus en ma chamisa,
que fin'amor m'assegura
de la freja bisa.*

A Queribús e a Ròcafichada se sentiguèt dins un
Orient desolat, dins un desèrt d'atura ont lo vuège se
dobrissiá pertot sota los pès. Fasiá d'estibladas de cresta
a cresta. Cromptava per manjar dins los vilatjòts. Dins los
monts d'Olmes, dormiguèt acoconat dins l'autò.
L'endeman, passèt Lavelanet ; prenguèt lo camin de la
montanha, e a un contorn vegèt la figura muda de
Montsegur.

Al Prat dels Cremats, alongat dins l'èrba entre las
campanèlas blavas, agachèt longtemps lo Pog. Ne
sentissiá dins el las vibracions. Bastenda ufanosa
senhorejant la plana ? L'Esperit de la Cima contra l'Esperit
de la Val ? Non. *Lo castèl es pas una ciutadèla, mas una
arca, encalada sus la montanha.* Las aigas del mond avián
baissat, la laissant amont coma après lo deluvi. Quitava
pas d'èstre un ostal de l'aiga e del solelh.

Escalèt lo caminòl. Las gents se tenián als boisses
per montar. Sovent s'arrestavan, bufavan, agachavan lo
vuège s'expandir tot a l'entorn. Amont, sus l'acrin
descapelat de las muralhas, vistalhèt los Pirenèus, grand
tropel entre mar e cimas. Aquò li ramentèt lo Plan de
Sant-Miquèl. Susava, e somièt d'une bona bièra al café del
vilatge.

Quand tornèt davalalar, lo cèl blau anuechava e la pèira èra grisa. Es vertat, se pensèt tot lo mond tròba qu'aquò sembla un batèu. Es una nau facha per lo viatge, per las tempèstas. Èbria, de còps, e de còps endormida dins l'èrba.

Cadun, als crosarnents de sa vida, es un batèu embriac. Un jovent de quinze ans o aviá contat. Las paraulas de son poema, Pèire-Joan se las disiá en davalant del Pog. Vesiá l'eslhauç de sas dents blancas, entendíá sos mots de barrutla :

*O que ma quille éclate ! O que j'aïlle à la mer !
Comme je descendais des Fleuves impassibles,
Je ne me sentis plus guidé par les hâleurs :
Des Peaux-Rouges criards les avaient pris pour cibles,
Les ayant cloués nus aux poteaux de couleurs.*

*Plus douce qu'aux enfants la chair des pommes sures,
L'eau verte pénétra ma coque de sapin
Et des taches de vin bleues et des vomissures
Me lava, dispersant gouvernail et grappin.*

*Et dès lors je me suis baigné dans le Poème
De la Mer...*

*Or moi, bateau perdu sous les cheveux des anses,
Jeté par l'ouragan dans l'éther sans oiseau,
Moi dont les Monitors et les voiliers des Hanses
N'auraient pas repêché la carcasse ivre d'eau,*

*J'ai vu des archipels sidéraux ! et des îles
Dont les cieus délirants sont ouverts au vogueur :
Est-ce en ces nuits sans fonds que tu dors et t'exiles
Million d'oiseaux d'or, ô future vigueur ?*

Al cafè, qualques vièlhs jogavan a las cartas.

– Flors. Lo rei.

– Còpi, e sètz faches...

– Patrona, fai-nos beure.

De maçons amb la salopeta engipada venián prene lo pastagàs après sa jornada. Lo tian deviá fumar a l'ostal, la femna e los dròlles los esperavan. Los toristas sobrevivents de la montada al Pog bevián de chocolats. De joves avián pausat sos sacs d'esquina e manjavan de pan amb de cambajon crus. Dos canhàs dels Pirenèus, menas d'orses blancs bravasses e peluts jogavan a se carpinhar dins lo corredor. Al-dessús del bar, la télé vonvonejava. Fasiá fresquet defòra. L'auton rodava a las pòrtas. Lo pissador èra dins l'òrt, e d'aquí s'entendíá la votz de la mamet e un bruch de caçairòlas. Tot sentissiá l'intimitat de l'ostalada quand lo ser barra las fenèstras e aluca los lums. Pèire-Joan aguèt un langui violent. El èra en defòra del cercle de la lampa. En barrutla, coma lo batèu e coma lo Pog.

Dos òmes, qu'avián l'èr de pastres, s'afrontavan a mièja-votz a una taula del fons. Los entendèt parlar de sòus, de tribunal... L'encantament èra romput. Calíá prene la rota.

Tornèt dormir dins los monts d'Olmes. Al matin, l'aiganha banhava lo tech de l'autò. Metèt un moment a se despegar de sos sòmis.

*Bèl companhon, si dormètz, o velhatz ?
En Orient vei l'estela creguda,
que mena'l jorn, ieu l'ai ben coneguda
e adès sera l'alba...*

Passèt la frontièra de bona ora. A Andòrra-la-Vella, al *Bar de les Valls*, l'òme l'esperava, passèt amb el en Catalonha-Sud. Parlava pas gaire, ofriguèt de cigarretas a Pèire-Joan, lo remplacèt per menar quand foguèt las, aviá l'èr de conóisser d'a fons la rota. Èran partits tard d'Andòrra. Rotlèron una part de la nuèch. Après las rotas montanhòlas, la plana sentissiá la tèrra seca e la mar. Traversèron de banlègas sens fin, de crosadas d'autò-estradas esclaradas per de grands fanals jaunes. Èran a Barcelona. *Es qu'aicí tanben lo perill nos seguís ?* se demanda Pèire-Joan entre dos penequets. Per las avengudas desèrtas, se raprochèron del centre ont l'animacion calava pas, maldespièg de l'ora tardièra. L'òme lo menèt a un apartament de la vila vièlha.

– Vaquí la clau. Aicí es mai tranquil qu'una *pension*. Passeja-te en vila se vòls, mas te fagas pas conóisser. Torna aici cada ser entre sièis e sèt oras. Lluis te va rejónher. Puèi te menarai vèrs Catarina. Men vau amb l'autò. Bona chança.

Lo lièch èra mofle, amb una vana blanca. Pèire-Joan aviá mal dormit dins l'autò a causa del freg. Demandèt pas son rèsta per cabussar dins lo sòmi.

XIV – Carrer Banys Nous

Èra lotjat al centre de la vila. Pas luènh de l'ostal, las Ramblas li agradavan. De bona ora, sus la passejada centrala bordada de renguetas d'arbres e de vias per las autòs, los netejaires lavavan los bards de pèira a granda aiga. Las cabanetas dels floristas, los papagais dins las gàbias dels mercants d'aucèls, la molonada dels magazinas e dels libres estalats als quòsques : tot aquò li èra vengut familiar. Amava de se pèrdre dins la posaraca de las colors e dels movements. L'auton èra bèl, lo solelh destilava una lutz apasimada. Lo matin, fasiá son torn, puèi dejunava : bonhetas, creissants, cafè amb lach a qualque terrassa. Un gost de benaise e de vacances... Après, caminava a l'azard. Començava de se i retrobar dins lo laberint de las carrièras. Primièr i aviá la mar. Al centre de tot, invisibla, se sentissiá darrièr los ostals, a través los mercats, totas las andronas e las avengudas de la vila vièlha i davalavan.

Al pòrt beviá d'orchat, al pè de Colomb sus son pilar mostrant l'America. Trevava los quèis long de l'aiga negra e del barcarés. Se lançava dins d'escorregudas vers las periferias, per de baloards impersonals ont un pichòt mercant de glacets donava sol l'escala umana. Al Nòrd, butava sus lo pargue de l'Universitat e los edificis nòus coma sus l'Ultima Tèrra de la vila. A Monjuich, al Tibidabo, regardava la ciutat d'en naut en virant amb la granda ròda. Sus los Passeigs, entre drugstores, cafès, e bancas de marbre e d'aluminium, arribava que rescontre d'ostals estranhs, ondejants dins la pèira blanca e lo fèrre, animats de corbas sensualas coma los arbres o lo còs uman ; d'ostals de deliri e d'enfància, pionièrs d'un futur ont la vila e la vida saupràn dançar coma la tèrra.

Èra davant un palatz de Gaudí. Tirava camin dusc'als quartièrs industrials, a las banlègas de brica de long de l'autò-estrada. Lo primièr còp, la polsa e los fums lo recacèron. I venguèt puèi sovent, se sentissia ben amb las gents, entre los immòbles, de dròlles jogavan al balon e lo fasián dintrar dins la banda ; remirava las frescas dels murs, las pinturas salvatjas de las barralhas de chantièrs. Cada banlèga èra un vilatge ont, lo temps d'una passejada, trobava sa plaça. Regardava pas l'ora, ni lo plan. Sovent, quand voliá se n'anar, èra perdut. Virava per trobar una boca de metrò e tornava al centre. En sortent de sota terra a l'estacion *Licèu* o *Catalonha*, trobava lo ser tombat. Alara lo temps passava amb mai d'intensitat. La fola e los lums lo prenián dins una ronda muda, a la despachada. Badava davant los mercants forans. Dintrava a l'azard dins los grands magazins, fasiá lo torn dels estancis, regardava los disques, tornava en idèa a 3 Canals, a Mièjavila...

Un jorn, dins la veirina d'una galariá, avisèt de pinturas que lo trebolèron : estampaduras de terra, polvera de movements, traças de sòmis, òcra, gip, colors esquichadas, matèria revelada sus la tela. I aviá d'escrich : *Tàpies*. Se demandèt s'èra lo nom del pintre. La sonoritat li agradava, fasiá pensar als vilatges de tàpia del desèrt...

Amava lo Barri Gotic e sos carreirons plens de pòble. Rodava de la Plaça Reiala, sempre animada de trafegadisses, a la Plaça Sant-Jaume ont a la sortida del trabalh se sardaneja davant lo Palau de la Generalitat. Mas sa plaça preferida èra aquela de Catalonha, miralh de pèira lisa encastrat dins de jardins ont los colombs s'esparpalhan dins lo solelh e ont los passants prenon lo ritme de l'inchalhença.

A la nuèch de còps passava per lo Barri Chinés : voses perfumadas de susor e d'òli fregit, lums violets dels bars americans dobèrts sus las andronas, musica ressèga als jukebòxes, marins de sortida per far tintèina. Èra una jungla de vila, i dintrava coma dins los images repetitius d'un film. Sovent anava al cinema a l'azard de la vila. S'espacejava puèi long dels quèis, per veire los batèus esclarats de milanta vilhòlas. A l'Estacion Maritima, las gents dormissián sus las banquetas, a l'espèra d'una plaça per las Balearas, l'Africa, o lo Levant. Somiava de viatges. S'endormissiá mai quand tornava a l'apartament, cromptava de revistas e las legissiá, a mièjas, en escotant la radiò. Se sentissiá sol. Alara davalava. Anava manjar de causas exoticas que li èran ara familiaras : ensalada de pofres, tapas, calhas a l'escabècha. Fins que li calga esparnhar, que li demorava pauc d'argent. Dins un bar del quartier, « La Barrufeta Fèra », anava escotar de musica de las illas. Los abituaus lo coneissián e l'avián adoptat : emigrats de Caraïbas, musicians que jogavan de còps, joves andaloses venguts cercar de trabalh dins la vila granda, vesins del quartier. Bonas vibracions e bona franqueta. Un ser sortiguèt un pauc empegat, que l'ambient èra estat caud e aviá begut pro de punch. L'endeman, son mal de cap lo tenguèt al lièch dusc'a miègjorn. Aquela rompedura dins

las abitudas faguèt desbondar tot l'amarum esquichat dins el. D'un cap se sentiguèt malurós coma las pèiras. L'euforia dels primièrs jorns aviá fondut. Èra un refugiat, en vacanças forçadas. En residéncia susvelhada. Embarrat dins la vila. I aviá fach fòrça descobèrtas. Mas ara aviá trespasat la susfàcia de las causas. Calíá dintrar mai prigond. Far son trauc per viure aici o tornar dins son país. O pèdre l'estela... Pèire-Joan perdiá l'estela.

Coma vesíá pas res venir, d'unes còps anava pas a l'apartament a l'ora dicha. Un ser, èra assetat sus un banc. Pantaissava. Regardava sens lo veire un jovent amb un walkman a las avelhas que fasiá d'equilibri sus las pèiras. A un moment, los regards se crosèron. L'autre venguèt en corrent. Èra Lluís.

– E ben mon collèga, tombas a pic.

– I èras pas, quand lo tipe me menèt a l'apartament a sièis oras. I anavi tornar.

I anèron ensemble.

– Començavi de trobar lo temps long, a la Porranca.

– E ieu n'ai sopat d'èstre sol coma un peis sus lo gravièr.

Lluís aviá de papièrs d'identitat tot nòus. Los mostrèt.

– T'apèlas Chaminade ?

– Nani... Son de papièrs de fantasiá... Amb aquò soi tranquil. Son ben faches, non ?

Contèt son viatge. En passant per Andòrra, aviá crompat lo walkman e qualques caissetas. A el tanben avian remés d'argent de part de Nogareda. E aviá agut drech a las instruccions de prudéncia.

– Lo tipe m'a dich qu'anariam lèu veire Catarina. Es ton amiga ?

– Oc. O cresi.

– Me plai ben d'èstre aici, amb tu. Sortissèm passejar ?

Demorèron dos jorns de mai a Barcelona. Pèire-Joan repreníá vam. Lo rèire endeman, a sièis oras, l'òme èra sus lo pompidor.

– Amics, partissèm.

Qualqu'un de totjorn preissat, se pensèt Pèire-Joan. Mas l'idèa de bolegar l'electrizava. Quitèron subte l'apartament del Carrer Banys Nous.

L'autò metèt de temps per quitar la vila. Faguèron traucada dins los embotelhatges, sota un cèl de pluèja. Traversèron de vilatjòts ont de porrons de vint litres servissián d'ensenas a las albergas. Puèi la rota montèt. Camps d'ortolhas, tèrras lauradas. Garrigas, sèrras nusas. Èra dissabte : en mai de las autòs, d'excursionistas a pè, sac sus l'esquina, longavan la rota. I aguèt de pins. Puèi de roves. Pus ges de traça de la grand-vila ni de las fumadas industrialas. Dempuèi un moment, ploviá sus lo rèire-país. Èra un mond suau, verd, un pauc malanconic.

– Sèm arribats.

L'autò s'arrestèt davans una Casa Pairal. Un ostalàs vièlh amb de vinhas dusca al pè de la façada e un pargue enermassit. Un vilatge se vesíá a l'horizont, sus un morre.

Montèron. A l'estanci i aviá la cosina amb sos carrèls de color, sa cheminièra, e un cambajon que pendiá de la fusta gròssa. Pausèron las sacas. L'òme sortiguèt una damajana, empliguèt tres veires, ne vojèt un, còp sec.

Èra de moscatèl fòrça sucrat e bon.

– Aicí val mai sortir pas. Es pas coma en vila. Uèi o deman, Catarina vos vendrà quèrre. Ciao.

Se n'anèt. Lluís sortiguèt sos afars.

– Sabes, lo walkman pòt tanben registrar. Vas veire. Enclanchèt una caisseta verge.

La fam veníá. Cerquèron dins los armaris. Doas o tres consèrvas, e lo cambajon penjat.

Avián enveja de causas frescas.

– Vèni, anem cercar d'ensaladas salvatjas ! E visitarem l'endrech. Quand foguèron en bas, la pòrta èra pestelada, las fenèstras grasilhadas amb de barras de fèrre. Remontèron a la lèsta. I aviá una solucion. Estimèron l'a-pic de la fenèstra de la cosina : quatre mètres. Anèron a las cambras, trapèron de lençòls, los nosèron, los estaquèron. E davalèron. Lluís ajudava a la manòbra, sens s'estonar de res. Lo primièr còp, al potz, aviá paur, mas aviá fach lo pas. Ara que partejava

l'aventura de son estranh amic, las causas pus imprevistas li semblavan naturalas.

Lo pargue èra abandonat. Del temps que Bèrta filava, i aviá agut d'alèas ben dessenhadas, un laberint de boisses sota los cèdres, e de banquetas de flors. Semblava lo castèl de la bèla Endormida. Sautèron la muralha. Dins las vinhas, los tordres fasián ripalha. Copèron de rasim blanc. Sus una riba, acampèron de pissalieches, de lacheirons, de tèrra-grèpia, e de doceta dins un ermàs. I aviá quasiment ges de bruch, a despart de qualque autò sus la rota, de luènh en luènh.

– As idea de perqué nos embarran ? Faguèt Lluís.

– Me demandi s'aquò's pas per nos aparar. Sèm en gabinhòla, mas benlèu que defòra...

Èran pas tròp rassegurats. Remontèron. Dedins, res bolegava pas. Tirèron los lençòls e barrèron la fenèstra. Fasiá quasi nuèch. I aviá ges d'electricitat. Trobèron una lampesa de petroli que saquejava las ombras.

Un clap sec los faguèt tressautar. Res que la caisseta que s'acabava...

– Aviái oblidat de l'arrestar, faguèt Lluís. Anam s'escotar.

...*Vèni, anem cercar d'ensaladas salvatges ! E visitarem l'endrech. I anam.*

Brom – Crac. Los bruches de las cadieras e de la fenèstra. Puèi silenci. Lluís anava quichar sus STOP quand ausiguèron la seguida de la benda :

– *Son solets. Esperem la nuèch.*

– *E se la filha arriba ?*

– *Pauses pas de questions. Fai çò que te disi.*

Èra coma una paur que se seriá materializada davant eles. Venguèron verds coma las ensaladas. Los « autres » èran dins l'ostal !

– Lèu, lèu ! Faguèt Pèire-Joan en arrapant Lluís d'una man, e de l'autra los lençòls nosats sus la cadiera. Se sarrèron de la fenèstra. Mas aguèron pas lo temps de la dobrir. La parta badaira de la cambra cracinèt. Dos òmes ne sortiguèron, mans gantadas. L'un aviá un revolvèr al ponh, l'autre teniá un palfèrre e una pelòta de còrda.

Ensajèron de landar, dins una reaccion fòla, irracionala. L'òme armat udolèt un : « boleguetz pas ! » que los copèt dins sa corsa. D'un brandar del menton, los faguèt tornar a la taula. Pèire-Joan espinchèt la pòrta dels escaliers. Èra pas luènh. E entre-dobèrta. Alara foguèt palaficat. Quicòm lusissiá darrièr lo badalh de la porta, un uèlh benlèu e dins lo quite instant, la pòrta se dobriguèt a brand, d'un còp de pè.

Un òme s'avancèt, gisclant dels escaliers. Levèt una arma longa e negra.

Pèire-Joan e Lluís baixèron la tèsta.

Coma dins un ralenti, l'òme tirèt amb son silenciás. I aguèt un bruch mofle : aquel de l'arma ; e un espetar metallic : l'òme d'en fàcia regardava son revolvèr tombat per lo sòl, e amb de terror dins la mirada, levava las mans. Son acolita tanben.

Lo tiraire cridèt darrièr el : *montatz !* Tres òmes sortiguèron dels escaliers. Pèire-Joan reconoguèt aqueles que l'avián agafat dins la Cambra Freja... Estaquèron los dos primièrs marcamals mans darrièr l'esquina, e los escortèron per davalat. Lo cap de banda prenguèt lo temps de sorire, e de lançar coma un adieusiatz :

– Aqueles dos salvatges vos embestiaràn pas pus. Farem cabussar Sunlight Projèct... amb de mejans civilizats...

Rejonhèt en bas sos òmes e los presonièrs. I aguèt un bruch de clau dins la sarralha de la pòrta grossa. Puèi un motor d'autò. Lo silenci se faguèt, prigond coma un gorg.

Lluís e Pèire-Joan avián pus fam. Las ensaladas, en molon sus la taula, semblavan d'aranhassas verdas que fasián sòm-sòm. Beguèron de chuc de fruch qu'avián dins la saca, en fasant mèfi de pas tuertar la botelha sus la taula, coma s'un bruch inconsiderat podiá far tornar lo dangièr. Se pensavan que l'avián escapada bèla. Èran estats la jòga d'une partida entre doas bendas rivalas, mas totes doas enemigas de Nogareda. Èra entrebescat e de mal comprene. Per una galèra, n'èra una. Fugir ? En plen campàs, dins un país que coneissián pas, poirián tombar de la fèbre al mal caud, cabussar dins una altra trapèla.

Aquela fotrala de nuèch ne finissiá pas, amb lo vent sus la teulissa e la pluèja contra las vitras. Levavan la tèsta a cada cracinament de l'immens fustatge. Finiguèron per s'endormir sus la taula quand l'alba grisa se levèt.

-:-

La gròssa autò filava sus las rotas estrechas. Escalava las còstas. Lo motor bramava de tota sa fòrça quand lo menaire retrogradava. Plovinejava. Una mena de bolhon tremolant de vent engolissiá l'aire, la tèrra, lo paísatge. Los arbres èran espelofits coma de tinhassas negras.

Lo bruch regular del frega-glaça ritmava lo temps coma lo resson d'un relòtge de campanha. Èra lo sol element d'òrdre, de calama, dins aquel mond abandonat al desespèr de l'alba.

La filha disiá a l'òme, cada cinc minutas : pus lèu... pus lèu... L'autre forçava l'autò. Parlava pas. Èra tot atencionat a la rota, tibad per devinhar los contorns, per bombar vèrs la montanha. Mas benlèu pensava a tota altra causa.

Lo jorn manjat de pluèja escupissiá sas lusors blancassas dins las èrbas, amorçava los darrièrs fanals. Dins los vilatges, las cosinas s'alucavan una a una. Los ostals ressonavan de voses ensomelhadas. Las familhas s'estalavan a l'entorn del cafè fumant e de las novelas del pòste. L'autò avalava la rota.

Dins las vinhas, los vises tremolavan coma d'enfants, e los tordres venián far rapugas abans vendémias. L'ora incerta èra una bulla de sòm que s'espeta, una sason en desbarruta, un còr de palha que poiriss dins la fanga de setembre.

L'autò arribèt davans la Casa Pairal. La filha e l'òme gisclèron. Fasiá pas freg, mas la pluèja èra d'una tristor desesperada. Se despachavan, tot banhats.

I aviá la gròssa clau sus la pòrta, lusenta d'aiga. La filha la virèt amb lo baticòr.

– Lo senhal...Aquò sembla reglat.

Montèron los escaliers sus la poncha dels pès. Amb eles, una odor de folhum bacelat e de regiscles de vent d'Est dintrèron dins la vièlha bastida. La cosina èra silenciosa. Los dos dròlles, assetats, dormissián sus la taula amb los braces sota la tèsta.

L'òme esperava.

La filha aviá d'esmòu dins son sorire. Son saile regolava a sos pès sus los malons. Las doas tèstas dels pels rases bolegavan pas, ensucadas per la sòm, e las espatlas se soslevavan a un ritme lent. *Atal son vulnerables, se pensèt. An l'innocència. La solucion, se n'i a una, es dins una fòrça encara endormida coma eles.*

Pèire-Joan se desrevelhava. Sortissiá dels mal-sòmis. Sentiguèt una man dins son cotet, aquí ont la caressa es una paraula. Èra una man amiga. Virèt la tèsta doçameneta. Catarina, dins son saile de pluèja, lo regardava. Lo mond tot èra en auton, quitament aquel saile banhat. Mas los uèlhs blaus e los pels fins gardavan

un rebat d'estiu.

– Tombas plan... Soi pas mòrt. Enfin, pas encara.

S'èra levat, la regardava. La pichòta musica del Causse li vironava lo còr.

Lluis dormissiá totjorn. L'òme agachava lo cambajon e las ensaladas, s'apassionava per los clavèls de la pòrta. Après un brieu, prenguèt los escaliers.

– S'avètz besonh de ieu, soi a l'autò.

S'espacèjèron dins la pèça encara a mitat sorna. Se retrobavan. La fòrça que los ligava aviá desenmascat l'ostal.

Quand se tornèron assetar, Pèire-Joan revelhèt Lluis.

– M'as fach una bèla paura... S'estirèt. Sès tu, Catarina ?

– Òc.

– Alara riscam pus res per uèi.

Èra dificil de saber se son fatalisme se mesclava d'ironia. Pèire-Joan prenguèt la bala al rebomb. Ara que las retrobalhas èran fachas, caliá esclarir las causas.

– Verai que ton ostal de campanha es polit. Mas un còp de mai, an mancat nos assassinar.

Aviá parlat d'una votz dura, d'un còp.

– O sabi. Aquò arribarà pas pus.

– Parlas coma se se trachava de lach qu'a versat sus lo fuòc : aquò arribarà pas pus.

Ela disiá pas res, lo regardava, deseparada. Per li respondre, esperèt un silenci.

– Aqueles tipas son ara arrestats. Liurats a la polícia que los recercava per d'autres afars. Son de tuaires.

Restaràn en preson.

– Mas son los òmes de « l'Engenhaire » que li an reglat son compte Los ai conoguts.

– Òc.

– E « l'Engenhaire » es tanben vòstre enemic, non ?

– Los « Autres » an entre eles de rivalitats. Son pas d'acòrdi sus los mejans. Avèm jogat sus aquò. E obtengut qu'esclafèsson los mercenaris que l'un d'elles aviá engatjats.

– Ob-ten-gut ? Mas bevètz lo tè amb aquel brave mond, a cinc oras, amb una nívol de lach, e negociatz, del temps que d'autres riscan sa vida sens saber per de qué ?...

...Tot aquò es plen d'imprevist, e d'aventura : una Bauma a doble fons, un monge que filosòfa sus la cocordas, de velas solaras e de fabricas d'estelas, un ostal perdut ont de gangsters venon reglar sos comptes, e patin e cofin... Me fariá gaug d'o veire al cinemà, mas aquí, es outra causa : una fes nos an volgut rostir, anuèch nos refrejar, lo còp venent serem bolits, o escrachats dins un conquet ?

Se regardavan intensament. Pèire-Joan tafurava amb lo ganivet dels mots dins lo còr de Catarina e dins son quite còr.

– Sès injust, Pèire-Joan.

...Sès-tu que prepausères de m'ajudar, a la Porrancia. Puèi los mercenaris metèron lo fuòc. Nos an vistes, e te seguiguèron... Se t'avèm fach esperar, dins los Pirenèus e a Barcelona, èra per ganhar de temps. Avèm fach un mercat amb los autres.

– Un mercat ? Començava de comprene, e n'èra trebolat.

...Per pas que m'eliminèsson, de qu'avètz pagat en escambi ?

– Avèm abandonat de secrets.

– A prepaus de *Sunlight Project* ?

– Òc.

– Perdona-me. Soi una bediga. Ai un cese coma cervèla, m'encolèri sens saber. Mas ara... riscatz de cabussar...

– Lo Jutjament es dins qualques meses.

– Lo Jutjament ?... S'èra estonat a mièja-votz, amb una bèba.

– Avèm perdut nòstra avança (Se desconflet). Cal capitair, pasmens.

El de sa man recaçava una mosca, e auriá volgut tanben alonhar totes los esglaris. Ne deliurar Catarina.

– I a outra causa : es pas possible que "l'Engenhaire" faga arrestar los dos d'anuèch : contarián tot çò que sabon a la polícia...

– Los « autres » an ges pres de riscas : los mercenaris son estats engatjats per qualqu'un que conoisson pas, per liquidar un òme que conoisson pas, per de rasons que conoisson pas.

– E s'arribam... S'arribatz (sabiá pus cossí dire) tròp tard, una catastròfa petarà dins cinc sègles ?...

– O dins cinc ans.

– Creses pas que se m'explicavas las causas, aquò anariá melhor ?

Sa votz èra tornada doça, sens ombras.

– Escota ne saupràs mai dins pauc de jorns. Carles Nogareda (aviá pas dich « mon paire » aqeste còp) ten a te metre al fil. Se te'n parlavi ieu, veiriás aquò amb los uèlhs de... l'amistat. Espèra un pauc. Atal, se marchas amb nosautres, o auràs causit de per tu.

– Sabes, ... dempuèi lo Castel de Palha, regreti pas res.

Lluis èra en fàcia del grand miralh de la cosina. Del canton de l'uèlh vesia lo rebat de Pèire-Joan e Catarina a l'aurièra de la pèça. De còps capejava per dessus lo cadieral. Lo vam qu'afrontava e qu'unissia Pèire-Joan e Catarina, n'èra curiós e tot estransinat. Mas o fasiá pas veire. De temps en temps, sens quitar dels uèlhs lo miralh, aplatava sus son suc pelat una ponhada d'ensaladas : voliá veire l'èr qu'auria amb los cabels verds.

XV – Luenh de l'estaca

De Barcelona a Tolosa, aquò's long, amb lo trin. Lo camin de fèrre seguissiá la costiera. A Narbona s'enfonzava dins l'espès del país, a través la plana granda. Dins un compartiment vuège, i aviá dos Urons, un grand e un pichòt. Cap rasclat e mina ensomelhada, penequejavan de cada costat de la fenèstra. Catarina los deviá rejónher a Tolosa, ont veirián Nogareda. Pèire-Joan soscava, e regardava dormir Lluís : aqueste èra de plomb, lo tron l'auriá pas revelhat, la serena d'un trin o lo bruch d'un viatjaire dorbissent la pòrta coladissa lo laissavan quiet, e de còps, pasmens, bolegava dins son sòmi o escarquilhava los uèlhs, sens rason. Un instinct de mesfisança remontava de prigond. Una caucavièlha l'ofegava. Benlèu qu'un jorn Lluís contariá son istòria, deviá èstre enromegada.

Fasiá fam ! Pèire-Joan entendiá garolhar son estomac. Avian pus ges de sòus, mas aviá pas volgut ne demandar a Catarina. Òm a sa dignitat. Lo cafè engolit lo matin a la gara de Barcelona èra luènh. Dins lo corredor un servicial tot en blanc passava amb sa campaneta e un carreton clafit de mangiscla e de beures. Mas al prètz d'un sol sandwich, tot çò que demorava de sòus i auriá passat. Caliá gardar al mens de qué telefonar. En mai d'aquò, de viatjaires s'èran estalats dins lo compartiment, e començavan de salsissonar de bon apêtis. Quichava, lo Nogareda, de pas aver pensat a l'intendéncia ! Demorava pus qu'a dormir.

Quand se desrevelhèt, l'auton un pauc neblat s'ensolelhava. Lo camin de fèrre passava sus la talvèra entre plana e còlas. Èra temps de vendémias. Los copaires levavan la tèsta al passatge del trin. Lo vojaire de ferrats alentissiá son movement al ras de la pastiera. De regards s'escambiavan, e ja la scèna aviá desaparegut. Las caras tornavan al nonrés, coma de farfantèlas. Dins un viatge en camin de fèrre, cada imatge es un instantanèu tanlèu escafat. La vida es sorpresa dins sos gestes mendres, e al còp, es pas res qu'un jòc de fum. Gost de libertat e frustracion... *Vivèm dins un trin. Vesèm tot passar a la despachada. E se vòls t'arrestar, te fixar dins un imatge, pèrdes totes los autres...*

Pauc a pauc, quicòm cambiava dins lo camaièu dels verds e la dispaucion dels vilatges. La vinha èra remplaçada per de tèrras lauradas, de grands camps de restobles, de pradariás. Las bòrias de bricas rojas avian de tepa a l'entorn.

Pèire-Joan devinhèt lo morre arbrejat dominat per un obelisc, que l'aviá entrigat, de pichòt. Lo Pas de Naurosa. La linha de partatge entre las aigas de Miègterrana e la Mar Granda. Dins l'encontrada lauraguesa, los inflús atlantics cargats d'umiditat e de perfums d'America venon butar contre los sèrres secs espelofits de lum e de vent. Es una rasa ideala e reala, una confinha magica entre las sasons, un jogador invisible de la Tèrra.

Lo país èra verd de tota sa saba. E totjorn serpatejava dins la campanha la colada verda del Canal de Riquet. Camin d'aiga ombrejat de grandas platanas, amb de luènh en luènh una barca negra.

« Lo canal !... » se soveniá Pèire-Joan. « Nos arrestarem al canal ». Ausissiá la votz de son paire, dètz ans en arrièr.

Èra pichòt, e son fraire encara un nenon. Dins l'autò, tota la familha rotlava vèrs los Pirenèus. Per lo primièr còp, passavan pas las vacanças al Pont ni al Grau.

Avian crompat per manjar a Carcassona, e dempuèi los enfants rondinavan qu'avian fam. Lo paire s'atissava :

– Anam pas sortir la biaça en plen canhard sus lo bòrd de la rota ! Nos arrestarem al canal.

Lo canal, de còps i rotlavan al pè, de còps lo vesian s'alongar darrièr las vinhas. Ges de camin que i menèsse, o alara una pista plena de carrals, e lo paire crentava per son autò. La maire apasimava son mond :

– Aurem d'ombrages... Estatz braves, pichòts.

Mas los pichòts, subretot lo caga-nis, volián escotar res que son estomac.

Enfin trobèron una traucada. Laissèron l'autò. Montèron la riba amb las canastèlas. Aquí, los plorinejars s'arrestèron. Lo pichòt escarquilhèt los uèlhs, sarrèt mai fòrt la man de son fraire. Èran sota una granda vòuta verda, una bauma d'ombrina esbleugissenta de silenci. Los milhons de cigalas de defòra fasián un luènh resson. A sos pès, sota las platanas, l'aiga èra clòta. La riba erbejada se clinava coma una tepa d'ostal fins al camin batelièr. Quina patz de l'estona... Un oasi entre la secada. Un pertus de lutz verda poblat per l'imaginari de l'aiga.

Aquela annada d'ailà, avián vistalhat de païses de pradariás, amb de mofa sus los arbres, de comas de liquen sus las pèiras, e de vacas boniassas que los agachavan passar. En Bearn, s'arrestavan sovent long dels gaves. L'aiga rotlava de còdols, èra clara, e freja per se banhar, quitament en agost. Pèire-Joan se regalava : venent d'una tèrra seca, èra totjorn estat pivelat per las aigas correntas. Dins la montanha, de còps caminava d'oradas per destoscar las sorgas e las fonts. Mas d'ara en avant, ont que siá, los oasis aurián totjorn per el lo gost d'enfància d'un Canal ont las fuèlhas brusisson al mitan de l'estiu.

– Diga, I sèm !

Lluís li bassacava l'espata. Aviá aprestat las saquetas del temps que son companh se revelhava. Quand sortiguèron de la gara, la nuèch tombava. La pluèja tanben. Quin borrolici ! Sus lo quitran banhat, los fanals, los lums, los fuòcs de las autòs se miralhavan. Mescladissa de bruches, balèti dels passants. Lo cèl de la vila èra un dòma negre vagament fluorescent.

Après la seguretat d'un trin, se retrobar dins una vila granda es coma d'èstre garçat defòra d'un ostal. Caminèron un pauc. Mas ont anar ? Creguèron de passar Garona, s'avisèron qu'èra res que lo Canal. Aicí èran a l'aurièra de la vila, a la pòrta, en espèra. Tornèron dins la sala granda de Matabiau.

Comptèron sa moneda. Benlèu poiarián beure un cafè, manjar un morcèl. Mas primièr, telefonar. Èra pas aisit de trapar una cabina liura. Se despacientèron, dintrèron dins un bistròt. Alan Salgàs respondèt sul pic al telefòn. Pèire-Joan li contèt l'afar deis jorns passats, dels Pirenèus fins a Catalonha. Parlava a la lèsta.

– As l'èr preissat. Quicòm que truca ?

– Non... ai pas pus de dardenas.

– Nogareda te despanarà, quand lo veiràs.

– Quora, justament ?

– Aquò, mon paure, ne sabi pas res. Escota : vaquí lo còde per interrogar lo respondeire. Nogareda, Catarina, e ton Grand, an lo numerò. Laissaràn per tu los messatges necites. Se i soi pas, auràs pasmens las entresenhas. E dona ta posicion quand cambias d'endrech.

– D'acòrdi. E tu ?

– Anam lançar una campanha de premsa, amb lo fuòc verd de Nogareda. Tornarai al Bot del Mond. Mas

aqueste còp, se m'agantan, farà de pet.

– Prengas pas tròp de riscas...

Alan riguèt. Èran dins la meteissa embrolha, recuolarián pas. Que que i aja a descobrir, lo descobrirrián.

– Vosautres tanben, fasètz mèfi.

– E la familha ?

– Tos parents te sabon garit. Lo papet los fa pacientar de te veire. Es un campion ! Te fa dire de mandar de cartas postalas a l'ostal.

– D'acòrdi. Deman escrivi... Qué mai ?

– As lo bonjorn de Francesa.

– Candela ? Mas la conoisses ?

– Ai fach sa conoissença. Li aviás degut parlar de ieu, es venguda me veire al jornal. « Avèm un amic comun », me fa.

– E après ?

– M'a dich que devinhava qu'èras dins una garrolha, que voliás ajudar qualqu'un. Èri espantat. Pareis que tos collègas s'estonan de pas pus te veire. Francesa calma las causas, ditz que viatjas. Se n'i a besonh, pòdes comptar sus ela. Las causas s'endevenon : lo papet rassegura ta familha, Francesa ganha de temps amb los collègas, ieu m'ocupi de la premsa. Avètz la dralha liura qualques temps. Mas despacha-te.

– Mas despacha-te de qué ?

– Sabi pas, ieu ... Tot aquò pòt far una bèla escafolhada, se se règla pas lèu. Sèm sus la tintèina...

– Bon. A lèu. Anam èstre copats.

Quand aguèron pagat, demorava de qué beure un còp, pas gaire mai. Tard dins la nuèch, Pèire-Joan tornèt telefonar. Pas degun. Debanèt lo respondeire sens ausir lo mendre messatge. S'aconsomiguèron dins la sala d'espèra, mas après un brieu, un contrarotlaire los sortiguèt. Avián pus som. Puslèu los nèvis. Se prenguèron un banc sus lo trepador de la gara. Per passar lo temps, Pèire-Joan se diguèt d'escriure a sa familha. Coma aviá pas de qué crompar una carta, faguèt un brolhon sus son paquet de cigarretas. Lluis lo regardava far. Li demandèt

– De qu'escribes ?

Quand l'autre li aguèt parlat de sos parents e de son fraire, lo dròlle venguèt soscaire. Semblava de voler que son amic lo questione, lo faga parlar. Pèire-Joan sabí pas de qué dire.

– E los tieus, de parents, ont son ?

Lluis prenguèt son alen. Pèire-Joan aviá dobèrt una pòrta de mai dins la ciutadèla. Al cap de la còrda, davalavan ensems dins lo potz del còr, dins lo sorne de la memòria. Per lo primièr còp, Lluis contèt son istòria. Amb un pauc mens de paur, un pauc mens d'òdi, de la far partejar.

Contèt tot. Dempuèi la debuta.

...Venián de Provença. O benlèu de pus luènh. O sabían pas, qu'èran totjorn estats en camin. Mas en Provença aviaán sas estapas preferidas, coma los marins an sos pòrts : las banlègas de Marsilha, la Montanheta, las dogas de Ròse a Arle, la Camarga e las Santas per la fèsta...

La familha viviá dins una caravana tirada per una vièlha veitura americana. Èra mai qu'un abric : lo fogal. I aviá lo paire, la maire, la mamet, la sòrre pichòta, lo fraire grand, e al mitan, el, Lluis. Viatjavan per país, al ritme de las cabenças. Mas quand arribavan a l'Estaca, o ben dins las sausedas que fan de las bocas del grand Rose un Mississipi, alara apelavan la caravana "l'ostal". Disián qu'èran "a casa". Èra la sason ont trenavan los panièrs. Venián d'una tribú de panieraires. Gardavan de cosinatges un pauc de pertot, èran los membres esparpalhats de l'anciana familha granda. D'autres patricolavan, s'èran lançats dins la ferralha ; mas per aquò caliá viure en gadjòs, se far sedentaris. Qualques uns contunhavan de caminar, fasián los mercats, o

vendían sos panièrs.

Lo paire, de còps, èra pas comòde. Mas amava son mond. Apreniá als pichòts a se mesfisar. Pas a aver paur ! Puslèu a plegar e rompre pas dins lo vent de la vida... La maire aviá d'uèlhs grands, e de gròssas popas ont fasiá bon s'endormir.

Vivián una mescla de lei rufa e de libertat. Lo grand trabalhava amb lo paire, e cercava la practica. Lo pichòt e la pichòta corrián pè-descauç sus los camins de campanha o de long dels escombres, lo sol endrech, de còps, ont èra permés als bomians de campar. Quand riscavan de se pèrdre, lo grand los sonava, los devinhava quand los vesíá pas.

Lluis aviá benleu uèch ans, benlèu dètz. Un jorn de Prima, lo paire laissèt los mistons e lo filh grand amb de cosins que davalavan vèrs Arle : amb la maire e la mamet, deviá anar vendre de panièrs dins los Alps. Los retrobariá puèi a las Santas. En partiguent èra solombrós. Quicòm lo tafurava, un socit o un pressentiment.

Lo rèire-endeman, saupèron l'accident per d'autres viatjaires. Dins la còsta de Mostièrs, èra arribat. Lo vilatge de l'Estela... Marrida manòbra, o quicòm qu'aviá petat. Tres mòrts. La caravana e l'autò s'èran esrachadas en bas de la rota. Amb los cosins, i anèron sus lo còp. Lluis se soveniá de l'enterrament coma d'un mal-sòmi amb totes sos detalhs. Èran dètz que seguissián lo forgon dels mòrts dins un vilatge desconogut. Los tres enfants en tèsta, espelofits, amb de grolas prestadas e de vestits tròp grands. La mesa en tèrra foguèt lèu plegada : òm se desrenga pas per de bomians.

A la sortida del cementèri, los gendarmas venguèron questionar lo grop e prene los pichòts. Èran orfanèls. Los cosins los volián gardar amb eles. Mas s'èran "cosins", o èran pas segon la lei. E la lei es la lei... Lo mal-sòmi contunhava. Preniá ara las dimensions de la vida tota.

En parlant, Lluis virava dins sas mans l'estilò de Pèire-Joan.

A dicha que contava sa vida, traçava un laberint de tencha sus la pauma de sa man.

– Ne'n vesíái pus la sortida...

La Direccion de la Santat Sociala l'aviá fisat a una familha de gadjòs. Un parelh sens enfant, que ne voliá adoptar un. Decidiguèron de li aprener a se téner ben. A reglar totes sos gèstes, totes sos mots, sus de rites e d'interdiches que coneissiá pas. Calíá que rangolisca tot çò que veníá de son còs, de son sang, de sa fantasiá. Mancava d'aire, coma un conilh de camp embarrat dins una gàbia. S'enfugiguèt.

Ragantat, expliquèt que voliá viure amb sos cosins. Mas l'atissament d'un escur fonccionari e la bona consciéncia d'un jutge avián decidit d'el. Foguèt mai liurat a sa familha d'acuèlh. Aquí lo tractèron d'ingrat. Volguèron que se sentiguèsse culpable, vergonhós. Lo mal-sòmi veníá panica.

S'enfugiguèt mai. Se rescodèt melhor. Fasiá d'estòp. Marchava. Preniá lo trin sens pagar. Anèt a Arle. Mas los cosins i èran pas. Aviá tròp fam. Prenguèt de pomas e de mangiscla sus un mercat, e se n'anèt en corrent. Magre coma un estornèl, trantalhant, foguèt lèu ratrapat. D'ara en avant aviá viscut de fogal en ostal de plaçament, e d'escapada en escapada. Dins sa darrièra fugida, èra montat fins al Plan de Sant-Miquèl...

– Se retrobavi los cosins, quitavi d'èstre sol. Ara que soi pas pus solet, vòli trapar lo fraire e la sòrre. Eles tanben son estats plaçats. Sabi pas pus res d'eles. M'ajudaràs ?

Pèire-Joan faguèt de òc de la tèsta.

– T'ai pas embestiat, amb mas istòrias ?

Venguèt roge corna un pebron. Quand qualqu'un s'es fach, per s'aparar, una pelanxa rufa, e que la pelanxa li servís pas pus, sap pas coma far. A oblidat. Lluis èra a reaprene qu'èra pas una bèstia secutada.

Pèire-Joan respondèt pas : aviá pas besonh de dire que que siá. Aviá besonh de res. Just d'èstre aquí. Restèron ansin un moment sens bolegar ni parlar, coma se los movements e las paraulas inutilas avián riscat de dissipar aquela calor mai fòrta que la pluèja e que lo freg.

XVI – Los ramiers dins la vila

Las doas testas rasadas capejèron dins l'encastre de la pòrta. Renat realizèt qual èra après doas o tres segondas.

- Pèire-Joan
- E el, es Lluís. Salut.
- Dintrèron.
- Chut ! Sèm en cavala, totes dos.

Renat èra un collèga de fisança. L'ainat de la banda, al Pont. Fariá pas d'embrolhas. Èra pasmens atupit.

- Aquò va, dempuèi la bauma de la Conca ? Me sembla que i a una eternitat...
- Vos pòdi albergar...
- Pèire-Joan, t'auriái pas reconogut per carrièra Me fa plaser, dempuèi lo temps que deviás venir a Tolosa... Verai, avètz d'embestiaments ?
- N'avèm agut. Mas aquò deuriá s'adobar.
- Bon. Vos fagatz pas tròp veire dins los corredors. Se sortissètz, metètz la clau sota lo palhasson. Ara me cal anar a la fac.

Tot en s'afanant e en prenent sos afars, Renat donava las entresenhas.

- Dins lo placard i a de que far de cafeè. Las dochas son defòra, a drecha. Lo pòste, lo cal brancar. Enfin veiretz ben. Subretot una causa : desrenguetz pas los papièrs sus la taula. A lèu...

Defòra, plovinejava. Èra pas mal de se sentir a l'abric, e gostós de se saupre clandestin. La Ciutat Universitaria del Ramièr, aviá calgut de temps per la trobar. Amb una sola indica : que Renat èra lotjat long de Garona, e que i aviá d'arbres... Avían demandat, caminat. S'èran trempats. Prenguèron una docha brutlanta, puèi s'estalèron amb lo cafè e la radiò, mas lèu s'endormiguèron coma de socs.

Tant que Lluís dormissiá encara, Pèire-Joan s'anèt espacjar. Lo cèl s'acolorava. Aviá arrestat de plòure. D'èstre bastida sus una illa al mitan de Garona, la residéncia universitària donava una impression de retirança e de patz. Pasmens la vila èra a dos passes, de cada man del flume. Sus l'illa los estadis, las piscinas, los bastiments de la Mòstra, vesinavan amb de bòsques espesses. N'i aviá un a costat de la Ciutat. I partiguèt a la descobèrta. La natura en preson, los pargues simetric e cortisans, coma a Mièjavila, li agradavan gaire. Aicí las forèstes èran integradas a l'arquitectura urbana coma un restant de feram gardat dins la memòria de la vila. Aprenguèt qu'un « ramièr » es un d'aqueles bòsques, e que d'aquí veniá lo nom de l'illa.

N'i aviá d'autres, long de Garona : del Ramièr del Bazacle a las selvas vèrs Pinsaguèl e Murèth... A la Prada dels Filtres, l'impression èra vesina. Lo grand terren d'èrba druda longava lo flume, amb de pibolas, de sauses, e de ròsas. I anèt passejar mai d'un còp. I tornèron amb Renat e Lluís, corriguèron dins la prada e mangèron de fritas a la beguda.

Tornèt a la Ciutat dins la nuèch. Tot lo temps de sa barrutla, sa fam s'Èra resconduda, mas ara remontava coma una babaròta. Urosament, Renat aviá portat de viures.

– Pensavi de vos far manjar al Restaurant Universitari, mas Lluís auriá fach un pauc jove per un estudiant... Ai aduch de besucariás de la Cafeteria. Ai l'impression de portar d'iranges a de tipés en preson...

Risián. Parlavan de tot e de pas res. Renat èra pas curiós, pausava pas de questions : èra son biais de veire l'espitalitat.

Pas res al respondeire d'Alan Salgàs. Pèire-Joan rasonava son impaciéncia. Èra empatolhat al mièg del ga. Pasmens... Alan « esperava lo fuòc verd » per una campanha de premsa ; lo papet jogava los mediators : l'un e l'autre avián pro d'experiéncia, per pas s'engatjar sus un tapís de nívol. Devián aver après a la Porranca pro de causas per far fisança a Nogareda. E aquel « Jutjament » ?...

Basta. De causas se nosavan e se desnosavan. A l'entorn d'el. E dins el. Aprofiechar los jorns, avenga çò qu'avendrà ! Se sentiguèt aleugierit.

Amb d'argent prestat per Renat, Lluís anava de-còps al cinemà. Pèire-Joan, el, partissiá a través la vila. Se retrobava dins las carrièras del centre, ont los ostals de brica an d'èrs a l'uncòp secrets e riseires, complices del ciutadin afiscat. Trevava los mercats ont la polalha e los pastissons s'amolonan. S'assetava sus la plaças per regardar la ronda de las autòs.

Al pè de la font godolina, s'encluslava de l'animacion que fa lo torn del quadrant, coma las agulhas d'un relòtge. De-còps butava lo portal d'un ostal ancian qu'una torre subrava ; se retrobava dins una cort barròca enrodada d'escalièrs a balustras, e de mascarons escalprats lo gachavan. Pertot, la pèira e la brica se fasián langueta, dins los ostals, los palases o los immòbles nòus : l'una e l'autra s'apariavan e se recaçavan, coma la carn e l'òs, lo repaus e la saba, coma doas lengas que s'entremèsclan dins las paraulas de cada jorn. I aviá tant de jòcs de corbas coma de jòcs d'angles, e per aquò èra una vila doça. De còps, los quartièrs èran de vilatges familiars. D'autres còps, dins las avengudas en plen bolh, las perspectives monumentalas, l'entrebescament de la fola e de las autòs, l'indiferéncia preissada o la bonomia dels passants, lo gaudi dels jovents que passavan en bandas, Pèire-Joan se sentissiá al còr d'una capitala. Dins las carrièras pedonièras, agachava las botigas, beviá de milk-shakes.

Sant-Sernin veniá rosenc al calabrun. Las teulissas se fasián secar, après la pluèja, en esposcant un restant de neblina. Se sentissiá anonim, emportat per las ondas collectivas. Sol. Mas pas perdut.

L'après-dinnar finissíá. La sortida del trabalh e de las escòlas vovejava per carrièras una preissa novèla. Dins un quartièr de palases roges, dintrèt a l'azard sota un pòrge. Dedins, los bruches èran amortits, lo temps se concentrava e lo silenci fasiá sa musica, coma sota las vòutas del Canal de Riquet.

E las vòutas, aici tanben, èran de brancas d'arbres : las colonas grandas, amont s'estaloiravan en rampalms, las nervuras de la pèira retrasián las nervuras vegetalas. Lo lum èra prim e de totes las colors. Lo floriment dels vitralhs longs donava als murs nuses de rebats de jardins. Los Jacobins...

Dins la clastra, los mòrts dormissían sota las lausas mièg escafadas per los passes, ont èra marcat lo nom de son mestier : fustièr, cordelièr, forneiron... L'autciprés, al mitan, a costat del potz, velhava sus los mòrts e sus los vius coma una candèla montada en grana. Dins las salas en enfilada, de musicaires repetavan per un concert. E una expò de fotòs èra presentada. D'instananeus d'actualitat. Se vesíá de caras riserèlas, de gaminons al trabalh de las fabricas o de la tèrra, dins de païses luènhs ; d'autres s'agromelissían

sota un cèl d'aram, sos uèlhs èran de gorgs de lutz aganida, pròche de buòus giboses, de pichòts matraçats per la fam getavan d'eslhaucos de silenci per delai los continents, en sarrant las mans. Los enfants de las faminas d'Asia, d'Africa, d'America Latina. Los ressons del mond veníán espetar dins l'ombrina al còr de la vila, lavats dels bruches parasits, nuses coma d'aucèls qu'òm veiriá morir darrièr una vitra. Quand Pèire-Joan sortiguèt, aviá la tèsta encluslada.

Caminava dempuèi d'oradas. Se retrobèt dins la prada del flume, radèl d'èrba ont lo bruch de las autòs èra una cataracta. Garona èra son fil d'Ariana. Lo flume donava d'ample a la vila, coma a las pensadas barrutlairas. Los ponts èran de balets al dessús de la ciutat.

Lo Pont-Nòu remirava los quèis bordats de dòmas, de cloquièrs, de façadas de bricas patinadas. Un rescontre d'Olanda e d'Italia. Un ufan mercadièr, e lo plumachon ciutadin de l'ancian País de Cocanha.

De l'autre band de la prada s'estirava lo Pont Sant-Miquèl. Dins l'odor fangosa de l'aiga, Pèire-Joan s'apuejava al parapet per regardar l'illa del Ramièr, per badar los buildings dels quartièrs nòus. En fàcia i aviá lo Triangle Verd, qu'entre las Alèas Frederic Mistral e lo Parlament, ensarra lo Jardin de las Plantas, l'Òrt Botanic, e lo pargue del Grand Rond, religats per de ponts de verdura al dessús de las avengudas. A la poncha del triangle : lo quartier Montoliu.

Un remembre sagnós darrièr los sègles...

*...Lo Camp de Montoliu, lo vergièr perilhós
ont lo sang, los cervèls, la carn, e los braços
son la flor, e la fuèlha, e lo fruch doloirós.
D'aquò mants uèlhs mirables son demorats ploirós.*

*...Lo partatjan lo glavi e lo sang e l'acièr.
L'erba verda i sembla vermelha com rosier :
res i es pres en vida ni liurat presonièr...
Lai fòra, a Montoliu, es lo perilhament
e'l trabalh e la guèrra e lo chaple tenent
e lo fum e la flama e la polvera al vent.*

Al jardins de l'Istòria, los pèges son cremats, negres. Los arbres, eles, gardan pas que la memòria de las sasons. Es per aquò que ne cal dins las vilas, per trasmudar los remembres e lo patiment. Cal d'arbres e de flumes per èstre nòus, a cada cicle...

repic de son pas e agachava son ombra grandarassa.

Aquel ser, telefonèt d'una cabina de l'Illa. Al respondeire, i aviá un messatge de Nogareda : « *Deman divendres a sièis oras del ser, nos vesèm a la placa de Montmorencí* ».

La placa de Montmorencí ? Deviá èstre la plaça. Pèire-Joan cercava sus lo plan de Renat. Vaquí. Carrièra Montmorencí. Mas pas ges de plaça. Lo rendètz-vos deviá èstre al pè de la placa de la carriera. Lo biais de dire èra un pauc esquèr, mas benlèu que Nogareda se plasiá de parlar pas coma tot lo mond.

Partiguèt amb Lluís. Arribèron dins lo relarg dels Ponts Bessons, un quartièr d'espaci verds, d'avengudas largas, amb tres o quatre canals e un èr de pòrt fluvial. Seguiguèron un quei emplantanat. Susvelhavan las placas de carrièras. Pèire-Joan veguèt « avenguda de Berne », e « avenguda de Geneva ». Aquò li ramentava Catarina. Virèron sus un grand Cors que ne'n finissiá pas : lo Camin del Sang de la Sèrp. Lo nom èra estranh. Dins lo dedal de la vila, tot preniá sens. Un jòc de pista. Enfin s'aboquèron a un autre canal. Remontèron entre los ostals. Legiguèron : « Carrièra Montmorencí ». Mas a cada crosada, i aviá las meteissas placas. Quina èra la bona ? La carrièra passava davant un grand bastiment. Al dessús del pòrge, l'inscripcion esquichèt lo còr de Pèire-Joan : « Centre d'Industrias Aeronauticas e Espacialas ». Segur que deviá èstre aquí. D'ont mai que sus la paret èra ficada una placa blava « Carrièra Montmorencí ». S'apuejèron contra un abric de bus. Mas de mond varalhavan, podáin mancar Nogareda. Se tanquèron contra la paret, dreches sota la placa, a dos mètres del portal. Avián d'avança. Esperèron. Cinc oras e mièja. Sièis oras manca lo quart. Sièis oras. Pas degun. I aviá quicòm de mai o de mens...

Entretemps, per una fenèstra, qualqu'un aviá dos o tres còps escavartat la cortina per espinchar. Per la discrecion, èran mal endralhats. Un òme engaravatat sortiguèt. Semblava balançar. Quora vistava los jovents, quora se revirava vers dos òmes en blau dins lo pòrge. Aquò marcava mal. Podiá pas èstre Nogareda. L'òme finiguèt per acostar los dos « espias ».

– Bonjorn. Esperatz qualqu'un ?

Darrièr la cortina, èran ara dos que fasián la gacha. Pèire-Joan d'un còp se sentissiá mecós. E mai encolerat. De que fotiá aquí ? Vesiá Lluís qu'escarquilhava los uèlhs. Se se laissava anar a sos reflexes, anava partir en corrent d'una segonda a l'autra. Pèire-Joan auriá bona mina.

– Vos demandi s'esperatz qualqu'un. Pòdi vos rensenhar ?

L'òme semblava pas marrit. Mandava lo lèc.

– E ben... Òc... Enfin nani... Sèm ben dins la carriera Montmorencí ? Totes, d'un movement lent, levèron los uèlhs vers la placa per verificar l'evidéncia.

Va plan. Calíá jogar sas cartas.

– Devèm veire lo professor Carles Nogareda.

Un extrà-terrestre desbarcant dins lo borlís de sièis oras, e qu'auriá dich « Bonjorn. Veni del Sistèma d'Aldebaran e desiri vos veire », auriá pas fach mai d'impression. L'òme engaravatat venguèt un pauc blavinèl. Nogareda ! Un afar que l'espaurugava, o que lo despavava. Voliá pas n'entendre mai.

– Lo professor Nogareda es pas aquí. Enfin... Soi pas assabentat.

S'afanèt vers lo pòrge, entraïnèt en passant los dos gardas, e desapareguèt dins lo bastiment.

Pèire-Joan e Lluís se despachèron de virar lo canton de la carriera, e sautèron dins lo primièr bus, a la babalà. Se retrobèron dins una banlèga luènha. Anèron a pè al Ramièr, en fasent un grand torn per defugir tot çò que podiá retraire un canal.

A la nuèch, dins la cambra de la Ciutat, èran pas gaire a son aise. Semblavan Bassaquin e Bassacan tornant del mercat la saca vuèja.

– Se sèm enganats, o nos an enganats conclusiá Pèire-Joan. Telefonèt a Alan Salgàs. Sus lo respondeire, i aviá un autre messatge.

– Aicí Nogareda. Nos sèm mancats uèi. Rendètz-vos deman a sièis oras del ser a la placa de Montmorencí.

Aquel, de còp ! Ni lo plan, ni Renat, sabián pas res d'aquela placa. Podiá pas èstre una placa de carriera. Pasmens avian l'èr de lo conéisser, Nogareda, a l'Aero-Espaciala... Nèbla, lum, fum, tau.

– Metam que Nogareda galeja pas, e prengam per basa : « Me soi enganat, e m'an pas enganat ». Doncas cal cercar aquela fotralada de placa.

Se levèt de bon matin. Partiguèt sol en bosca : sentissiá Lluís tròp nerviós. Anèt drech a la Pòsta. Cerquèt de bada dins tot l'annuari. Dins l'après-dinnar, traïnava sens tòca dins lo jardin del Capitòli. Avisèt sus la Torre Granda : « Ofici del Torisme ». Dintrèt. Èra una sala nauta, amb d'oraris de trins sus los ensenhadors, d'afichas d'espectacles, de mirondèlas publicitàrias, de veirinas amb de libres e de plans-relèus. Una videò largava de musica sens chuc ni muc e d'images de l'encontrada. De viatjaires demandavan son camin dins totas las lengas. Darrièr la banca de bòsc cerat, doas joventas faròtas esperavan la practica. Fulhetèt los papièrs de reclama, puèi prenguèt l'èr mai destacat, mai cultural, mai toristic que poguèt, per demandar : « poiriatz m'indicar la placa de Montmorencí ? ». Las joventas s'entre-regardèron d'una mina entenduda. Pèire-Joan sorisiá cortesament, coma s'èra un barrutlamond vengut a bèl espressi de Patagonia per veire la Ciutat, entre autras causas aquela interessanta placa. Mas dins lo fons se sentissiá ridicul. Per de qué las joventas l'agachavan coma aquó ?

– En bas, prenètz lo pòrge grand del Capitòli. Es dins la cort, per lo sòl.

Grandmercejèt e se n'anèt.

« Encara un... » aviá mormolhejat l'ostessa a sa collèga, la man davant la boca. Encara un ?... De qué voliá dire ? Aquel Caramentrant de Nogareda èra benlèu un personatge inventat. Una trufariá que tot lo mond sabíá, a despart d'el... Saique de cameràs de television l'esperavan dins la cort del Capitòli, davant una monaca de cartonalha pintrada – lo filmarián en dirècte, totes veirián sa malparada, e dirián : Ve-lo ! Ven rescontrar Nogareda ! La bona istòria ! Encara un que s'es fach agantar, qu'a fach tot aquel periple per tombar sus Sénher Carnaval ! M'escalassi...

A mitat destimborlat, passèt lo pòrge. Dins la cort, sota l'agach del rei Enric e dels vièlhs Capitòls, i aviá una granda monaca de pelhas sus un carriòl. A l'entorn, una cola de jovents desguisats, mascarats, fardats de blanc, mandavan de farina al morre deis passants. A torn de ròtle fasián de simagrèas sus una placa de bronze alisada per los passes. Sus l'inscripcion, Pèire-Joan legiguèt un nom : Montmorencí...

S'amaguèt dins l'ombra d'una arcada. La banda s'alonghèt, seguida d'una tirassièra blanca. Espièt los escaliers, los recantons de la cort caladada. Quand agachèt mai al centre, i aviá qualqu'un sus la placa. Una segonda abans i èra pas, ara estava aquí, grand, ben mes, las mans dins las pòchas de sa jarga. Coma se la placa foguèsse una trapa e que l'òme ne siá sortit.

Se regardèron.

L'òme s'avancèt.

– Bonjorn Pèire-Joan. Carles

Nogareda...

Mostrèt la placa d'un revèrs de man.

Aviá un grand poder. Mas se'n serviguèt per sosténer la libertat. Alara li copèron la tèsta...

S'encaminèron.

– De qu'èra, aquel carnaval ?

Nogareda aguèt un rire.

– La cort del Capitòli e la placa de Montmorenci son un endrech de bizutatge per las Escòlas, las Classas Preparatòrias... Coma sèm a la dintrada... De còps, los ancians mandan los novels per trapar « la placa ». Es una espròva trufandièra. Lo sens se n'es perdut. O puslèu lo sens s'es desguisat.

Pèire-Joan compreníá ara perquè la joventa aviá dich « encara un ».

– E me caliá tanben far lo bizut ?

Nogareda faguèt una bèba ninòia.

– Nani... l'endrech es central, e puèi ai l'autò al pargue sosterran... De qu'as fach de Lluis ?

– Lo sòni.

– Diga-li de nos trapar al Cafè de las Arcadas.

Se passejèron puèi sus la plaça. La façada blanca e rosenca del Capitòli recampava las darrièras flamas del jorn. Un pichòt vent d'Ocean s'èra levat. Sus los bards lusents de la plaça, una granda crotz roja dessenhava sas arabescas. Lo Sang de la Sèrp al pè dels passants...

– Ièr, vos esperàvem a l'autra, de placa.

– Davant l'Aerò-Espaciala ? L'ai sabut. I trabalhí tanben sus un projècte. I avèm d'aligats, e d'adversaris. L'òme qu'as vist aurà crenat un manipulòli. Ara cal que las gents causiscan. L'engatge es bèl.

Tant que viravan, fasián de torns. Pèire-Joan languissiá de saber. Mas sentissiá que Nogareda lo menariá tot naturalament a las explicas, l'ora venguda.

Lluis arribèt coma dintravan a las Arcadas. Lo grand cafè gardava una elegància un pauc passida, amb de miralhs rococòs, de lums en pamparugas, e de servicials vestits en malmaridats. Lluis prenguèt una copa granda de glacets que mangèt amb gromanditge. Pèire-Joan e Nogareda bevian de bièra bruna, d'irlandesa a la pression, d'un gost de frucha blea e de cendres coma las cosinas d'ostals vièlhs.

– Sabes jogar al castelet ?

– De qu'es aquò ?

– De pichòt, jogavi, sus lo Causse...

Sus lo marbre de la taula, i aviá un pòrta-uòus-durs d'aram, amb lo salieron argentat. Nogareda sortiguèt los uòus un a cha un. Ne faguèt una piramida freula coma un castèl de cartas.

Fasiam un castelet de noses. A dètz passes, un collèga lançava sa notz, e s'agantava ta piramideta e que la demolisca, ganhava tot. Se la mancava, metiá una nose de mai al castelet.

– E puèi ?

– Es atal dins la natura. Per exemple amb los nogalhs atomics... Dins la reaccion, i a liberacion d'energia.

Amb un uòu, bornbardèt la piramida que s'esparrèt sus la taula, totas las closcas escrachadas. Lo servicial espinchava aquel prat-batalhièr sens ausar res dire.

Los òmes son parièrs. Un còp fan, un còp desfan. I a un temps per bastir lo castelet, un temps per lançar sa nose. Cadun son torn. Aquò tanben, desliura d'energia.

– Mas se totes ensems fasiam un castelet grand ?

– S'es ja fach : la Torre de Babel. O alara es coma se i aviá res qu'un sol atòm, espectacular, dins l'univèrs, una sola massa, s'espèrariá aitanlèu : lo Big-Bang.

Desgrulhèron los uòus e los mangèron, en se passant lo salieron. Lo servicial regardava ara la scèna amb filosofia.

– N'i a que gardan son castelet coma un tresaur, e que l'acrisson, sens lo metre en jòc. Las energias s'escàmbian pas pus. Lo circuit calfa. Lo mond es malaut. Es un pauc per aquò que los "autres" e nosautres, nos entendèm pas.

– Dins lo jòc, cossí ajudar ?

– Se tracha pas d'ajuda. L'afar es tieu tanben.

– O veirai se me'n disètz mai. Quora ?...

– Lèu. Anuèch partissèm de Tolosa. Venètz, totes dos ?

– A una condicion.

– Diga.

– Lluis a besonh de retrobar sa familha. L'ajudaretz. N'avètz los mejans.

– Va plan. Fasèm pache.

Tuertèron sos veires. Pèire-Joan auriá jurat que la cara de Nogareda s'esclairava.

Ven, mas en metent sas condicions. E laissa pas tombar sos amics. Sap agafar e sap donar, coma al jòc del castelet. Es el que nos cal.

Prenguèron l'autò al pargue del Capitòli. Landèron dins la vila apasimada per la nuèch. Quitèron lo centre. Entre los immòbles nòus del Miralh, Nogareda engulhèt un camin de tèrra que traversava d'ermasses, de bòsques, de chantièrs. Per aici lo front de la vila ganhava sus lo campàs. Lo quartièr novel acabava de se bastir. Los buildings blancs en bastison èran de grands vaissèus dins la nuèch.

Rejenguèron una avenguda bèla. I aviá de bastiments industrials amb lo sigle de l'entrepresa sus la façada e de tepa davant. D'entrepaus e de remesas enrodadas de camions. De fustatges de fèrre en espèra de sas parets e de talhièrs en construccion ont s'arboravan de gruas. Quasi totes los lums èran amorçats. Un pauc en rèire sobrava un grand dòma traslucid, pus naut que totes las bastendas. Ne sortissiá un rebat de lutz verdala. Se garèron davant, e dintrèron. Sota l'immensa bulla, tot banhava dins la fluorescència verda. Una equipa en blanc trabalhava fàcia als ecrans d'ordenadors. Sus un taulièr cubèrt de cauchoc, una esfèra metalica badava del ventre. Dos òmes gantats tafuravan dins los cablatges electrices multicolors. De plans de circuits integrats èran pausat sus lo taulièr coma de portulans. D'estruments optics èran un pauc pus luènh.

Èran esperats : un òme se levèt e venguèt a la pòrta per sarrar la man dels arribaires. Los autres boleguèron pas de son òbra menimosa. Semblavan de trabalhar sota la mar.

S'avancèron al delai dels taulièrs e dels pupitres. Dins la rotonda esclarada per de fulguràncias doças, coma dins la nuèch de l'espaci, una granda vela molava e flotejava en esperant lo vent. Pèire-Joan la toquèt. Reconeguèt la textura. L'escapolon salvat del fuòc de Sant-Miquèl... La vela solara.

Es lo prototipe. *La Tartana I*. Quand prendrà son vam, es qu'aurem començat de capitar.

XVII – Lo sang del drac

Traversavan un país endormit. La rota encambava las costièras. Darrièr eles, una lusor lachenca laissava devinhar la vila. Qualques oras abans, caminavan dins de carrièras comolas de gents. Puèi èran dintrats dins la Bulla coma dins un sedaç abans d'autres viatges. Amb Nogareda, avián passat de l'autre costat del miralh. Ara quicòm los esperava dins la sornièra, al còr de la montanha. A cada contorn, los pincèls dels fares mostravan un país entremiejat, fach de dolinas e de pendas, de selvas e de camps, amb d'ostals de pèira grisa. Los tressauts de l'autò los bassacavan. Passèron la Montanha Negra, puèi los Sèrres Espinoses florits de pluèja. Un cafè auriá fach de ben. Mas tot dormissiá dins los vilatges e las vilas. I aguèt una rota drecha. La patz del planastèl anonciava la fin de l'estirada. Nogareda alentissiá. Ges de lums : pans de murs mòrts e rocasses usats per los vents ; roïnas desmemoriadas pobladas de bartasses. Un tròç de pista sablada faguèt cracinar las ròdas. S'arrestèron davant un portal e l'esclairòl dels fares semblava dos grands uèlhs. Garèron l'autò dins la jaça. A l'entorn del Castèl de Palha, la nuèch tornèt prene tota la plaça.

L'endeman matin, Pèire-Joan e Lluís foguèron desrevelhats per un bruch luenchenc. Semblava batre dins la tèsta. Puèi tot s'apasimèt dins una nòta de bassa.

– De qu'èra ?
– Mon vièlh, ne sabi pas mai que tu.
– As idèa de çò qu'anam far aici...
– Pardina : veire lo jaç de la lèbre – o lo nis de la sèrp. Per Pèire-Joan, la formula èra coma una devisa, una devinhalha. Risiá.

– Bon. Se cal mesfisar
– Se mesfisar e se fisar. Es tot simple.

Lo fuòc dins la cheminièra de la sala granda. Entre lo temps gris del defòra e las fenèstras pichòtas, los recantons luènh del fogal èran dins l'ombrialha. Pasmens aluquèron pas l'electricitat : atal l'ostal semblava mai segur, intim, un abric contra las tempèstas, una garena entre los rasic, una cambra secreta.

Sus la taula i aviá de cafè e de lach, de mèl, de codonhat, de burre, e un cantèl de pan entamenat. Un festin ! Coma a Mièjavila o al Pont los matins de vacanças. En vuejant sa bòla, ausiguèron mai lo bruch. Regular, ferotge, poderós.

Cerquèron Nogareda dins l'ostal : pas res. Anèron de membre en membre. Tot èra desèrt, coma abandonat. Pèire-Joan engulhèt un corredor. Trantalhèt davant una pòrta barrada. Aviá de vencir una paur, o un remembre. Fin-finala dobriguèt la pòrta, sonèt Lluís, e davalèron dins d'escalièrs que viravan. Arribèron a la cròta. A costat de la cisterna, dins la florina, i aviá una vilhòla pausada sus una laissa. Una ombra boleguèt.

Nogareda s'avançava.

– Avètz plan recuperat ? Vos esperavi.
– Aquò va plan. Mas de qué se passa ? Aqueles bruches...
– An avançat, en bas, dempuèi lo darrièr còp. S'afanan.
– En bas ? Aquí... ont i a los bisons ?
– Non. Al Chantièr del Bot del Mond.

Prenguèt sa pila, los davancèt sus lo relaiet de la cistèrna. Lo seguiguèron. Passèron l'estrech, e après lo recoide, trobèron la gatolha dels cascos d'espeleò. I èran totjorn. Los carguèron. Pèire-Joan clavava lo camin. Mesclava a son present de tròces de remembres sortits d'un gorg de paur e de doçor. Anavan tornar a l'escala de fils d'aram, als vertigis, a la Bauma pintada...

Mas non. Se reconoissiá pas. Montèron d'escalièrs de tuvèl. Escalèron d'avalancadas de gravas. Davalèron dins de gatonièras de tèrra trempa. De galariás se crosavan e se serián perduts als caireforcs sens son guida. De còps Nogareda senhalava de la lampa e de la man un tomple dubèrt : « Metètz ben vòstres passes dins mos passes ». Per saquejadas, lo bruch repreniá. Èra pus pròche. Lo sentissián ara coma un tremolament. Coma una ataca del Mal de la Tèrra. Nogareda fasiá signe qu'arribavan. Aqueste còp, i aguèt coma un tèrra-tremol. La galariá tressautava. De la sospresa, manquèron de tombar.

– I sèm.

Una forca giganta torturava lo ventre de la montanha. Una forca facha de milantas agulhas sus sos nèrvis. « I sèm ». S'esperavan a tot, mas pas a çò que vegèron.

Lo vertigi es un sentiment relatiu. A la cima d'un building de cincanta estancis, o pendolat entre cèl e tèrra sus un rocàs, t'arrapas, barras los uèlhs per retrobar ton alen. Mas una tala desmesura, o una desmesura pus granda, dins un autre element : dins la nuèch, o sota l'aiga, e es mai que la tèrra que te manca ; es l'aire, es la rason. Lo vertigi fisic ven panica de l'esperit, exilh dins lo Caòs. Es çò qu'alara sentiguèron.

Nogareda aviá amorçat sa pila. Sul pic, lo corredor foguèt banhat dins una lusor vaga que veniá d'un trauc dins lo sòl. Semblava una fenèstra, barrada per una grasilha de fèrre. Totes tres d'agenolhons, regardèron. Èran empeirats, Nogareda per l'atencion, Pèire-Joan e Lluís per l'espant de sentir aquel vuège sota eles. En bas, luènh, luènh, d'òmes-formigas s'afanavan a l'entorn de maquinas terralhairas e de camions. A dos cents metres ? Tres cents mètres ? Èran d'insèctes. Sus lo chantièr esclarat per de projectors avian l'èr de preparar l'enterrada d'un gigant.

– An avançat. Pèire-Joan, reconoisses la Cambra Freja ?

– Òc-ben.

– La poiràn lèu emplir, e clavar per sempre.

– Perqué tot tremola ?

– Las darrièras minas. E las maquinas vibratòrias per saquejar lo betum fresc. Una tina betumada de quatre-vint mètres de fons, dins lo rocàs. Un trabalh fòl coma las Piramidas... Mas i a pas ges de cambra pro estanca per la mòrt blanca.

Se'n tornèron. Dins la gatolha, pausèron los cascos. Dins las laissas de la florina, Nogareda boleguèt una pòst.

Sul còp, lo mur de cairons s'escavartèt coma una pòrta. Un pertús esclarat èra darrièr.

– Ajatz pas crenta. Aicí i a pas besonh de pila. E tombarem pas dins de traucs.

La pòrta-paret s'ernbarrèt sus eles. Dedins noliá a pintura, a matèria plastica. Lo gost d'aiga ferrosa de la bauma, lo parfum de mosit de la florina, èran remplaçats per una ventilacion seca. Una segonda pòrta se dobriguèt de per ela quand aprochèron. Cabucèron dins una blancor doloirosa après l'ombriha de las galariás. Sus un dels murs, Nogareda pausèt sa man, palma dubèrta. Lo sistèma verificuèt sas donadas biologicas. Lo mur coladís los laissèt passar e repenguèt sa plaça amb un siblament. Èran dins una sala de comanda. Mas per comandar qué ? E qual èra lo comandant : Nogareda, o d'autres ? La sala èra pas de las grandas. Dos pupitres amb d'aparelhatges electronics. De veiras d'ont rajava una lutz verda coma aquela de la Bulla.

Nogareda s'aprechèt. Quichèt qualques claus. L'ecran al dessus del clavièr se poblèt de formas en tres

dimensions, de fantaumas verdas. Los escapols d'engenhs e d'aisinas se seguissián coma dios un catalòg animat. Una vela se despleguèt, virèt a l'entorn d'un astre, repetèt tres o quatre còps sa trajectòria. Après un instant sens imatge se formèt un objècte cubic vist en plan, en copa, en perspectiva, a mitat enterrat dins la montanha... Benlèu la Cambra Freja modelizada. Puòl l'imatge landava aviat dins de galariás cilindricas, transparentas. Om ne vesia lo defòra e lo dedins, coma dins un riban de Moebius. De tièras de chifras s'estampavan. Lo tudèl se ramifiquèt. Lo rnalhum transparent se colorèt de verd ; un corrent d'aiga avançava dins sas branca. Las chifras cambièron instantanèment. De ponches lumenoses cluquejavan : *PERILH*. Nogareda èra partit dins son viatge d'exploracion amb l'ordenador. Drech davant lo clavièr, semblava un capitani al govern. Amb l'ufana e l'innocècia d'aqueles que jògan amb las profecias dels portulans. Son complet de Tolosa, l'aviá remplaçat per una salopeta blava un pauc mascarada. Atal èra un mecanician e un pilòt que menava sa nau dins lo vuège de l'espaci o lo plen de la montanha.

– Cal anar lèu. An capitat de tapar l'uèlh del temple, an desvirat la sorga principala. La Cambra sera acabada abans lo Jutjament. Quitava pas l'ecran dels uèlhs.

– Alara lo chantièr, es pas un vertadièr barratge...

– Lo barratge es una façada, una masqueta, un aganta-moscas.

– Avètz dich « tomba », « piramid »... de qué i devon enterrar, dins la Cambra ?

– « Los òsses del Drac ». Atal dison. E aquò's aquò.

Se revirèt.

– Una mòrt fossila. Un apocalipsi qu'un jorn s'escaparà per totes los trauca. Agacha.

Enganchèt una clau. Sus la veira apareguèt una carta en relèu.

– Conoisses l'endrech ?

Los bauc, l'encisa, lo riu... èra la Val del Bot del Mond. Dins l'espès de la figura, la Cambra Freja cubica se dessenhèt. De venas d'un roge clar : las sorgas sosterranas, venián batre la cambra coma de corrents a l'entorn d'una illa.

– Ara vaquí las ondadas grandas. Son ciclicas. E lo cicle es mal conogut. Las aigas dels planastèls e de la montanha se recampan, e s'escolan en fonts e en rius. Quand l'arribada d'aiga despassa la capacitat d'escolament : dona aquò. Primera simulacion.

A las venas se brancavan de novèlas. D'unas se coloravan lentament, d'autres d'una gislada. La ròca estanca, figurada en verd, tenia de mens en mens de plaça. Los itineraris de l'aiga se fasián mai sarrats, embarravan la Cambra dins una crespina roja-sang.

– La coloracion se fonça a mesura de l'augment del rag d'aiga. Va del rosenc, clar al porprenc. Ço que cluqueja son los ponches freules de las galariás. Se lo taparàs sauta a aqueles ponches, passam al segond modèl...

Toquejava lo clavier.

– Passi en accelerat. L'aviadesa es multiplicada per mila.

La lucha entre lo flus inacabat e l'inèrcia de la Cambra-fortalesa èra una flama d'aiga, un espetament. La figura tota s'enfuocava de roge. Lo betum rosegat començava de s'estelar.

– Probabilitat d'aveniment : Temps zerò + cinc sègles.

Semblavan d'èstre los agachaires d'un cataclisme sus una planeta luèna.

– Èra lo scenari I. Riscas minimalas. En prenent la resisténcia ideala dels materials de la Cambra, d'ondadas ciclicas de fòrça mejana, e ges d'autre paramètre. La Cambra cedaria d'aquí dètz a dotze generacions.

« *Una catastròfa que deu arribar dins cinc sègles* » se soveniá Pèire-Joan. Alara avia cregut que Catarina se trufava d'el.

Nogareda enganchèt un autre programa. Avia ni lentor ni afan dins los gestes. Ges d'emocion. Mostrava lo Grand Jòc del devenir de la tèrra.

Sus l'ecran, l'espetament en roge e verd se repetissiá, per sequéncias de qualques desenhas de segondas. Los detalhs e lo ritme cada còp cambiavan, mas cada còp la Cambra s'estraçava sota las butadas de l'aiga.

– Grop II de scenari : riscas maximalas. Aquí i a d'autres escasenças que complican las causas. Sabes, l'encontrada cobrí una falha prigonda : una rejoncha de placas de la rusca terrenca. En cas de tèrra-tremol, la Cambra s'escartairariá – mai o mens segon la magnitud. Una magnitud granda aparejada amb una ondata ciclica fòrta, e la Cambra racariá son verin.

– Abans cinc sègles ?

– Aquò pòt arribar dins de sègles, o dins trenta ans, o l'endeman de la mesa en servici...

Lo silenci s'embricava dins las paraulas, coma una quatrena dimension cargada de remembre e d'avenir, de dobtanças, de refut, de vam. Pèire-Joan sabia ara qu'èra pres a fons dins lo corrent.

– Lo poison es pas encara dins la Cambra ! Las gents devon saber !

Sus la veira s'afichèt mai la carta. D'imatge en imatge, s'alargava. Los detalhs s'escafavan, l'escala grandissiá. L'ecran venguèt un tròç de mapa-mond ont Euròpa tenia lo mitan.

– Quin que sia lo moment, o las entremièjas, vaquí la seguida.

I avia un ponch roge sus la carta. Una sèrp de lum se n'escapèt. Primièr èra lentassa, coma se cerquèsse son camin. Nogareda accelerèt l'imatge. La sèrp se colèt dins los rius e los flumes. La lusor rosenca se cambièt en un cluquejar violent de lum blanc. Las sèrps de fuòc se vojèron dins Ròse, e Ròse dins la mar. Totas las montanhas blavas e luenhas que Pèire-Joan agantava d'una sola mirada al Plan de Sant-Miquèl, cramavan ara dins sa vesion, d'una flama invisable. Èran pas de radals violents ni de brasas emportadas per lo vent. Non : una devoracion de la vida dins lo mendre plec e recanton, un enverinar de las cellulas, un encendi sens calor al còr de la matèria.

– La rota dels raionaments seguís las aigas. Dempuèi la Cambra crebada, dessenha la carta en negatiu : sorgents, fonts, rius, flumes. Tota sorga de vida ven sorga de mòrt.

D'una esquichada sus una clau, escafèt lo continent. La carta prenguèt mai de recul. Lo verin passava dins Miègterrana. Lo cluquejar mortal dessenhava ara la còsta d'Occitània. Los corrents batián la mar tota. Miègterrana foguèt conquistada en plen. Las peninsulas apareissian una après l'autra : Italia, Iberia, Magreb, Grècia. E las illas.

– Miègterrana es ara mòrta. Mas es pas finit.

Per l'estrech de Gibraltar, una lenga lenta se desplega, s'avançava en serpatejant vers la Mar Granda, tastava l'aiga abans de i cabussar. Sus la veira la façada atlantica a son torn venia esbleugissenta. En seguissent los corrents, lo veren montava fins a las còstas nordicas.

Europa es una peninsula : sas còstas un còp mòrtas, demòra pas que d'oasisses sus lo continent. De montanhas, embarradas sus sa paura, de planas sens sortida sus lo mond. Lo cancre contunha sa rota. En qualques ans, totas las mars venon dangeirosas. A l'epicentre, la Cambra a tuat o macat tota vida a son entorn.

– De qué comptatz far, ara ? lancèt Pèire-Joan d'una votz soma. Èra una question concreta, freja. Volia saber lo plan.

Nogareda respondeguèt pas. Boleguèt pas de son clavièr. Sentissiá encara trop de colera, d'indignacion, de paura, dins la votz de Pèire-Joan : calia anar pus luènh.

– Pèire-Joan, pensas qu'aquel monde son d'assassins...

– E de qué son d'autre ?

– As rason. Mas son pas piègers que cadun. Anes pas los veire coma d'Engenis de la Malafacha. An paura dins lo negre. Èran macats, pichòts, quand sa maire los potonava pas o que son paire s'enfadava contra eles. Fan

de mal-sòmris. Crentan de morir. Gausan pas gostar l'esbleugiment de las sasons, la simplicitat del viure. Los costejèri : son aisses, cobeses d'argent e de poder coma d'un revenge. Trichan al jòc del Castelet...

Aviá un sorire. Espinchava la veira vuèja. I deviá veire las ombras de sa mementa.

– E aquel verin radioactiu, d'ont lo van far venir ?

– De pertot.

– E n'i a tant qu'aquò...

– Te rementas « los òsses del Drac... ».

Pèire-Joan sosquèt a las legendas, a la Bèstia devoraira sus las frescas de la Porranca.

– Lo Drac es pas nascut d'ier... Nòstre sègle l'a pas inventat. Es fach de las fòrças amagadas : al fons del còs, al fons de la ment, al fons de la matèria. Lo figuravan qu'escupissiá de fuòc. E aqueles que devián manejar lo Fuòc aprenián, s'iniciavan. S'usclavan un pauc las ussas, mas avançavan. A son torn servissián de guidas per los que seguissián.

Mas un jorn creguèron qu'avián encadenat lo Drac un còp per totes. Qu'avián pus besonh de seguir la dralha de sabença. Èran tot-poderoses, podián far saltar la planeta. Al moment de far un pas pus grand que totes los autres, de sortir del vièlh ostal de familha, trencan lo fil d'Ariana. Sciéncia sens Consciéncia, coma disiá l'autre...

– Mas sabon ben çò que fan.

– Res compta pas per eles que de far pus gròs que lo vesin. Un verme de cobesiá li a remplaçat l'arma.

– E lo Drac ?... conoisson los perills, son pas d'aprendisses.

– Se'n trufan.

(Nogareda aviá la votz amarganta e doça coma las agrenas del Causse, quand la gelada a passat sus los bartasses).

...Meton la Mòrt Peleta dins los placards, e se'n corron contunhar sos afars.

– Quora emplisson la Cambra ?

– Dins qualques meses. Se lo Jutjament o decidís. Alara totes las bordilhas de matèrias fissilas, militaras e civilas, tot serà entarrat dins la Cambra Freja. Creson, coma per los Faraons, que serà per l'eternitat...

...Mas los òsses esparpalhats del Drac, se los recampas... Sabes la seguida. Prenon pasmens una precaucion : per pas que las bordilhas amolonadas atenhèsson la « massa critica », qu'una reaccion nucleara s'escaufèsse sota tèrra, de tres parts una del molon sera vitrificada e aprefondida dins lo temple Sud-Atlantic. Atal, en dessota del lindal oficial, çò que sera emmontanhat aici deurà demorar suau, obesir als òrdres dels òmes...

La paraula de Nogareda se brecava d'ironia, veire tuertat trop fòrt, transparéncia d'un còp estelada en mila frachas.

– Mas avètz un plan ! Digatz-o. Nos avètz pas passat lo film del mond que crèba per de dire de romegar sus... sus... sabi pas... sus lo caborditge del monde. O ben ne fasètz una batèsta d'especialistas ? Es pas possible. O cal dire, a tot lo monde.

Pèire-Joan s'emportava coma un vent de sable que descauma las montilhas, que de mar a mar bacèla lo desert, desnuda lo còr sota las àrpias de silícia.

– Alara me creses ?

– O cresi tot. Mas après ? Cossí farem ?

– Soi comés coma expèrt. Dempuèi la debuta. Entre las conclusions, los Estats decidirán.

– Alara poirà pas far aquò.

– Se los « autres » ganhan, i aurà pas de rapòrt Nogareda al jorn del Jutjament...

Repreniá alen. Lo vam de Pèire-Joan lo butava en abans. Anava parlar. Pèire-Joan lo devancèt.

- Sunlight Projèct : es lo plan per contrastar los « autres » ?
- Pas exactament. Es per contrastar *Sunlight Projèct* que lo Plan dels « autres » es estat fach.

Alara, detrás aquela istòria, i a una altra istòria...

- Oc. E i a de Plans dins los Plans.

Nogareda quitèt lo clavier, traversèt la sala. Al fons dobriguèt una pòrta blindada. Apelèt Pèire-Joan e Lluís de la man. Se trobèron dins una sala escura, força pus granda que l'autra. Montèron d'escalièrs que menavan a una cabina de vitratges fumats. En-bas, la sala estava totjorn dins lo sorn.

- Vaquí l'estela, bufèt Nogareda.

Sus una ralha encastrada dins lo betum del pafon, un braç articulat rotlèt per se venir plaçar al centre. Lo braç s'abaissèt. Portava a son pic una copèla. Dos cilindres gròsses de metal, un de cada costat de la sala, mandèron dos rajòls concentrats de lutz roja que se rescontrèron al mitan exacte de la copèla. Nogareda baissava de manetas. Repetèt pus fòrt :

- Vaquí l'estela.

Dins aquela segonda se dobriguèt un rèire-mond capvirat, sens rasas. Entre los dos rais, dins lo vuège, una bola d'incandescéncia sortèt del non-res. La lutz èra tant esbleugissenta, que son blanc absolut pareissiá mandar de rebats blaus. La grana de fuòc creissèt. Venguèt gròssa coma la luna dins son tresluc, de milhons de fes mai lumenosa.

Davant eles, dins lo cèl sota terra ont la nuèch conois ges d'alba, l'òme silencios fasiá nàisser una estela.

XVIII – Arissa e mostarda

La guèrra es per s'acabar. Un vila de prefabricats, de cobèrts metalics. Aicí tres mila òmes trabalhan e vivon. De gardas protegisson la Basa e patrolhan dins lo desèrt tot a l'entorn, al fin fons del continent american.

L'ambient es de fèbre e de vòlha. Los Savis apreparan l'Obra-Grand.

D'unas nuèches, dins una sala enterrada, una còla se retròba. Cadun son torn, passan los braces dins las margas estancas. Manejan la Matèria confinada dins sa gàbia de veire e de plomb. L'activan dusc'al ponch critic. Una tifa-tafa gostosa : s'arrestar just a la rasa ont s'escaufariá la reaccion en cadena. Cadun conois son frejolom dins l'esquina. Apelan lo jòc : « Atissar lo Drac per la coa ».

Un jorn, un dels jogaires es anat tròp luènh. Per arrestar l'escalfament, las margas son incomodas ; dintra dins la gàbia... Ne morís qualques setmanas puèi, lo sang rosegat. Una pèrda menora sus lo camin de la Coneissença. Entretèms l'Obra-Grand es capitat. Lo fruch cornplit. Un còp qu'aurà espetat al jorn, las recèrcas contunharàn per lo far mai bèl, encreïsser sa fòrça. A l'autre bot de la tèrra, l'Obra fa un grand eslhauç, una tempèsta de lum blanc. Hiroshimà.

L'ironia e la crudelitat èran dins lo quite raconte, pas dins las infleccions de l'òme. Reprenguèt après un silenci :

D'annadas puèi, un autre Centre. A l'entorn es pas lo desèrt, mas las selvas de melzes, las pradas escalabrosas de Soïssa. Los bastiments nòus se fondon amb los rocasses d'una sèrra. Ges de secret militar. Soncament « discrecion » e « mesuras de seguretat ». De cercaires de mantuns païses son recampats. Dins los laboratoris, s'opilan per cercar la beluga. Dirlac escriu :

« Quand las particulas se bacèlan e fan nàisser un nogalh de pes atomic grand, aquò's una implosion fantastica dins lo gorg de l'invisible. Los cadenons de la reaccion son aitant de nanas blancas en reduccion : una galaxia concentrada dins una poncha d'espilla. Lo passatge de la fission a la fusion es lo passatge del fuòc de la candela al fuòc de las estelas. Serà necite que lo judici dels umans s'acresca dins de proporcions semblantas ».

Mas la fusion, l'utilizan dins l'espetament de la bomba H sens capitar encara de ne contrarotlar l'energia. Cal trobar lo botafuòc per metre dins las enfèrrias lo Caòs menut ; l'aluqueta per "abrar la fusion", la gàbia per la conténer. Dirlac pensa que los òmes recampats tuertaràn entre eles idèas e intuicions ; que la reaccion encadenada entre los esperits esclairarà la reaccion en cadena de la matèria. Alara los umans tendràn una energia inagotabla, bon mercat, de pertot a posita... Dirlac es mai qu'un baile scientific. Es un Mèstre ; a pesat e comprés. Aqueles que cercan la potènciá lo fan sorire : sap el que lo grum mendre de matèria recèla de potèncias mai grandas que tot çò qu'un òme tendrà jamai. Fa son mestièr e sap los perills. Los cercaires lo respiechan, l'escotan. Amb son nom d'una familha emigrada del Sud, son enfançaa escocesa, son long sejoen en Africa amb Leakey sus las peadas dels primièrs òmes, sas descobèrtas, sos viatges, es un abreujat dels corrents del sègle. Un òme de carisme e de voler, tibat vèrs çò desconogut. Tant que sera aquí per bailejar lo Centre, menarà lo programa, lo qu'a definit amb l'Agéncia Europenca. Mas Dirlac es vièlh. Sap que son temps es comptat. Après el, cossí s'adralharàn las recèrcas ?

Cercaires e tecnicians se desmesolavan al trabalh. Pauc a pauc se formava dins las tèstas e sus los ecrans olografics lo païsatge de l'avenidor. « Fargam d'otisses » disiá Dirlac. « La sciéncia es pas en defòra del mond. Los otisses que farga, teorias o practicas pòrtan la nòstra estampadura. Se sèm estransinats,

fabregarem d'otisses de malur e d'esclavatge. D'òmes res que sabents son d'òmes clucats. D'òmes sapients an bona vista. »

Al Centre viviam ensems, sens ierarquia, coma dins una illa d'Utopia o una Thélème novèla. Mas las tensions creissián sosterranament. Dos òmes s'èran destacats, desbordant de proposicions e d'idèas : C., un grand galapian un pauc fantasierós, apassionat per menar son trabalh tant coma per mossegar la vida, qualqu'un de brillant, freule sens o saber, ninò ; e F., un òme de calcul e de secret, sortit primièr de las pus grandas Escòlas, que semblava d'aver paur dels autres mas somiava de los comandar. Los dos joves sabents èran los espèrs del Centre. Entre eles la camaradariá venguèt malaise, puèi concurréncia. Los dos biaisses de veire, de far, de pensar, congrelhèron dos clans. Pauc a pauc se formèron doas regas per dos projèctes. Dirlac laissava far. Lo brain-storming èra productiu.

C. escapolèt Sunlight Projèct. Dirlac encoratjava tot lo monde. Disiá sas preferéncias sus cada ponch, mas preniá pas partit per l'un o per l'autre. F. contra-ataquèt amb lo Plan Fulgor. Quand Dirlac causiguèt Sunlight Project, C. cresiá que las causas podián s'adobar amb los autres. S'enganava.

– De qu'avián de tan contrari los dos programas ?

– Aquelas fôrças que descobrissiam, *Sunlight Projèct* èra un otís per se las aligar. Las far dintrar dins una tòca larga.

– E l'autre ?

– L'autre ? (I aguèt un silenci, amb una dolor sens colèra).

...L'autre es una arma per las violentar. Un pistolet sota lo nas de las particulas. La sciéncia coma poder sus las causas, sus las gents. Saupràs los detalhs pus tard. Primièr me cal te debanar una istòria...

...Gaire de temps après son Premi Nobel, Dirlac s'anèt repausar al sieu. Semblava que, coma la feruna, sentissiá son ora e voliá morir demièg los bartasses de son enfància. Sus las Tèrras Nautas d'Escòcia, entre la nèbla malva de la bruga e la nèbla blanca del cèl, moriguèt abans l'ivèrn. S'endormiguèt, puèi venguèt freg, doçameneta, coma se son esperit se fondiá dins l'intimitat d'aquela matèria qu'aviá passionadament explorada.

Al Centre las gelosiás e las ambicions se descadenèron. C., sens o voler, se sentissiá butat en avant. Representava la legitimitat de la succession de Dirlac, mas ne voliá ges, èra una tasca trop pesuga, çò que l'interessava, èra de contunhar lo trabalh. Pasmens, per F., èra vengut un enemic.

Un jorn lo toca-senh gisclèt dins lo Centre, vuejèt los laboratòris, los atalhièrs, los sosterranhs immenses ont èran los Anèls de raionaments. Lo plan d'urgéncia. L'accident. Al ser, totes èran giblats per un sentiment de desfacha : atal èran res que d'òmes, que son cocon de sciéncia aparava pas de la dolor, ni de la mòrt. L'accident semblava de renovar l'afar de la Basa americana, mai de vint ans abans : de massas de matèria fissila en manipulacion s'èran embaladas, los braces robotizats, per de rasons mal esclargidas, las avián pas desseparadas. Per empachar quicom de grèu, un dels dos manipuladors aviá dobèrt la pòrta blindada (d'aquí lo toca-senh), arrestat amb sas mans nusas la reaccion, e cremat sa vida davant lo fuòc sens calor. Se saupèt pas jamai se i aguèt aquí un acte d'eroïsme destimborlat, un reflèxe fòl, o quicòm mai. Ni tanpauc per de qué s'èra arrestat lo braç-robòt. Ni se lo responsable de l'experiéncia jogava, coma d'unes o mormolhejavan, a « atissar lo Drac per la coa ». La victima, son assistenta d'aquel jorn, èra tròp tocada per o poder dire. Cremava del dedins. Moriguèt qualques jorns puèi en sarrant la man d'aquel qu'aimava, mut, blanc, e transparent coma una aiganèu. Lo manipulator, aquo èra F. Dins l'enquèsta, desgatjèt sa responsabilitat : « fatalitat - defalhença del material ». La victima laissava una pichòta nina de qualques meses. E un òme desesperat, qu'èra estat fins ara un jove sabent plen d'illusions e d'avenir : C., lo contunhaire de Dirlac...

La parentela prenguèt la pichòta. C. partiguèt per se negar dins lo silenci del Causse, ont aviá l'ostal de son enfança. Aquí demorèt sai pas quant de temps sol. Vesiá pas passar las nuèches e los jorns. Manjava pas. Restava d'oradas, acoconat. Cada gèst li costava. S'afleccionava per l'escuresina. Per lo vuège. Davalèt dins las Baumás coma dins lo quite misteri de son arma. Quicòm se passèt, coma una mòrt traversada e una naissença

novèla. Magre, manjat de barba, febrós, sortiguèt un ser, dins lo vent del Causse. Las estelas brusissían. Vilhòlas fisèlas, l'avián esperat. Lo sonavan vèrs una aventura de descobèrta qu'aviá creseguda mòrta per sempre. Dins la nuèch parpelejanta, vesíá los uèlhs blaus de sa nina e entendiá dins sas aurelhas lo plorar d'un enfant. L'anèt quèrre l'endeman. Èra ara sa rason de viure.

Tres meses après l'accident, tornèt al Centre. Auriá poscut i finir sa vida sens far de bruch, sobrevivent d'una benurança escagassada. Mas trobèt un ambient ni sal ni sucre que lo tafurava. Fulgor, coma totes disián ara, teníá l'empenta. Degun ausava res. Quand C., après qualques jorns, ensajèt de reparlar de Sunlight Projèct, faguèt fogassa. Amb paciéncia, tornèt prene la dralha entamenada. Mas Fulgor expandissiá per lo contrastar un rasonament coma un còp de cotèl : « apura un programa despassat... la mòrt de sa femna l'a rendut fòl, e me'n fa lo repròchi. Lo gardam aici, sèm umans. Mas se d'autres atacavan lo Plan Fulgor, aurián pas coma el d'escusas personalas... ». Alara C. bombiguèt dins l'aiga. Avíá pus res a pèdre. Èra nus e crus. Se sentiguèt pres per la lucha, coma un nadair es pres per la mar : de pès, de braces, de pitre, de morre, cèrca son ritme, trauca las ondas e se servís d'elas, s'aliga als vents e als corrents, se fa peis e vaissèu, pòt pus arrestar sa corsa. La mar faguèt d'el un grand luchaire. En qualques setmanas, aviá reconstituït las equipas, relançant lo programa. Mai de la mitat dels òmes e de las femnas del Centre lo seguiguèron. Sota una aparéncia d'unitat, lo Centre èra una targa, la liça d'un combat. Pus tard, quand los govèrns escampilhèron los cercaires per far grelhar de centres novèls, aqueles de Sunlight Projèct demorèron ligats, escambiavan sas informacions, contunhavan sa tòca. Puèi deguèron s'organizar dins lo secret, per s'aparar. D'autres los rejonhèron. Dins las bolovèrsas tecnologicas, los capviraments del temps, l'escomesa de l'Energia butava lo mond. Coma antan la set de l'aur, o i a pas gaire la set de petròli. Totes èran apetegats d'Energia : los Empèris mondials per encreïsser sa dominacion, l'Euròpa, que se recampava, per passar lo cap de las tempèstas, los païses paures per menar sa barca e avançar. Las descobèrtas de Dirlac e de son grop fasián brilhar les uèlhs dels politics, dels financièrs, dels agents de renshament. Darrìer las masquetas dels mèdias e de las declaracions oficialas, la concurréncia per lo Fuòc de las Estelas fasiá colar d'escupinha, de tencha, e mai de sang. Per èstre lo cap-mèstre d'aquela poténcia novela, l'interlocutor obligat, Fulgor s'èra organizat. Avíá nosat d'aliganças. Èra lèst a tot. O es encara.

– Arribèt, contunhèt Nogareda, qu'un bèl jorn se dobriguèt lo Chantièr del Bot del Mond.

– Mas perqué justament aquil' ?

– D'annadas en rèire, aviái explorat las baumas, estudiant la Montanha e son malhum d'aigas sosterranas. Sens tòca precisa. Un trabalh de fons, un relevat complet. Perqué me plasiá de trabalhar sus lo mieu país, e fasiái l'esperiment de novèlas tecnicas. Dirlac me conselhava. Es en furgant dins sos papièrs personals, après sa mòrt, que Fulgor descubriguèt un doble del rapòrt. Avíá trobat l'endrech per establir lo grand bordilhièr radiò-actiu de la planeta...

– Es alara que lo Plan Fulgor a pres tant d'avança ?

– Mai d'un i tròba son compte. An per eles un programa simple. Redde. Pesuc. Un plan de mòrt. Mòrt fisica, mòrt de l'iniciativa. *Simplas, rejas, pesugas, son las causas de la mòrt. Plegadissas, son las causas de la vida.* N'i a totjorn agut, qu'an paur de çò qu'es plegadís e cambiadís...

Dempuèi nòstre escampilhament, avançàvem coma Penelòpa. Calíá tornar far l'endeman al mens la mitat del trabalh de la velha : laboratoris sabotats, ostals saquejats per de mans anonimas, plans raubats, corrièr desvirat, rapòrt falses mandats a las admenistracions... Los "autres" menavan la guerra. Nosautres resistissiam. Ara sèm pas luènh de la resulta.

– Vesi per qué avètz pas portat tot aquá sus la plaça publica.

– Dins un afar atal, aquel que parla de l'escandal es tan sallit coma l'autre. Pèrd la fisança de las gents. Aurián dich : « que s'adoben... ».

– Catarina es totjorn estada a vòstre costat...

Pèire-Joan aviá una assegurança novela per parlar de Catarina.

– De pichòta, es ela que me donèt lo gost de luchar, de viure. Es estada puèi la pagèla de nòstra empresa. Quand riscavi de virar en redond, de m'enfadar, de venir "rege e simple", la vesiái, la pròva que çò que fasiam èra amb los vivents, èra pas una idea.

E puèi t'avèm trobat...

Nogareda se metèt a badalhar e a rire. Se decontractava.

T'escalustres pas de mon biais de dire... Auriás poscut tot fotre pel sòl, amb ton insisténcia... *Qualqu'un del defòra amb son impaciéncia, son vam de jovent, un regard nòu... i aviá de risca. Mas o caliá. Far rebombar la vida.*

Pèire-Joan se taisiá. Nogareda cerquèt sos mots, o puslèu los pesèt a dicha que parlava.

– Soi content per Catarina que t'aja rescontrat. E per lo projècte... puslèu que de te contar la veritat tre la debuta, valiá mai que venguèsses tu una quita part de la veritat... *Es que per lo projècte, serà una ajuda ? O sabi pos. O pòdi pas dire encara. Mas o cal. Ès ara dins lo projècte.* Aquela darrièra pensada ocupava l'esperit tot de Nogareda. Voliá ara de patz. Aluquèt un glòb blanc d'ont ragèt una granissa de musica.

-:-

- Es verd ! fai tirar... Pòs i anar, as la plaça.

Lluis se plasiá de far lo co-pilòt, mentre que Pèire-Joan farotejava al volant de l'autò negra de Nogareda. Lo mistral e lo solelh d'ivèrn empuravan lo blau del cèl, la brillhança freja de las carrossariás, l'aur salle de las façadas, los uèlhs dels passants. Un pòble preissat animava los trepadors de la Canabièra. Marselha èra un grand corredor de vida e de varalh entre la mar, al Sud, e l'ivèrn, detrás las montanhas. Rodèron dins

tot lo centre. Se laissavan portar per lo flus d'autòs d'abans miègjorn. Se chalèron del forfolh dels barris vièlhs, se perdegueron dins las avengudas grandas. De còps s'arrestavan per caminar, o dintravan dins un bistròt per beure quicòm de caud. Sus las carrièras tombavan de pacas de vent coma de pacas de mar sus un batèu. Virèron a la gara Sant-Carles sens trobar per se garar al pè dels grands escalièrs.

Engulhèron lo Cors Belsunce. Aparquèron la veitura pròche de la Pòrta d'Az-Ais, gròssa Mamà assetada sus son tafanari al mitan dels mercants e de las tièras d'autòs. Cerquèron per manjar.

– Conoissi quicòm, faguèt Lluis. Tot caud, pas car. Arissà e mostarda.

Mangèron de brochetas amb de pebrons fregits e de fritas, a una de las botigòlas del Cors. « Arissa, o mostarda ? » demandava lo jovent a cada client. Lo piment rescaufava e donava set. Beguèron de tè dins un cafè arab. Barrutlèron dins lo quartier, ont se vendon totas las mèrças de

Miègterrana, e s'entendon totes los parlars de Levant. Aprofiechèron, en fàcia, lo confòrt aseptizat de las galariás comerciantas al Centre-Borsa. Davalèron entre los murs grècs. Prenguèron lo metrò e anèron far los badaires davans los batèus del Vièlh Pòrt.

Lo mistral fasia dindar los fèrres dels mastes coma los cascavèls d'un tropèl. Pèire-Joan reulava sa mòstra. Devián veire Catarina a tres oras. Èra èbri de vent, è prèst a volar coma las gaviòtas. La trobèron coma previst, tota sola sus un banc, al pè del Fòrt Sant-Joan.

S'èran pas vistes d'un mes, e semblavan de s'èstre quitats la velha.

– Aquò creis, as pus lo pel ras !... Èra riserèla. Parlèron un pauc, puèi regardèron l'espectacle del barcarés.

– Catarina, aquò te fa pas somiar de viatges ?

– Si. E justament, vos meni en batèu. Enfin es un biais de dire... I anam ?

Al pòrt devián recuperar un mandadís per Nogareda.

Se garèron a la Jolieta, ont las grandas façadas son cara als quèis. Los batèus mercants a l'estaca dançavan sus una mar bolegada. Lo balèti de las gruas e dels camions fasiá coma un film mal sincronizat

: lo mistral emportava los bruches e los cracinaments e de còps los remplaçava per de ressons esquèrs. Pèire-Joan sentissiá quasi fisicament l'estrifadura entre la tèrra fèrma e l'aiga : un breçament saquejat, una languison que va e que ven ; los ostals grands o negres, quasi totes de sètis de companhiás de navegacion, semblavan s'embarrar dins son lorditge, son enuèg, coma o fasiá lo pont de l'autò-estrada vesina, per de dire de pas se laisser embelinar per los serpatejars de la marina... La votz de Catarina lo tirèt de sa soscadissa.

– Deu èstre lo cargò grèc, ailà. Agachava sos papièrs, puèi la proa del cargò per destriar las letras elenicas. « Es aquel. Lo Kelenòs ». De la cala dobèrta coma un ventre las gruas montavan los contenadors metalics grands coma de vagons de trin. Los descargaires estacavan los sartis e guidavan la manòbra.

S'aprobèron per espinchar e per s'entresenhar.

Los contenedors de Nàpols serán per deman. Uèi anam acabar jornada...

Caliá esperar tota la nuèch. Demorèron aquí, un pauc gòbis. Lo solelh d'ivèrn trescolava. Los descargaires se n'anèron lèu. Demorèron sols al ras deis contenedors. Avisèron pas l'òme que, darrièr un fenestron, quitava pas de los espiar.

Un jovent s'avancèt que s'espacejava. Avia una parcà blava, la pèl moreta, de trenas rastàs e un sorire que fasia calor al pitre. Parlèron. Après cinc minutas se retrobèron totes dins la cabina pichòta amb un lièch, una guitarra, un pòste-manhetò espetaclós, de posters d'illas sus las paretas de metal ribletat. 'Mòdo èra de l'equipatge del Kelenòs. Un contracte d'un an.

– Partissèm del Pirèu, e fasèm d'escalas un pauc pertot. En mar, aquò's pas la jòia : lo trabalh, un grand vuège, la solesa.

'Mòdo sabia que lo vuège de la mar, o lo vuège de las causas, es a cadun de se'n far amic, luòga de se n'esfriaire. O disia amb sos uèlhs de bauca e sa votz planièra. Passèron la nuèch a charrar e a viatjar sus la musica. L'endemà, Pèire-Joan donèt a 'Mòdo son adreça a Mièjavila.

– Quand as acabat, passa me veire !

Li semblava ansin de mandar un cordatge per agantar un batèu que passa. A son còs aspirat, ailà, per lo laberint sota la montanha, volia donar tanben lo rèire-país de la mar. Se desseparèron a las albas. 'Mòdo los assabentèt, al darrièr moment :

– Aquel contenedor de Nàpols a l'èr de n'interessar mai d'un... Ièr i avia dos òmes que parlavan amb lo subrecarga. Volian saber quand lo sortiriam. Tot aquò me regarda pas, mas fasètz mèfi. Ciao.

Pèire-Joan, Catarina e Lluís se lo tenguèron per dich. Sus lo quèi, esperèron los descargaires. La vida mostrosa de las gruas se ranimèt. Devèrs miègjorn, lo contenedor èra sortit. Lo seguiguèron als entrepaus. Signèron de papièrs, e fin-finala forguèron dins lo còfre de l'autò una caissa cerclada de fèrre, pesuga, escricha en Italian amb de letras negras.

Se n'anavan de la Jolieta. Al moment de desmarrar, se veguèron seguits. Dos òmes en autò. Catarina menava. Virava e fasiá de torns per los perdre. Prenguèt e quitèt tres o quatre còps l'autò-estrada. Los veguèron pas pus. S'endralhèron sus la rota entre mar e montanhas. Arribèron a l'Estaca.

Calanca, banlèga, e vilatge, l'Estaca fasiá la vòta per lo temps de Novè. Lluís èra segur de pescar quelques novèlas de sa familha. Partiguèt sol, tota timiditat esvalida, per parlar amb los forencs.

Pèire-Joan e Catarina barrutlèron dins la fèsta. Las colors jordanièras, los fuòcs parpelejants, los bruches e lo vent, se'n comolavan. Lo ligam entre eles se fortificava al delai dels monds sorns e dels dangièrs partejats. Podian ensems far de causas tant ordinàrias e tan magnificas coma de beure un cafè, de tirar los balons dins una barraca, de se demandar s'avian pas freg...

En passant davans un mercand de jornals, veguèron los titols gròsses del *Diari*. Lo cromptèron. L'en-tèsta èra sus tres colonas a la una : « Chantièr del Bot del Mond : la Mòrt Enterrada ». En pagina segonda, l'article èra signat Alan Salgàs. Aguèron un pressentiment. Se revirèron. Los dos òmes de la Jolieta... S'afanèron. Los autres tanben. Ziga-zaguèron dins la vòta. Avisèron Lluís que charrava amb un vendeire de chichís.

– Zo, los autres nos seguisson... Cal córrer.

– I a un endrech per se rescondre.

Landèron darrièr Lluís. Rejenguèron una barraca granda amb de personatges de cartonilha pintrats sus la façada. Revertava un carri immens de carnaval. Lluís levèt un pan de tela al canton de la barraca. Foguèron dins un pertús negre, caud, ont venian morir los bruches del defòra.

– Aguetz pas paur, sabi lo camin.

Dins la sornura seguiguèron una palanca de fèrre. Un corredor montant. De rebats de lutz verda esclairavan una vòta d'arconcèls, coma dins una bèstia gròssa que los auriá engolits.

– Marchatz sus los bòrds, pas sus las ralhas.

Clica-claca, clica-claca, clica-claca...

Un drac sortissiá del contorn, un mostre saurian pesuc. Entre sas dents, una flama bleuja. Al còp, una grasilha de fèrre tombèt de la vòuta. Darrièr eles, un bruch de passes sus la palanca. Los secutaires. E en rèire-fons creissiá un roncament metalic, coma aquel d'un trin. Èran crocats. Lluis passèt davant la flama ; lo Drac li faguèt pas de mal. Puèi cerquèt quicom dels uèlhs, e quichèt una pedala sus la ralha. La grasilha remontèt. Entre que foguèron passats, la grasilha retombava. Corriguèron. Alara foguèron rejonches per lo bruch. Pegats a la paret de tela, venguèron passar un vagon descobèrt ont qualques caratges esclarats de lum verd los regardavan amb la petòcha. La palanca virava e se perdiá dins de laberints. De còps la penda èra rossa ; montavan coma a una escala. De mòrts-peletas richonejavan en gisclant de l'ombra puèi s'esvanissián. De ratas-penadas de las gròssas davalavan d'entre los arconcèls sens cridar mèfi e grafinhavan las tèstas. De còp en còp passava un vagon vuège. Mitat-espaventats, mitat-joioses coma dins un sòmi ont tot pòt arribar e ont tot se trasmuda sens relambi, se tirant per la man, s'apiejant a de decòrs pintrats que de còps s'escamotavan, s'arrestant a ras d'un trauc o s'aplatussant per laissar passar los vasons, avançavan dins la Bèstia gròssa. Lluis sabíá totas las trampèlas. Viravan en redond. Perdián puèi retrobavan lo resson dels passes – tac-tac-tac-tac – sus la palanca. Avián las gautas en fuòc. Subran, dins un crit de serena e d'udolaments de sintetizor, traversèron una selva de trèvas moligassas e banhadas coma de medusas, e sortiguèron a l'aire, sus un pompidor clafit de neons de musica e de gents. Restèron ensucats una segonda. Sus l'entrada èra pintat en letras bèlas : « trin-fantauma ». Lluis faguèt un bonjorn a la gròssa femna que vendíá las bilhetas. S'encorriguèron. En se revirant avisèron a dètz mètres del sòl, dins lo castèl de fusta e de carton-pasta, los dos òmes que bracejavan dins un fenestron.

La caissa èra totjorn dins lo còfre. Prenguèron la veitura sens demandar son rèsta. Seguiguèron l'endrechièra de l'autò-estrada e rotlèron dusc'a Mièjavila. La corsa fòla los aviá embriagats. Parlèron pas d'un moment.

– Urosament que conoissiás l'endrech, faguèt Catarina.

– Oc... lo conoissi ! Sabètz pas ? Mon fraire a demandat per ieu i a qualques meses, a de forencs, me o an dich.

– Alara los as retrobats ?

– Pas encara, mas ai una pista.

Quicòm se nosèt dins lo còr de Pèire-Joan. Venguèt l'ostal, la familha, son fraire a el. D'un còp, aviá besonh de los veire. *Es pas l'enveja d'un enfant que volonta lo caud del fogal, mas outra causa.* Son abséncia de quatres meses èra pas una fugida. Ni quitament una aventura. Èra son entrada dins la vida. Quand tornariá al pòrt, seriá coma un marin que ara sap viatjar.

Se virèt.

– Ara que tot es dins lo jornal, aquò va far de belugas... Lo trin-fantauma en grand !

XIX – Ont se parla encara de cocordas

Arribèron sus lo Causse al calabrun. Dintrèron dins l'ostal atentius e preissats. Espèra tibada. Silenci. Lo fuòc cremava dins la cheminièra. Cridèron Nogareda. Cercavan secretament un drama. Coma anavan als escaliers, vegèron que la pòrta « d'en bas » èra badanta. Nogareda la laissava jamai ansin quand èra sol. Se regardèron. Capejèron per la pòrta, e en catonejant davalèron. Mèfi... A comptar d'aquel moment, tot se passèt a la lèsta.

De rebats de lum venián de la bauma. D'esposcs esbrilhausants viravan, ressautavan sens logica. Un garri-babau de sota terra. Puèi de bruches estofats quand tibèron l'aurelha. Pèire-Joan pensèt a de gents que se batián dins un ostal, fasant gisclar per las fenèstras de tròces de terralha lumenosa. S'aplantèron al mièg dels darrièrs escaliers. Una ombra corriguèt vèrs eles. Nogareda. Amb de signes los faguèt avançar dins la florina, en passant lèu-lèu davant la bauma que se dobrissiá a man drecha. D'ailà veniá tot lo çaganh. Pèire-Joan creguèt que passava un ridèl de fuòc. Dins la gatolha, s'amaguèron darrièr las laissas. Los rebats venián morir a dos o tres mètres sus la ròca umida, coma de lacas d'aiga-lutz. Nogareda s'avancèt pivelat vers lo pòrge de la bauma. Pèire-Joan lo seguiguèt. Çò que vegèt lo faguèt dintrar dins l'espavent.

Tres òmes corrián. Una segonda, lo dròlle creguèt que fonçavan vèrs la sortida, e recuolèt. Mas non. Landavan contra las parets. De moscas presonièras, se tuertant contra las vitras. N'i a un que teniá una mitralheta. Los dos autres avian un sacòl a la bricòla. Se prenián los pès dins los traucs, dins las pèiras. Arpatejavan per pas tombar. Cridavan, parlavan sols, renavan, coma de calucs encabanats. Se destriava pas res de sas paraulas. Tot a l'entorn, de personatges inquietants naissián de l'ombra e se tancavan aquí, per barrar la fugida. D'ont sortissián ?... Avián los gèstes lents, segurs. Una aurà de lum los acompanhava. D'aquí venián los rebats. N'i aviá res que tres al còp. « S'« amorçavan » lèu fach quand un fugeire recuolava, per li venir copar lo camin un pauc pus luènh. Avián ges d'arma. Mas semblavan sens pietat. Inexplicablament, res que de los veire, los tres òmes cabussavan dins la terror. Pèire-Joan se pensava : *Es una trevança, quicòm que se passa dins lo cap tant coma dins la realitat.*

La scèna se raprochava del pòrge. Coma un mal-sòmi que s'encarrèla vèrs sa fin. L'òme de la mitralheta se trapèt davant un garda novèl. Mas aquel èra son besson, son doble, son autre el... La ràbia e lo desesper lo bassaquèron. Tirèt a la mitralheta. Tot un cargaire. Lo Doble trantolèt. Mas tombèt pas. Lo sang li colèt per lo nas e la boca, sos uèlhs s'agrandiguèron. Se torçiá. Mas tombava pas. L'òme de la mitralheta foguèt baug. Escampèt son arma e gislèt vers lo pòrge en udolant. Los dos autres passèron davant el e engulhèron los escaliers. Quand sortiguèt a son torn, a la corsa, freguèt al passatge Nogareda e Pèire-Joan. Aguèt coma un eslhauç de luciditat. Fonçèt. Sens saber coma, Pèire-Joan li mandèt una nhòca de costat, amb un copa-camba. L'un sus l'autre redolèron per lo sòl. Mas subran, tot foguèt negre. Los darrièrs gardas avián desaparegut, e amb eles las clarors. Dins l'òme que se batiá, la paur repreguèt lo poder. Laissèt Pèire-Joan e a palpas montèt vèrs l'ostal. Après qualques minutas, ausiguèron lo bruch d'una veitura fòla que s'alongava dins la nuèch.

– ...Avètz fach la conoissença dels Gardaires.

Nogareda rompiá lo silenci, ara qu'èran davant la cheminièra granda.

– Sus lo còp, cresiái d'òmes vertadièrs. D'ologramas ?

– Oc. Cadun i vei çò que crenta, çò que rescond.

– Coma ven que los recontrèri pas, lo primièr còp ?

– Sabes, as d'ostals ont es escrich : « Se venes en amic, sès lo benvengut. Se venes en enemic, passa ton

camín », o quicòm atal. Aicí es pas escrich, mas fonciona d'aquel biais.

(Lluis se calfava, disiá res. Catarina ni mai, que regardava la scèna coma se l'aviá ja viscuda, o prevista, o sabuda : *son paire donava a Pèire-Joan las claus del domèni sosterranh. Cada jorn ne donava una. Uèi, aquò èra la clau del sistèma de seguretat. Un ponch de non-retorn*).

– Lo sistema destria las intencions ?...

– O, legís pas dins las closcas !... I a d'odors, d'alenadas, un ample mai o mens grand dels movements, de biaisses de caminar, una susor sus la pèl o de cambis de calor, mila « signes minimalis » que dison las emocions e las pensadas. Los òmes, conscientament, i son gaire sensibles. Mas las bèstias, si. Una bèstia sentís se vas vèrs ela amb ostilitat, amb paur, o per far pache. E ben lo sistèma reculhís aquela mena de donadas. Ne fa lo tractament. Se qualqu'un ven per cercar garrolha, los gardas se tancan sus son camín. De projeccions olograficas tot de long de las galariás.

– Mas semblavan vivents... Vòli dire... semblavan de reagir als movements dels autres... E lo Doble de l'òme...

Nogareda bolegava la brasa amb las mochetas. Preniá son temps.

– Son res que de miralhs. Se qualqu'un ven en patz, lo miralh serà transparent, e veirà quitament pas de miralh.

– I a res que vos, que los gardaires espròvan pas...

– Quand montèri lo sistèma, gaire après la mòrt de ma femna, ... (anava contar quicòm del passat. Copèt lo remembre). Non. Los Gardaires existisson per totes. E mai per Nogareda. S'un cop veniái dins las baumas amb de vesions destimborladas, los miralhs me las lançarián al morre. Poiriái pas passar.

– E l'òme qu'en tirant sus un garda se vesia morir ?

– Suspausi que son asirança s'es mudada en paur. Lo Gardaire s'es servit d'aquò.

Pèire-Joan sentissiá coma una pietat per los òmes preses dins una tala trampèla. Mas èra admiratiu davans lo procediment : *Contrastar l'ataca amb la quita fòrça dels atacaires...*

– Suspausat ? Mas sètz pas vos qu'avètz programat lo sistèma ?

Nogareda disiá pas res, l'agachava. Pèire-Joan s'avisèt de la clartat de la responsa. Lo sistèma, de longa, melhorava lo programa, l'adaptava...

– Avètz capitat... Fargat l'intelligéncia artificiala.

– Se'n parla coma d'un mite. Un moissal, o una ratapenada, o res qu'una cellula viventa, es pus intelligenta que totes las maquinas. Dins lo sistèma, los circuits integrats son faches de proteïnas, las "bricas" de la vida. Aquò nos mena un pauc pus luènh. Mas demoram de mestierals. Puslèu que d'intelligéncia artificiala, val mai parlar de logica processiva.

Sabes... L'espetament de las estelas, l'istòria de la vida, la ment de l'òme : es metamorfòsi, mudason, dança dels elements. Tot es procès. Lo quite univèrs n'es un. L'estabilitat es pas qu'illusion, agach arreatat un momenton. Se viviam una jornada, coma los efemèrs, veiriam las flors coma etèrnes, los plects del miralh de l'aiga coma de lents plegaments geològics... Se viviam de milions d'ans, veiriam las montanhas nàisser e s'aplanar, coma las nívols s'estiran e cambian de forma. Lo mond es processiu. Alara per de qué pas nòstra logica ? A partir d'aquí, debanèri lo cabedèl.

Dins lo temps, quand volián donar una leiçon a qualqu'un d'un pauc tròp fièr, prenián una cocorda. La curavan, fasián dos traucs per los uèlhs e un per la boca, metián dedins una candèla. Quilhada sus un pal amb un lençòl a l'entorn, fasiá una bela trèva. Lo bragard de l'endrech, aquell qu'aviá tot fach, tot vist, e que voliá tot comandar, los joves l'atiravan al canton d'un bòsc. Aquí i aviá la cocorda de luna. Lo tipe agantava la petòcha, s'enfugissiá. Corris encara... Tot lo país ne'n risiá. Avia quitat d'èstre un perill. Digam que mos gardaires son de cocordas, mas de cocordas processivas...

Bevián ara de cafè ben fòrt, davant lo fuòc. Se remetián de sas emocions, e Pèire-Joan de sos blavairòls.

Avián davalat la caissa d'Itàlia e contat a Nogareda tot lo Sant-Pelau marselhés. La situacion apareissiá clara. Los autres durcissián la guèrra en represalhas après l'article d'Alan Salgàs. Los tres òmes de totara, aprofegant l'abséncia de Nogareda, avián explorat pendent d'oradas las galariás. Sens trobar la Bauma dels Avis ni lo laboratòri. Mas avián agut temps de saquejar las installacions de mesura e los captors, de trencar en mai d'un endrech lo malhum de las filandras per ont corriá informacion e energia.

Catarina e Pèire-Joan pausèron ensems la meteissa question :

– Cossí se fa que los ologramas los aguèsson pas arrestats tre la debuta ?

– Tre la debuta, i aguèt pas de projeccions, rebequèt Nogareda. Ai verificat sus la consòla. Aquò's lo mai grèu. Aqueles òmes èran menats per la curiositat sencèra, la volontat de saber. An boscat los ponches sensibles, rapugat las informacions que podían, e començat de sabotar amb una volontat freja. Sens asirança. « Scientificament ». Es apuèi, benlèu dins sa ràbia de pas trobar lo laboratòri, que la passion destruci a pres lo dessús. An revelhat los gardaires.

– Alara ?

– Alara son pas d'òmes de mans, coma autres-còps. Senon aurián pas passat la florina. Son de cercaires. De collaboraires dirèctes de Fulgor. Se los a lançats atal dins la batalha, es que pensa de poder ganhar, e lèu.

– Lo còp de pokèr.

– O lo còp de gràcia.

– Per qué l'article ara ?

– Me soi entendut amb Alan Salgàs. Amb lo retard qu'avèm, i a pus que de tres chanças una que foguèssen lèstes abans lo Jutjament. Se lo Plan Fulgor es causit a la Prima, cal aver lançat l'afar abans dins l'opinion publica per contunhar de se batre après. Podèm pus far los besuquets.

Pèire-Joan sentiguèt un esmòu. De veire qu'èran pròches de la malparada. Mas tanben d'autra causa : lo retard del projècte, Nogareda l'aviá acceptat per li salvar la vida, de meses abans. Una man lava l'autra... L'avián ajudat, ajudariá a la capitada. Sabiá pas cossí. Trobariá.

Nogareda espinchèt sa filha e los dos jovents coma se riscava de los pèdre.

– Val mai pas temptar lo diable. Vos cal cambiar d'aire. Aicí riscatz trop. E ieu ai besonh de qualques jorns sol per escandalhar los degalhs, veire de collègas, tirar de plans. Pèire-Joan, se vòls anar a Mièjavila, te fariá de ben. Los « autres » ne vòlon a las estalacions, pas a tu ; ailà serás tranquille. Lluis, per cercar ta familha, un amic te menarà a l'Estaca. E tu, Catarina, poiariás anar a Cenèva...

– O a Mièjavila, amb Lluis e ieu. Pèire-Joan acabava los plans de Nogareda en tirant una rega de tencha dessús. Anavan pas, un còp de mai, se còrrer après de vila en vila. Passarián Calendas totes tres dins sa familha.

Nogareda s'escalustrèt pas d'aquela mòstra d'independéncia. Aguèt un sorire enigmatic.

– Va plan. E ben bon Nadal... Vos davali.

Lo freg esquichava Mièjavila. La ciutat pareissiá pichòta a Pèire-Joan. Las gents se preissavan per las carrièras. Lo vent d'ivèrn bacelava las garlandas de Nadal. Lo jovent èra trebolat. S'avisava que las causas avián pas cambiat, mas son còr, si. Una languison prigonda. Los images de l'an d'abans li èran luènh e per sempre inagantabie. Sos parents e son fraire l'aculhiguèron coma l'enfant prodig : contents, e sens l'ensucar de questions. Presentèt Catarina e Lluis, e contèt l'abreujat de sas aventuras.

– T'avèm seguit a través las cartas postalas, li faguèt sa maire en rescondent lo socit que s'èra fach.

– As ben fach de barrutlar abans, qu'a la Prima as ton estagi, li lancèt son paire.

– Lo papet nos fasiá lo fuèlheton, galejèt son fraire quand foguèron sols totes dos. Mas... Me contaràs tot, a ieu ?

Las fèstas se passèron amb tota la familha, dins una jòia cauda. Catarina e Lluis se sentissián ben a l'ostal. Mas i aviá per eslhauçadas un trebol qu'agantava Pèire-Joan ; aquel ritual de Nadal, lo partejava, mas a

l'un còp lo vesia del defòra. Faguèt lo torn dels amics. Sentiguèt la meteissa causa. Coma un aucèl qu'a après a volar, tornava al nis. Mas èra pas pus lo nisal. Sabia pas mai ont èra son centre. Lo passat encara caud de l'enfància se desrabava d'el.

Totes tres sortissian dins la vila, anavan passar un moment al canhard dins los jardins, s'espacejavan per las carrièras o dins las galariás del Mercat Comun. Lo temps semblava arrestat. Pèire-Joan se sentissia doçament urós, e sens pes coma una trèva. Un jorn dins un impuls subte, demandèt l'autò d'Alan Salgàs e partiguèt sol per l'ostal del Bot del Mond.

Trobèt Nogareda defòra sus lo Causse que ressava de lenha. A son costat un canh de pastre espelofit li fasiá companha e niflava l'aire.

– Te presenti Pataflòu. Es a mièg-temps emplegat a la bòria de la Devesa. Quand es en vacances, ven passar qualques jorns aici. As manjat ?

– Nani.

– Pataflòu es un bon caçaire... M'a menat un conilh, lo farem a l'aste.

Mangèron davans lo fuòc, amb de vin rosat e de formatge de la florina. Lo chin demandava de temps en temps una bocada.

Un simple bonur de Robinson, se pensèt Pèire-Joan. Mas quicom sona fals. Nogareda es al ras del fracatge. Trop mèstre d'el per èstre desesperat. Benlèu repren sas fòrças, o benlèu las deixa córrer.

– Anam far un torn en bas ?

Lo levador d'estelas prepausava aquò coma una passejada digestiva. Al laboratòri, los ecrans èran amorçats. De rotlèus de filandra optica encombravan lo betum. Lo silenci pesava. De totas causas venia un gost d'abandon. Pèire-Joan se sentiguèt exilhat, despossedit. Lo vuège dels dos costats : l'anament de la vida l'avia fach sortir de son passat de Mièjavila, ara lo sortissian dels projèctes venguts sieus dempuèi qu'avia conogut Catarina. Lo cuol entre doas cadieras, e ara las cadieras s'esclapavan. Una pelanxa de silenci s'estrifèt dins el. Sautèt de son assèti. Rodèt coma un tòti dins la sala granda. Una aigada montava, que res l'arrèsta. Ara se sentissia ben. Segur. A sa plaça. Far traucada, o pèrdre tot. S'acarèt a l'òme assetat.

– Podètz pas abandonar ara. Avètz pas lo drech. Aquò vos despassa. Avètz fach marchar los autres, Catarina, ieu... Sètz obligat d'anar fins al bot.

Lo temps arrestat reprenia sa corsa. La vida virava mai a son ritme.

– Cresi pas que ganharem aqueste còp...

Nogareda èra solatjat de quitar las cortesiás, de parlar clar.

– Sabes pas tot. I a d'empachas gròssas.

– De qual la falta, se sabi pas tot ?

– Escota : vèni amb ieu.

Faguèron lo torn de las galariás, pendent d'oradas. Al fil del camin, Nogareda mostrava los degalhs. Li caldria de meses per radobar tot aquò. Dins la tèsta de Pèire-Joan una idèa naissia, pichòta primièr coma la flama d'une broqueta...

L'ivèrn dintra pas dins las baumas. I fa totjorn bon. En caminant, los dos òmes pensavan a l'Autan que menava un freg de lop sus lo Causse. Defòra, la nuèch devia tornar. Se retrobèron al laboratòri. Entre eles tornarmai la complicitat se nosava.

– De qué i a tant de crénher d'aquel Fulgor, se ganha ?

– Fulgor : lo Folze... Aquel nom de maufatan de benda dessenhada es tot un programa. En fasent son plan, volia « adomenjar lo fuòc termò-nuclear ». Se'n rendre mèstre. La bomba H es sa referéncia, e son model secret. Sòmia d'èstre un d'aqueles Paires Castigaires, los Baals o los Jòus, que tenian lo folze coma un foet...

– Mas cercatz totes dos la meteissa energia de fusion.

– Amb d'autras amiras, e d'autras aplicacions. La fusion es çò que se passa dins una bomba H. Es tanben çò que fa cremar lo solelh e las estelas. Çò que las mòu. L'energia solària es aquò que congrega la vida sus la planeta. Aquò que l'entretien. La fusion n'es un cas particular, una imitacion minúscula, un complement. Tot lo demai s'enseguís.

– Lo fabricant d'estela...

– I veni. Après la mòrt de Dirlac, las recèrcas se desseparèron en doas filièras. Amb lo lasèr e los rajòls ionics, avèm mes al ponch una maquina leugièra. L'as vista en accion. Lo plasma i es tengut isolat per son quite equilibri, per confinament inercial. Poirà donar d'energia a de pichòtas o de grandas unitats, segon los besonhs, ont que siá. Los autres an trabalhat sus de maquinassas gròssas, costosas, que cal aparar amb de bunkers de betum. D'usinassas fachas dins l'idèa dels sistemas centralizats. Aqueles que las faràn bastir, aqueles que las contrarotlaràn, contrarotlaràn lo mond. Coma antan se contrarotlava lo petròli o l'urani.

– E lo chantièr del Bot del Mond ?

La Conferéncia Internacionala aviá fisat a Dirlac una tòca dobla : metre al ponch la fusion, e n'acabar amb las sobras radio-activas de la fission. Dins qualques meses, las usinas novèlas començaràn de se bastir. Serán lèu operacionalas. Alara las ancianas centralas de fission serán desafectadas, sas bordilhas retractadas, e çò que demorarà, se Fulgor impausa son Plan, anirà dins la Cambra Freja.

– Mas *Sunlight Project*, de qué prepausa, el, per las bordilhas ?

Al quite moment que pausava la question, Pèire-Joan vegèt clarament la responsa. Los elements del puzzle s'èran ordenats. La devinalha portava en ela sa solucion, coma dins son sòmi, a Mièjavila. Cridèt, quasi.

– Mas... es la vela ! La tartana ! *Sunlight*... Volètz mandar las bordilhas radioactivas se pèdre dins lo solelh...

– Blocam la bloca. Mas aquò te sembla pas azardós ?

Nogareda pausava pas una question, fasiá res que far rebombar sa demonstracion. Esperèt pas la responsa.

...Las recèrcas que fasiái sus lo plasmà e lo vent solar me permetèron de trobar lo « ponch de cabús ». D'aquí calculèri lo biais de governar la vela a distància per que s'ane negar a còp segur dins lo solelh. Avèm bastit la Tartana en integrant de nombrosas constrenchas. Mas una vela se pòt desplegar res que dins l'espaci. Cal un engenh per la largar.

– E ont es lo problèma ?

– Figura-te que podèm pas jogar la risca – n'i aguèsse una sus mila – que l'engenh faga espetarrada al lançament, amb la vela e... lo cargament radioactiu. Seria tan perilhós coma la Cambra.

– Alara.

Pèire-Joan vesia pas. Li mancava quicòm per nosar los fils.

– Alara las Tartanas partiràn de l'Arca.

Aguèt un silenci long, soscaire, pensatiu. Mirava un spectacle invisible.

– Los umans, avèm besonh d'un grand projècte. Començam de comprene que sèm embarcats sus una sola e unica planeta, coma sus un vaissèu. Mas a costat d'aquò, cada còp, cada país se garda dels autres. Sovent de bòrnis menan d'autres bòrnis. Pèire-Joan, te sovenes dels Jacobins ?

Pèire-Joan se soveniá de l'exposicion fotò de Tolosa : los uèlhs lusents, los pichòts morents dins lo desèrt – los fenestrons dobèrts sus d'agonias d'enfants, sota los grands rampalms de pèira.

S'alongan atal per morir a qualques oras d'avion dels supermercats... La consciéncia de la Tèrra es res qu'a nàisser. Mas per que s'assolide, cal l'accion. Coma una man que sarra l'argela, la pasta, li dona forma. Òc, un projècte comun per la planeta tota. Es aquò, l'Arca.

– L'Arca ?

– A l'Agéncia Europèa se son adjonches ochanta païses.

...L'Arca... Lo ponton grand a l'estaca en orbita estacionària, a 36 000 quilomètres de la Terra, la

primièra arca del pont vèrs la galaxia... Avèm las estelas a conquistar. Vaquí la tòca comuna. L'Arca serà una estacion de granda capacitat, a l'un còp usina, observatòri, espaciadròm. Quand començarà lo chantièr, mai que d'una naveta partiràn cada jorn cargadas de material e d'òmes. Per bastir la vila de fèrre dins lo vuège.

...Un còp l'estructura principala acabada, cada naveta poirà emportar una pichòta quantitat de sobras radiò-activas. Atal portarem al minimum las riscas en cas d'accident. Entrepausadas dins l'Arca, las sobras saràn a mesura recampadas per cargar las velas. E de l'Arca las tartanas s'envolaràn cap al solelh. L'estela Sòl, lo fuòc del fogal, es pro cauda per netejar nòstras escobilhas. D'autres tartanas poirà servir de transpòrts, pro lents, mas segurs, a travèrs lo sistema solar. Seràn complementàrias dels autres engenhs. L'Arca es res qu'una basa de partida, indispensable per anar mai luènh.

Pèire-Joan aviá la tèsta dins l'espaci. Se chalava de çò que vesia.

– Los que sostenon Fulgor, son contra aquò ?

– Per d'unes, energia e espaci son de causas diferentas. D'autres sostenon l'Arca, e s'adobarián amb lo Plan Fulgor. Mas la majoritat dels anti-*Sunlight-Projèct*, e Fulgor bel primièr, se foton de l'Arca. Eles, « quand un det mòstra la luna, vòlon veire res que lo bot del det ». I a mai d'argent a ganhar en fasant la Cambra Freja e mai d'autoritat a prene en fasant las grandas maquinas de fusion.

– Cal que las gents sàpian aquò... Tot...

– Alan Salgàs a començat, al Diari. Cal anar plan-plan. Se cal quichar, quicharem. Ara, una causa : lo Jutjament es dins tres meses. Lo Jutjament, vòli dire la Conferéncia Internacionala de Londras ; dins lo jargon disèm atal, m'i soi acostumat. Lo Plan Fulgor a pres d'avança en s'apiejant sus la paur, sus l'ignorància, sus l'inercia. Una sola causa pòt empachar que siá adoptat.

– S'acabat la Tartana ?

– Non pas. A Tolosa, son a mand de l'acabar. Çò que manca, es lo Rapòrt.

– La catastròfa que deu arribar dins cinc sègles, o dins cinc ans... Mas avètz tot, m'o avètz mostrat

– Es pas tan simple. Es sus aquò que Fulgor se faguèt las dents. Los sabotatges, las pressions... Dempuèi ai vist d'oficials, rescontrat de Comissions. Mas tant que lo rapòrt a pas espelit, scientificament esbarlugant, las mesas en garda son res que « d'opinions ». Comptavi clavar las mesuras al temps de las aigadas de fin d'ivèrn. Amb lo sabotatge de l'autre jorn, aurai pas acabat.

– E vòstres collègas ?

– Acaban sos rapòrts a eles, per que Sunlight Projèct siá complet, a Londras.

– Es fotut ?

– Metrem la premsa dins lo còp, nos batrem de bèc e d'onglas. Mas crenti qu'aurem una longa traversada del desèrt.

– Parli del present : es fotut per lo rapòrt ?

– Per adobar tot, caldriá i èstre dètz un mes de temps. E dètz que garden lo secret. Vau veire, mas respondi pas de res.

Pèire-Joan demorèt pensatiu.

XX – « Çò qu'es amont es coma çò qu'es aval »

o : lo fons de la tèrra es blau coma un irange

Genièr tirava de long. Al Pont, Pèire-Joan veguèt Pel-Roge. Anèt a son ostal, e li prepausèt de passejar defòra. L'entraïnèt al canhard, e li diguèt : « asseta-te, te vòli parlar ». Faguèt atal cinc còps al Pont e a Mièjavila. « Te vòli parlar solet ». Arribèt la fin de setmana. Lo dissabte dins la nuèch, a qualques moments d'intervala, d'ombras discretas montèron los escalièrs de la Fabrica per se retrobar a cò d'Alan Salgàs. Una velhada d'armas. Parlavan mièja-votz. Cadun aviá menat son sac de viatge.

Partiguèron a la fin de la nuèch. L'autò atraversèt lo Causse totes lums amorçats. Lo cèl blanquissí al levant. Alan Salgàs menava redde. Veguèron la lavanha, las lèas de boisses e d'agreniers, e l'ostal de pèira grisa. Èra l'ora trantalhanta e palla ont tot se cala, ont cadun sentís lo freg. L'aura los escarrabilhèt. Dintrèron atentius al silenci, en fila coma d'Indians. Catarina aviá dobèrt amb sa clau. Pèire-Joan faguèt assetar tot lo mond a la taula de la sala granda. Puèi anèt revelhar lo mèstre d'ostal. Quand Nogareda veguèt l'assemblada, çò

que li demorava de sòm s'envolèt coma un fum.

– Vaquí vòstra còla... Pèire-Joan èra sol drech, a costat de Nogareda.

...Fau las presentacions :

• Pel-Roge, qu'es un rei per l'electricitat e los brancaments. En mai d'aquò, barrutla pertot dins los avencs e dins los traucs coma una mostèla. Repaus de malautiá tres setmanas. Mai, s'o cal.

• Renat, que fa d'electronica e d'espeleò, e que pensava pas jamai de maridar los dos ! Tres setmanas de depression nerviosa. O diriatz pas...

• Sa sòrre Martina, tant adrecha coma el. Pus resistent a qu'un dròlle. En espèra d'un estagi. Dos meses davant ela.

• Francesa, dicha Candèla, que descifra totes los rebusses. Amb ela gardarem lo moral. Un mes de cambiament d'aire per sas broncas.

• Lo Gafet, qu'a fòrça de s'atissar sus los jòcs videos, saupriá menar vòstres ordenadors coma una trotineta. Doas setmanas de comjat, e per las prolongacions, un certificat en blanc signat per lo mètge.

Amb Catarina, Lluís, Alan Salgàs que vendrà tre que poirà, e ieu aquò fa nòu. L'equipatge e lo capitani, aquò fa dètz.

Pèire-Joan aviá lo gaubi d'un presentator de circ. Fasiá d'estampèl per los numeròs dels artistas. Aquela entrada li èra venguda sus lo còp. La masqueta qu'aviá trobat per parlar maldespièg de sa garganta nosada.

Nogareda respondèt pas res. Lo silenci durava, los agaches s'èran calhats. Om auriá entendut volar las moscas. Fin finala se levèt, e diguèt d'una votz pausada :

– E ben... Cal primièr far de cafè e prene un bon dejunar. Aurem besonh de fòrças.

Lo temps passava sens que se n'avisen. Lo primièr jorn, avián trevat l'endrech, coma de boscatièrs que s'amistançan amb la selva ombrosa que serà son chantièr. Menavan los rotlèus de filandra optica e las pèças d'adob dins las galariás. Nogareda escandalhava las competéncias de cadun. Lèu lo trabalh èra vengut rotina. Après doas setmanas, vesián lo malhum se rapedaçar coma un crètge sus un det copat. Lo ser, fasián los assages al centre de comanda del laboratòri. Plans e material en man, Nogareda barrutlava d'una equipa a l'autra. Coma aviá en tèsta tot l'espectaclós organigrama, melhor que ges d'ecran de contraròtle podíá los guidar totes. Pel-Roge trabalhava amb Pèire-Joan que, mens biaissut qu'el a la debuta, ne renava, mas qu'aprenguèt lèu. Un jorn per clavelar un fil, faguèron tombar un blòt de ròca poirida. Dins la nuèch – las pilas èran esrachadas – jونغuèron una altra equipa. Avián d'estafiladas al braç, de blavairòls. Catarina los sonhèt amont dins la sala de la cheminièra. « Avèm l'infermièra sus plaça », galegèt Pel-Roge. La man blanca de Catarina dins lo roge del sang metèt los dos dròlles dins un espaima estranh. Amb qualques copaduras, foguèt lo sol accident. D'unas operacions èran acrobaticas : assetat dins lo vuège sus una pòst, lo voluntari davalava amb sos otisses e trabalhava en assajant de pas bolejar tròp la corda. Exploravan los darrièrs corredors endaumajats quand passèron sota una arca de pèira fòrça nauta, traucada de milanta fendasclas. Nogareda s'arrestèt e mostrèt lo mila-pertús, amont, que semblava s'enfonçar dins l'espés de la montanha :

– Aqueles tudèls naturals se coidan e davalan prigond. Son lo sol bornèl per agachar tota una part del sistèma.

Totes se regardavan de bescaire : se caliá reparar, cossí montar ailà e avançar dins aquelas gatonièras verticalas ?

– Ges de problema. Plaçarem de captors res que sus las parets. Las fendasclas, avèm d'aligats per i anar...

Nogareda parlèt de las ratapenadas. Las fendasclas èran sos camins traversièrs.

– An un radar de primièra. Los captors recebon las ondas-radars de las ratapenadas. L'ensem de las voladas sus una jornada dessenha la configuracion de la fendascla, las vibracions de la pèira degudas al chantièr de la Cambra Freja, las variacions de la pression de l'aire.

Renat, afogat de sifons e d'aigas sosterranas, faguèt la revirada per los autres :

– Ansin quand l'aigada s'aprepara, l'aire rebutat fa cambiar la pression atmosferica dins las fendasclas, e avètz d'entresenhas a l'avança.

Pèire-Joan se soveniá : *Una ratapenada, o una cellula viventa, es pus intelligente que totas las maquinas que los òmes faràn jamai.*

-:-

– E la Bauma dels Avis, i a de captors dedins ? La mostraretz als autres ?

– De captors... I serian desrisòris. La Bauma es un captor gigant. Una cambra de resson. Lo resson del silenci, e dels òmes : i a un ponch ont aquò es parièr. E las maquinas o sabon pas.

– Los collègas i anaràn benlèu.

– Benlèu. Aquò los regarda, cadun. Es pas a ieu de far lo guida. La Bauma es resconduda, mas dobèrta. A posita.

Nogareda aguèt un sorire.

– Sabes, te disiái que l'Arca es lo primièr tròç del pont vers l'avenir. Mas la primiera arca, que se vei pas, es la Bauma dels Avis.

-:-

Se partejavan las tascas del manjar e de la vida comuna. Avián de proveions per téner de mesadas... De quora en quora Alan Salgàs passava. Al Diari, la campanha de premsa contunhava. A Mièjavila, degun semblava de remarcar la desaparicion dels jovents. Ni al Pont. Èran censats sonhar sa malautiá, l'un a cò d'una vièlha tatà al fin fons de las Cevenas, l'autre dins un centre de repaus lonhdan, l'autre encara dins un ostal de familha sens telefòn ni rota quitrada... Avián decidit cada jorn de sortir sus lo Causse per caminar un pauc a l'aire. Susvelhavan los alentorns, corrián, improvisavan una partida de balon. Mas èran contents de tornar davalat, pivelats per lo mond sosterranh e per lo projècte qu'èra ara vengut sieu. Sovent, un grop o un solitari partissiá en exploracion dins las galariás e los avencs « salvatges », aqueles ont trabalhavan pas. Quicòm los religava totes, fòrt coma un secret e una frairetat de pionièrs. Dins la florina avián estalats de taulas e de cadieras. S'i retrobavan lo ser. Èra son glub. Una fes Pel-Roge lancèt, en agachant Pèire-Joan : « me disi que d'òmes an degut viure aici e faire d'un autre biais cò que fasèm ara. Fin finala los bisons o los ordinadors, aquò's parièr. Son pas las causas que comptan, son las gents... ». Pèire-Joan compenguèt l'allusion, e lo messatge. Pel-Roge èra dintrat dins la Bauma.

Catarina raionava dins lo trabalh jornadièr e dins l'èime de Pèire-Joan. Ensems bastissián quicòm dins la durada. Los jorns passavan a la lèsta. La crenta secreta de Pèire-Joan se compliguèt pas : degun enclanchèt pas l'aparicion dels Gardaires. A la fin de l'ivèrn, l'aigada montèt del fons de la tèrra. Las galariás bassas èran negadas, de gorgs borbolhavan luènh dins lo lum de las pilas. De tubièra banhada s'estirava sus lo chantièr de la Cambra Freja. Los òmes-formigas, en bas arpatejavan dins la fanga. Las mesuras foguèron completadas e lo tractament durèt un pauc mai que previst. A la Prima, lo rapòrt èra lest. La conferéncia de Londras s'anava dobrir.

-:-

S'esquichavan totes davant la television. Programa internacional, en dirècte. La camerà s'estaloirava sus la tribuna en U ont una astada de menistres e de delegats sonhavan sa captenança davant sas pancartetas e un forfolh de micròs. Lo President, sota una granda mapa-mond, legissiá la parladissa de dobertura. L'imatge laissèt los goapos. Se passejèt sus los costats. D'òmes dreches, las mans darrièr l'esquina o los braces crosats, d'un uèlh regardavan lo President coma se l'escotavan, de l'autre uèlh espinchavan la sala. Gardas, agents dels servicis de seguretat, en civil o en uniforma, constituissián lo gòrs del public. De lums cluquejavan sus la mapa-mond. Los delegats susavan sota los sunlights.

A l'ostal del Bot del mond, las caras se tibavan. Après l'espèra, lo moment de vertat. La camera contunhava de virar. Lo presentator fasiá de comentaris de circumstància. La camerà s'arrestèt sus lo pertèrra d'assistents davant la tribuna : oficials de segond gras, experts de las agéncias internacionalas, jornalistas convidats per la conferéncia de premsa, èran assetats davant de pichòts burèus, coma d'escolans, e bolegavan pas d'una parpèla ; la camera balajèt los rengs – e al mitan... i èra !

Totes cridèron davant l'ecran. Èra ganhat ! Al mièg de sos « collègas », lo papet aviá la mina ufanosa, dins son complet blau de nuèch, los pèls blancs copats corts, e un gròs dorsièr sus la tauleta del burèu. Regardava drech davant el. Just abans l'emission, Alan Salgàs èra arribat de Mièjavila : lo matin lo papet li aviá telefonat de Londras. Lo plan semblava de capitar. Mas tant que l'aurián pas vist dins lo pòste, i aviá pas res de segur. Nogareda aviá pensat d'anar a Londres. Mas aviá pas gaire de chanças d'arribar a la conferéncia : los òmes de Fulgor velhavan per li ocasionar qualque « retard ». D'un autre costat, sos collègas èran susvelhats. Telexar lo rapòrt auriá res que trasferat la risca sus qualqu'un mai. Calíá enganar l'adversari... Cossí l'idèa èra nascuda ? Entre Pèire-Joan, Alan Salgàs e lo papet, un ser que tenián conselh en bevent la gota ; entremet, la mamet brandava lo cap : « tres grands enfants, que lo pus vièlh es pas lo mens nindò... ».

Lo papet gardava d'amistats dels temps trebolats de sa jovença. Pendent la Resisténcia, Lobet (èra son escais-nom del Maquís) aviá reculhit e salvat mai d'un aviador anglés escrachat. Un cop, l'Anglés qu'ajudava li

afortiguèt qu'èra pas anglés, mas gallés, li debanèt un nom imprononciable e li sortiguèt de son blodon de cuèr una botelha de whisky. Mas lo whisky serviguèt a anestesiar lo tipe per li sortir la bala qu'aviá presa dins la camba. Los dos rebèls s'agradèron. Demorèron amics. Ara l'ome èra naut plaçat dins los servicis de rensenhament de sa Majestat Britanica. Quand lo papet li aviá dich que voliá assistir a la sesilha « perqué, dins sos vièlhs jorns, s'interessava a l'espaci », l'autre aviá gaire trantalhat. Un amic que li aviá salvat la vida, en mai d'aquò un eròi de la Resisténcia decorat de la King's Cross e de qualques autras, e retirat de totas activitats, i aviá pas ges de riscas. Èra pas marcat dins las tièras oficialas : ne faría son convidat personal. Avían furgat lo papet a l'entrada, coma totes, en li laissant son inofensiu dorsièr.

Après lo President parlèron de delegats. Puèi los jornalistas pausèron sas questions. De rius de silenci traversavan l'enuèg cortés de la Conferéncia. La sesilha s'acabava. Un òme se levèt.

– Sénher President, coma enviat del Professor Nogareda, presenti a la conferéncia lo rapòrt preliminar de Sunlight Projèct. Lo Professor Nogareda es fatigat. Acaba de se remetre. Respondrà quand voldretz a vòstra convocacion.

Sus lo costat de la sala, d'òmes electrizats per la sorpresa aguèron lo reflèxe de portar la man a la cencha. Un dels òmes de Fulgor anèt dusc'a sortir son arma. De gardas a son entorn l'apohèron aitanlèu. Los servicis concurrents dels divèrses païses s'entre-espinchèron, lèstes a tot. Foguèt un bèl trecimaci silenciós.

A la paraulas del papet, l'oficièr del nom imprononciable aguèt l'impression de tombar dins un trauc ; mas lèu compreguèt tot ; o puslèu se faguèt sus lo còp un roman que se sarrava pro de la vertat, e remirèt lo sang-flac de son amic. Los delegats demorèron indiferents, ensucats per los discors o pas al corrent de las implicacions de l'afar. Qualques uns aguèron un sorire de victòria e dos o tres comencèron a susar e a se mossegar las labras. Los jornalistas acreditats, los experts, regardavan coma un tamarro l'òme que parlava ansin en defòra del moment e deis usatges. Lo President mandèt quèrre lo rapòrt e lo pausèt davant el.

– L'estudiarem de pròche, e lo Professor Nogareda serà convidat. Aquel rapòrt èra estat comandat, lo vaquí fach, es res qu'una causa de las pus normalas...

Alara se tornèt assetar lo papet, qu'èra tanben Lobet un darrièr cop reviuat, amb son vestit blau de nuèch, sos pels blancs copats corts, e al fons de l'uèlh un pichòt rire que s'èra desguisat en l'ombra d'una lagrema.

-:-

Mièjavila. Èra lo moment de passar a taula. Lo paire donèt una letra a Pèire-Joan.

– Ai rebut aquò de matin. Sès admés a ton estagi d'electronica.

– Pas besonh. Ai una altra novèla : me prenon per trabalhar dins una equipa, e es quicom que me plai !

– Qual ?

– Nogareda, lo paire de Catarina.

Pèire-Joan s'assetèt a taula a costat de son fraire. Son paire l'agachèt coma se s'avisava, per lo primièr cop, que son filh èra grand.

– Pus tard, trabalharai sus un altra part del projècte. Aquò me farà viatjar.

Sa maire li demandèt, d'una votz a l'un còp contenta e esmoguda :

– Luènh d'aici ?

– A 36 000 quilomètres... Mas te'n fagas pas, tornarai.

-:-

Doas formas umanas, perdudas dins l'immensitat de rocasses e de bartasses, escalant lo caminòl. Avián remontat las avalancadas de pèiras. Arribavan gaire luènh del planastèl. Aquelas arcas, coma un pont pegat a la paret, coma un castèl abandonat, las avián totjorn vistas amont, arrapadas al bauç de la Val del Bot del Mond. Quand toquèron la cima, vegèron que i aviá res. Res d'autre qu'una façada bòrnia, parièr qu'un decòr. Çò qu'avián pres per una fortalesa èra en fach los arconcèls d'un mur que sostenia un tròç de vièlh camin. L'estrada s'Èra degrunada de long dels sègles, demorava pas qu'aquel monument de vuège e de legenda. Pèire-Joan e Lluís s'assetèron sus l'èrba rasa de l'ancian Camin de Sant-Jaume ; antan los romieus i passavan, rejonhián, pus bas, l'ermitatge ara arroïnât, e seguissián la valòia per anar fins a Galícia, a la Mar Granda. Dins los uèlhs dels dos companhs se rebatiá quicòm del solelh colc e de las primièras estelas. Un jorn amont i auriá l'Arca, amb las tartanas en rota a través las planetas. *Nòstre mond es un grum de sabla, e la mar es granda...*

Entre lo camin de Sant-Jaume d'autres-còps e l'autre, aquel que deman los òmes i faràn viatge, lo ligam es aquel de las generacions sens relambi renoveladas, de la vida amb sas tempèstas e sas jòias, del mond totjorn mond e totjorn nòu.

Lo camin de las Estelas passa tornamai per aici. Sens res dire, gachavan lo tropel gibós de las montanhas, e la mar endevinhada tot al fons, aquí ont lo blau e lo verd venián negre. Gachavan lo país, ont s'èran faches e ont aurián son pòrt d'estaca, ont que barrutlèsson sus tèrra o pus luènh.

Dins lo cèl ont somiavan de l'Arca, las ensenhas naissián. L'aura bofava del Causse. En bas, dins la val, la nuèch èra tombada. Davalèron, dins lo vent.

TABLE DES MATIERES

Contenu

I – De vent dins las velas	2
II – Lo Chantier del Bot del Mond.....	6
III – « Un castel cobèrt de palha »	10
IV – Monta – davala	16
V L’òme que dança.....	22
VI – C.N., C.P. 500 – C.G. (C.H.)	29
VII – Enganche A... 3 – Canals	35
VIII – De qu'es aquò ? De qu'es aquò ?	41
IX – Lo segaire.....	45
X – L'esperit de la val	51
XI – Lo solelh a mièjanuech ?	57
XII – Renàisser	63
XIII – « Me creis l'aventura »	68
XIV – Carrer Banys Nous.....	75
XV – Luenh de l'estaca	83
XVI – Los ramiers dins la vila.....	87
XVII – Lo sang del drac.....	95
XVIII – Arissa e mostarda	101
XIX – Ont se parla encara de cocordas.....	108
XX – « Çò qu'es amont es coma çò qu'es aval ».....	114

Crédits

Editeur de la version originale

CRDP Montpellier

Photographies :

[Georges Souche](#) (pages 2, 6, 8, 16, 17, 43, 72)

[Le Chevalier Dauphinois](#) (pages 70,71)

Marie-Jeanne Verny (page 27)

Wikipedia

Recherche documentaire et iconographique :

Marie-Jeanne Verny - Maître de conférences habilitée à diriger des recherches. Département d'Occitan - Université Montpellier 3

Mise en page :

Gassin philippe – Service des Usages Numériques – DSI – Université Montpellier3